

Yritysten kansainvälistyminen 2002

Palvelujen ulkomaankauppa ja suorat sijoitukset

Internationalisation of enterprises

Foreign trade in services and direct investments

Tilastokeskus
Statistikcentralen
Statistics Finland

SVT

Yritykset 2003:5
Företag
Enterprises

Yritysten kansainvälistyminen 2002

Palvelujen ulkomaankauppa ja suorat sijoitukset

Internationalisation of enterprises 2003

Foreign trade in services and direct investments

Tiedustelut – Inquiries:

*SVT Suomen virallinen tilasto
Finlands officiella statistik
Official Statistics of Finland*

*Eija Pohjansaari
Marja Sjöblom
Marjatta Tenhunen
(09) 17 341*

*http://tilastokeskus.fi/tk/yr/rake_ta91koti.html
sähköposti: hyodyke.tilastot@tilastokeskus.fi*

Kansikuva – Cover photograph: Fennopress Oy

2003 Tilastokeskus

*Tietoja lainattaessa lähteenä on mainittava Tilastokeskus.
Quoting is encouraged provided Statistics Finland is acknowledged as the source.*

*ISSN 0784–8463
= Yritykset
ISSN 1459–7713
ISBN 952–467–232–4*

Multiprint, Helsinki 2003

Alkusanat

Yritysten kansainvälistyminen 2002 on kolmas Tilastokeskuksen tuottama kokoomajulkaisu ulkomaankaupasta ja yritysten ulkomaantoiminnoista. Tarkoituksena on auttaa yrityksiä, päätöksentekijöitä, tutkijoita ja tiedotusvälineitä seuraamaan yritystoiminnan globalisoitumista hyödyntäen käytettävissä olevia tilastoaineistoja.

Kansainvälistyminen on kuitenkin ilmiö, jolla ei ole yksiselitteistä mittaria. Esimerkiksi maksutasetta ja samassa yhteydessä palvelujen kansainvälistä kauppaa ja suoria ulkomaisia sijoituksia ja toisaalta yritysten ulkomaista omistusta koskevat asetukset ovat EU:ssa vasta tekeillä.

Yritysten kansainvälistyminen -julkaisuissa paino on palvelujen ulkomaankaupassa, vaikkakin palvelut ovat vain noin viidennes koko maailmankaupasta. Toinen painopiste on yritysten omistamisen kansainvälistyminen. Suomalaisyrietykset omistavat yrityksiä ulkomailla yhä enemmän ja toisaalta ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä Suomessa on kasvussa.

Julkaisun laadintaan ovat osallistuneet Tilastokeskuksen lisäksi myös Suomen Pankki ja Tullihallitus. Ulkomaan tavarakaupasta on kirjoittanut suunnittelija Matti Heiniemi Tullihallituksesta. Suoria sijoituksia ja suomalaisomisteisten yritysten toimintaa ulkomailla koskevan osuuden tekijä on toimistopäällikkö Jorma Hiipinen Suomen Pankista. Tilastokeskuksesta yliaktuaari Mikko Laitinen on kuvannut yritysten ulkomaista omistusta. Matkailuun liittyvän tekstin on laatinut yliaktuaari Ritva Marin ja kuljetuksen yliaktuaari Matti Karjalainen. Palvelun ulkomaankaupasta vastaa yliaktuaari Eija Pohjansaari. Palvelujen kansainvälisen kaupan kuvaus on tilastonlaatija Marjatta Tenhusen käsialaa. Muista teksteistä ja niiden viimeistelystä vastaa tilastopäällikkö Marja Sjöblom. Julkaisun ovat valmistaneet tilastonlaatija Aija Tiainen ja tilastonlaatija Ritva Ihalainen.

Helsingissä marraskuussa 2003

Tilastojohtaja Kaija Hovi

Foreword

Internationalisation of enterprises 2002 is the third publication prepared by Statistics Finland on foreign trade and on the international activities of enterprises. The purpose is to assist business enterprises, decision-makers, researchers and the media to monitor the globalisation of entrepreneurial activity by exploiting the available statistical data.

Internationalisation is, however, a phenomenon that has no unequivocal indicators. For example, the EU is at the moment only preparing regulations concerning balance of payments and in the same connection, international trade in services and direct foreign investments as well as foreign ownership of enterprises.

The main emphasis in the Internationalisation of enterprises publication is on international trade in services, although services represent only about one fifth of the total world trade. Another focus area is the internationalisation of ownership of enterprises. Finnish enterprises own more and more enterprises abroad and the number of foreign-owned enterprises in Finland is also rising.

Besides Statistics Finland, the Bank of Finland and the National Board of Customs also contributed to the compilation of the publication. Planning Officer Matti Heiniemi from the National Board of Customs wrote the Section on foreign trade in goods. The Section on direct foreign investments and the activity of Finnish-owned enterprises abroad was written by Head of Division Jorma Hilpinen from the Bank of Finland. Statistics Finland's Senior Statistician Mikko Laitinen described foreign ownership of enterprises. The Section on tourism was prepared by Senior Statistician Ritva Marin and that on transport by Senior Statistician Matti Karjalainen. Senior Statistician Eija Pohjansaari was responsible for the statistical data on international trade in services. Statistician Marjatta Tenhunen produced the text concerning international trade in services. Head of Statistics Marja Sjöblom was in charge of the other texts and their finalisation. The publication was prepared by Statisticians Aija Tiainen and Ritva Ihalainen.

Helsinki, November 2003

Kaija Hovi
Director, Business Structures

Sisällys

ALKUSANAT.....	3
FOREWORD.....	4
TIIVISTELMÄ.....	7
SUMMARY.....	12
1. JOHDANTO.....	16
2. PALVELUJEN KANSAINVÄLINEN KAUPPA.....	18
3. PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPA SUOMEN MAKSUTASETILASTOSSA.....	23
4. MATKAILU OSANA PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPAA.....	25
5. KULJETUSPALVELUT SUOMEN ULKOMAANKAUPASSA.....	30
6. MUUT PALVELUT.....	34
7. TAVAROIDEN ULKOMAANKAUPPA VUONNA 2002.....	47
8. SUORAT SIIJOITUKSET.....	49
9. YRITYSTEN ULKOMAINEN OMISTUS SUOMESSA.....	53
10. TUOTESELOSTEET.....	59
LIITE 1: SANASTO.....	77
LIITE 2: EBOPS-LUOKITUS.....	78
LIITE 3: PALVELUJEN ULKOMAANKAUPPA-AINEISTON ULKOPUOLISET TOIMIALAT.....	81
LIITE 4 TIEDUSTELULOMAKE.....	83

Kuviot ja taulukot

Kuviot

Kuvio 1. Palvelu- ja tavarakaupan jakaantuminen vuonna 2000 (pl. EU:n sisäinen kauppa).....	18
Kuvio 2. Tärkeimpien kauppakumppaneiden osuudet (tuonti ja vienti) EU:n ulkopuolisesta kaupallisten palveluiden kaupasta EU:n ulkopuolisten maiden kanssa 1997.....	19
Kuvio 3. Tärkeimpien kauppakumppaneiden osuudet (tuonti + vienti) EU:n tavarakaupasta EU:n ulkopuolisten maiden kanssa 1997.....	19
Kuvio 4. Palvelujen vienti ja viennin osuus BKT:sta (%) maittain vuonna 2001, mrd dollaria.....	22
Kuvio 5. Suomen ulkomaankaupan rakenne 1992-2002.....	23
Kuvio 6. Suomen matkustustase 1975-2002, milj. euroa.....	26
Kuvio 7. Suomen henkilöliikennetase 1975-2002, milj. euroa.....	27
Kuvio 8. Suomen matkailutulot Ruotsista, Venäjältä, Saksasta ja USA:sta 1992-2002.....	28
Kuvio 9. Palvelujen vienti palvelutyypeittäin, milj. euroa.....	36
Kuvio 10. Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin, milj. euroa.....	39
Kuvio 11. Suorat sijoitukset ulkomailta Suomeen, sijoituskanta vuoden 2002 lopussa.....	49
Kuvio 12. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille 1995-2002, sijoituskanta vuoden lopussa, mrd euroa.....	50
Kuvio 13. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille, sijoituskanta vuoden 2002 lopussa.....	51
Kuvio 14. Suorien sijoitusten tuotot 1995-2002, milj. euroa.....	52
Kuvio 15. Uudet ulkomaalaisomisteiset yritykset vuonna 2002*.....	53
Kuvio 16. Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrän kehitys vuosina 1995-2002*.....	54

Kuvio 17. Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus Suomen yrityksistä 1994-2002*	54
Kuvio 18. Ulkomaalaisomisteiset yritykset Suomessa vuonna 2002*	55
Kuvio 19. Ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihto ja henkilöstö omistajamittain vuonna 2002*	56
Kuvio 20. Tärkeimmät omistajamaat teollisuudessa liikevaihdon mukaan vuonna 2002*	56
Kuvio 21. Tärkeimmät omistajamaat tukku- ja vähittäiskaupassa liikevaihdon mukaan vuonna 2002*	57
Kuvio 22. Otantakehikon ja otoksen määrittäminen vuonna 2002	62
Figure 23. Definition of the sampling frame and sample in 2002	71

Taulukot

Taulukko 1. Palvelu- ja tavarakaupan jakaantuminen vuosina 1996 ja 2000, % (pl. EU:n sisäinen kauppa)	18
Taulukko 2. Palvelujen viennin ja tuonnin muutos 2000-2001 sekä viennin ja tuonnin keskimääräinen muutos 1996-2001 OECD:ssä ja G7:ssä	21
Taulukko 3. Palvelujen ulkomaankauppa ja bruttokansantuote eräissä OECD-maissa vuonna 2001, mrd. dollaria ja vienti / BKT, %	22
Taulukko 4. Palvelukaupan tuonnin ja viennin kehitys 1992-2002	23
Taulukko 5. Suomen matkailutulot ja -menot sekä matkustustase maittain 2002, milj. euroa ja %-osuudet	29
Taulukko 6. Liikenne Suomen ulkomaantilillä (fob - fob) ¹ , 1995 – 2002	33
Taulukko 7. Palvelujen vienti tyypeittäin 2000-2002, miljoonaa euroa ja %-osuudet	37
Taulukko 8. Palvelujen tuonti tyypeittäin 2000-2002, miljoonaa euroa sekä %-osuudet	40
Taulukko 9. Palvelujen vienti maittain 2000-2002, miljoonaa euroa ja %-osuudet	41
Taulukko 10. Palvelujen tuonti maittain 2000-2002, miljoonaa euroa ja %-osuudet	43
Taulukko 11. Palvelukaupan tase 2000-2002, miljoonaa euroa	44
Taulukko 12. Tyypillisimmät palvelut toimialoittain vuonna 2002	45
Taulukko 13. Tärkeimmät kauppakumppanit toimialoittain vuonna 2002	46
Taulukko 14. Ulkomaankauppa vuonna 2001 ja 2002, milj. euroa	47
Taulukko 15. Vastaustilat ja ei-pu-vastausten lukumäärät ja osuudet osakehikoittain 2000-2002	63
Taulukko 16. Vientivastausten arvot ja korotetut arvot osakehikoittain 2000-2002, milj. euroa	64
Taulukko 17. Tuontivastausten arvot ja korotetut arvot osakehikoittain 2000-2002, milj. euroa	64
Taulukko 18. Ulkomaalaisomisteiset yritykset toimialoittain ja osuus toimialan yrityksistä 2000	66
Table 19. Response rates and numbers and proportions of 'no' responses by sub-stratum in 2000-2001	73
Table 20. Values of export responses and inflated values by sub-frame in 2000-2002, millions of euros	73
Table 21. Values of import responses and inflated values by sub-frame in 2000-2002, millions of euros	74
Table 22. Number of foreign-owned enterprises by industry (FATS) and their proportion of the respective industry (BR) in 2000	75

Tiivistelmä

Yritysten kansainvälistyminen 2002 -julkaisussa on tuoreimpia tietoja erityisesti suomalaisten yritysten palvelujen ulkomaankaupasta ja yritysten omistamisen kansainvälistymisestä. Kansainvälisiä vertailutietoja on niukasti, koska yritysten kansainvälistymistä kuvaavia, ajantasaisia tilastoja ei ole saatavilla tai tiedot eivät ole vertailukelpoisia johtuen tilastoinnin erilaisesta tarkkuustasosta eri maissa.

Julkaisussa on tietoja palvelujen maailmankaupasta sekä palvelujen ulkomaankaupan merkityksestä Suomen maksutaseessa. Sekä matkustuksen että kuljetuksen osuus palvelujen ulkomaankaupasta on noin neljäsoset. Loppupuolikas koostuu muista palveluista: se kattaa joukon yritysten tarjoamia ja käyttämiä palveluja, mm. posti- ja telekommunikaatiopalvelut, rakennuspalvelut, tietotekniikka-palvelut, rojaltit, välityspalvelut, käyttöleasing ja palvelut tytäri- ja osakkuusliikkeiden välillä. Yritysten omistamisen kansainvälistymistä kuvataan sekä suomalaisten yritysten ulkomaille tekemien suorien sijoitusten että Suomessa olevien ulkomaalaisomisteisten yritysten avulla.

Kansainvälisiä tietoja lukuun ottamatta uusimmat tiedot ovat vuodelta 2002. Tietolähteinä ovat Suomen Pankin, Tullihallituksen ja Tilastokeskuksen aineistot ja tilastot.

Palvelujen kansainvälinen kauppa

Palvelujen kansainvälinen kauppa muodosti noin viidenneksen koko maailmankaupasta. EU:n osuus oli noin neljäsoset koko maailman kaupallisten palvelujen kaupasta (pl. EU:n sisäinen kauppa), vaikka EU:n alueella asuu vain noin kuusi prosenttia maailman väestöstä. Tavarakaupassa EU:n osuus oli viidesosa. Yhdysvaltojen osuus palvelukaupasta oli 21 ja tavarakaupasta 22 prosenttia. Kolmanneksi suurin yksittäinen alue oli Japani, jonka osuus palvelukaupasta oli kahdeksan prosenttia ja tavarakaupasta prosenttiyksikön suurempi kuin palvelukaupasta. Yhdysvallat oli EU:lle merkittävä kauppakumppani, sillä sen osuus oli kolmannes EU-maiden käymästä EU:n ulkopuolisesta palvelukaupasta. Palvelujen kansainvälistä kauppaa koskevat tuoreimmat tiedot ovat vuodelta 2001 ja mukana on vertailutietoa vuodesta 1996 lähtien.

Palvelujen ulkomaankauppa Suomen maksutaseessa

Suomessa palvelujen ulkomaankauppa on ollut viimeiset kymmenen vuotta alijäämäistä. Pienimmillään alijäämä oli 90-luvun lopussa. Samana aikana palveluilla käytävän ulkomaankaupan merkitys Suomen ulkomaankaupassa on vähentynyt: palvelujen osuus ulkomaankaupasta pienentyi 16 prosentista 12 prosenttiin ajanjaksolla 1992-2002. Tämä johtuu lähinnä tavaroiden ulkomaankaupan kasvusta erityisesti 2000-luvulle tultaessa.

Palvelujen ulkomaisista vientituloista neljäsoset kertyi kuljetuspalveluista ja toinen neljäsoset matkustuspalveluista. Nämä osuudet eivät ole merkittävästi muuttuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana. Loput palveluvientituloista saatiin muista palveluista, joiden suurin yksittäinen erä oli rojaltit ja lisenssit kymmenen prosentin osuudella.

Palvelujen tuontimenot ovat pääpiirteissään jakaantuneet varsin samalla tavalla kuin vientitulotkin. Tosin kuljetuspalvelujen suhteellinen osuus, 30 prosenttia, oli vähän suurempi kuin matkustuspalvelujen osuus, joka oli 24 prosenttia vuonna 2002. Muiden palveluiden osuudeksi jäi 47 prosenttia palveluiden tuontimenoista. Rojaltit ja lisenssit olivat myös tuontipuolella muiden palveluiden suurin yksittäinen erä.

Matkailu osana palvelujen ulkomaankauppaa

Suomen matkailutulot ulkomailta nousivat lähes 1,7 miljardiin euroon vuonna 2002. Edellisestä vuodesta tulot lisääntyivät kolme prosenttia. Matkailumenot lisääntyivät kaksi prosenttia, mikä nosti niiden määrän runsaaseen 2,1 miljardiin euroon. Matkustustaseen vaje supistui noin kaksi prosenttia 454 miljoonaan euroon. Matkailutuloja kasvattivat eniten lisääntynyt matkailu EU-maista. Matkailutulot EU-maista kasvoivat 7 prosenttia ja eniten kasvoivat Saksasta, Alankomaista, Ranskasta ja Espanjasta saadut tulot. Tulot Venäjältä jäivät lähes edellisen vuoden tasolle, 428 miljoonaan euroon. Yhdysvalloista ja Japanista saadut matkailutulot vähenivät jonkin verran, mutta matkailun voimakas kasvu Kiinasta tasapainotti tätä vajetta. Matkailumenojen kasvua hillitsi suomalaisten vähentynyt lomamatkailu ulkomaille. Tämän lisäksi matkakohteissa on havaittavissa siirtymistä EU:n Välimeren alueen matkakohteista hintatasoltaan edullisempiin Turkkiin ja Bulgariaan. Viime vuosina voimakkaasti suosiotaan kasvattanut Thaimaan matkailu on tasaantumassa. Samoin matkailun kasvu Viroon näyttää pysähtyneen ja matkailumenot Viroon pysyivät lähes ennallaan, runsaassa 300 miljoonassa eurossa.

Suomen matkailutuloista puolet (829 milj.) on peräisin EU-maista, OECD-maiden osuus on kaksi kolmasosaa (1,1 mrd.). Vastaavasti matkailumenoista yli puolet (1,1 mrd.) kohdentuu EU-maihin ja runsaat kaksi kolmasosaa (1,5 mrd.) OECD-maihin. Matkailun osuus palvelujen ulkomaankaupassa oli 25 prosenttia sekä tuonnista että viennistä. Kun matkailuun lisätään henkilöliikenne, näiden yhteenlaskettu osuus palvelujen ulkomaankaupan kokonaistuloista vuonna 2002 nousi 35 prosenttiin ja menoista 30 prosenttiin.

Kuljetuspalvelut

Kuljetuspalvelujen osuus Suomen kansainvälisestä palvelukaupasta on viime vuosina ollut hieman yli neljännes sekä palveluviennistä että -tuonnista. Kuljetuspalveluihin lasketaan kuuluviksi maa-, meri- ja lentoliikenteen palvelut sekä henkilö- että tavaraliikenteessä. Varsinaisten kuljetuspalvelujen lisäksi tähän ryhmään lasketaan kuuluviksi myös liikennemuotoa avustavat toiminnot. Esimerkiksi meriliikenteessä avustavia toimintoja ovat luotsaus-, lastaus-, huolinta-, väylä- ja satamapalvelut ja lentoliikenteessä lentokenttäpalvelut, liikennöimismaksut (korvauksena mm. lennonjohtopalveluista) sekä erilaiset korjaus- ja huoltotyöt.

Kuljetuspalveluiden tilastointia hankaloittaa kotimaisen ja ulkomaisen yhtiön tai toiminnon määrittely. Esimerkiksi laivanvarustamojen osalta määritteet kotimainen ja ulkomainen eivät ole täysin selkeitä ja suoraviivaisia, johtuen ristikkäisistä omistuksista ja laivojen ns. ulosliputuksista. Toinen ongelma kuljetusten ulkomaankaupan mittaamisessa on se, että aina ei tiedetä kuljetuksen suorittajan tai maksajan kansallisuutta.

Kuljetuspalveluiden kauppa on ollut Suomelle alijäämäistä koko seuranta-ajan 1995-2002 ja alijäämä on kasvanut jatkuvasti, 90-luvun puolivälin noin 200 miljoonasta eurosta vuoden 2002 noin 1 000 miljoonaan euroon. Merkittävää muutoksessa on se, että koko palvelualan alijäämä muodostuu lähes yksinomaan vesiteitse tapahtuvan tavaraliikenteen alijäämästä. Sekä tie-, lento- että henkilöliikenne ovat olleet ylijäämäisiä yli koko ajanjakson ja rautatieliikenne on pysynyt lievästi alijäämäisenä, mutta muuttumattomana koko tarkasteluajan. Vesiliikenteen tavarankuljetuspalvelujen tulot ovat pysyneet myös jokseenkin vakaina vaihdellen vuosittain noin 600–800 miljoonan euron välillä, joten alijäämän kasvu ei johdu tulojen pienenemisestä vaan yksinomaan menojen huomattavasta lisääntymisestä.

Muut palvelut

Muiden palvelujen ulkomaankaupan rakenne sekä viennissä että tuonnissa on ollut varsin samankaltainen kaikkina tilastoituina vuosina 2000–2002. Suomen palveluviennin rakenteelle on tyypil-

listä, että korkeaa teknologista osaamista ja insinööritaitoa edellyttävät palvelut ovat avainasemassa. Suomalaisten yritysten ulkomailta saamat rojaltili- ja lisenssimaksutulot, tietotekniikka- ja informaatiopalvelut sekä rakennuspalvelut ovat olleet tärkeitä palveluvientitulojen lähteitä kaikkina tarkasteluvuosina. Vuonna 2002 palvelujen vientitulot olivat 3 355 miljoonaa euroa ja tämä tarkoittaa 11 prosentin kasvua verrattuna edelliseen vuoteen.

Rojaltili- ja lisenssimaksutulot ovat olleet Suomen palveluviennin tärkein erä kaikkina vuosina, mutta niiden suhteellinen osuus kokonaisviennistä on vähentynyt huomattavasti ja samalla erästä on tullut hieman alijäämäinen. Tärkein syy on Yhdysvalloista saatujen rojaltili- ja lisenssimaksutulojen väheneminen. Vähenemiseen ei ole vaikuttanut edes se, että suomalaisten rojaltili- ja lisenssimaksutuloja ulkomailta saavien yritysten määrässä on kolmen vuoden aikana tapahtunut noin 30 prosentin kasvu. Näiden yritysten joukossa on hyvin erilaisia toimialoja, joihin kuuluu sekä teollisuutta että palveluja.

Palveluviennin suurin kasvuerä oli tietotekniikkapalvelut, joiden vienti on kasvanut noin 50 prosenttia vuosittain. Euroissa kasvu oli yli 300 miljoonaa. Sekalaiset liike-elämän palvelut muodostivat noin neljänneksen palveluviennistä, ja yli puolet tästä erästä koostui tutkimus- ja kehittämisspalveluista, arkkitehti-, insinööri- ja muista teknisistä palveluista sekä maatalous-, kaivos- ja jalostuspalveluista.

Vuonna 2002 suomalaisten yritysten palvelutuonti ulkomailta oli suuruudeltaan 3 626 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa kolmen prosentin laskua edellisvuoteen nähden. Palvelujen tuonnin rakenne säilyi varsin samankaltaisena kuin edellisinä vuosina. Merkittävin aleneminen tapahtui tytäryrityspalveluissa ja tähän vaikuttaa ennen kaikkea Yhdysvaltojen kanssa käydyn kaupan väheneminen. Merkittävimmäksi tytäryrityspalvelujen tuontimaaksi vuonna 2002 nousi Ruotsi, jonka euromääräinen osuus ei kuitenkaan juuri muuttunut verrattuna edellisvuoteen. Ulkomaille maksetut rojaltili- ja lisenssimaksut kasvattivat arvoaan niin, että vuonna 2002 niistä tuli Suomen palvelutuonnin merkittävin yksittäinen erä. Myös välityskaupan palvelut kasvattivat osuuttaan palvelutuonnista.

Suomen palveluviennistä noin puolet suuntautui EU-15 -alueelle. Tärkeimmät vientimaat tällä alueella olivat Ruotsi, Britannia ja Saksa. Tärkein vientialue vuosina 2001 ja 2002 oli ”muu maailma”, jonka osuus oli noin neljännes Suomen koko palveluviennistä. ”Muuhun maailmaan” kuuluu Aasia (pl. Japani), Latinalainen Amerikka, Afrikka sekä EU:n tulevat jäsenmaat (pl. Viro). Suomen palvelutuonnin kannalta tärkein kauppakumppanimaa oli Yhdysvallat, jonka osuus koko palvelutuonnista oli vähenemisestään huolimatta edelleen noin viidennes. Suomen palvelujen ulkomaankauppa on ollut alijäämäistä kaikkina vuosina 2000-2002, mutta alijäämän osuus on pienentynyt huomattavasti. Suomen palvelukaupan alijäämä EU-15 -alueen ja Yhdysvaltojen kanssa oli koko yhteenlasketun palvelukaupan alijäämää suurempi, joten ”muun maailman” merkitys Suomen palvelujen ulkomaankaupassa on kasvava. Myös alijäämä EU-15-maiden kanssa on pienentynyt huomattavasti.

Suorat sijoitukset Suomeen

Suorien sijoitusten pääomavirta Suomeen kaksinkertaistui vuonna 2002 edellisvuotisesta ja 8,5 mrd. euron sijoitusvirta oli lähes yhtä suuri kuin ennätysvuosina 2000 ja 1998. Sijoituksissa oli muutamia erityisen suuria yritysjärjestelyjä Ruotsin ja Suomen välillä ja Ruotsista tulikin lähes 75 prosenttia sijoitusvirrasta. Vuodesta toiseen sijoitusvirran maajakautuma vaihtelee suuresti, koska viime vuosina suorille sijoituksille on ollut tyypillistä yksittäisten suurien yritysjärjestelyjen esiintyminen. Vuonna 2002 tapahtumat koskivat suurimmaksi osaksi palvelualojen yrityksiä ja teollisuuden osuus sijoituskohteena jäi vähäisemmäksi.

Sijoituskannasta vuoden 2002 lopussa kaksi kolmannesta oli palvelualoilla ja kolmannes teollisuudessa. Ulkomaisen sijoituskannan kirjanpitoarvo Suomessa oli 32 mrd. euroa. Sijoitukset tuottivat ulkomaisille omistajilleen osinkoja ja muita tuottoja lähes 3 mrd. euroa.

Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille

Suorien sijoitusten pääomavirta ulkomaille oli vuonna 2002 saman suuruinen kuin edellisenä vuonna eli runsaat 8 mrd. euroa, mutta ensimmäisen kerran vuosiin pienempi kuin nettosijoitusvirta Suomeen. Suurin osa (yli 70 prosenttia) sijoituksista tehtiin Ruotsiin ja myös Sveitsiin ja Belgiaan oli huomattavia pääomavirtoja. Toisaalta sijoituksia Alankomaihin ja Yhdysvaltoihin purettiin. Toimialan mukaan sijoitusvirrasta puolet oli lähtöisin palvelualojen yrityksistä ja runsas kolmannes teollisuudesta.

Kirjanpitoarvoon arvostetussa sijoituskannassa eniten sijoituksia oli vuoden 2002 lopussa Ruotsissa (30 %) ja sen jälkeen tulivat Alankomaat, Yhdysvallat ja Sveitsi. Sijoitukset ulkomaille jakautuvat selvästi tasaisemmin eri maihin kuin Suomeen tehtyjen sijoitusten lähdemaat. Euromaiden osuus sijoituskohteena on selvästi alle puolet koko EU-alueella olevasta sijoituskannasta. Ruotsi nostaa EU-maiden osuutta.

Kirjanpitoarvoisen sijoituskannan mukaan tarkasteltuna sijoittajista lähes 70 prosenttia toimi teollisuudessa ja vain runsaat 20 prosenttia palvelualoilla. Ulkomailta olevan sijoituskannan arvo oli yhteensä lähes 61 mrd. euroa. Huomattavista pääomavirroista huolimatta palvelualojen sijoituskantaa arvostettiin niin varovaisesti, että niiden sijoituskannan arvo laski. Ulkomaiset sijoitukset tuottivat osinkoja yli 7 mrd. euroa, mutta kun sijoituskohteisiin uudelleen sijoitetut voitto-osuudet arvoltaan vähenivät, kokonaistuotot olivat yhteensä runsaat 5 mrd. euroa.

Suorien sijoitusten tilastoinnin yhteydessä kerättyjen tietojen mukaan ulkomaisten tytäryritysten ja sivuliikkeiden henkilökunnan määrä oli yli 330 000 henkeä ja liikevaihto yli 128 mrd. euroa vuonna 2002. Tytäryrityksiin on luettu mukaan ne kohteet, joissa sijoittajan omistusosuus on yli puolet. Edellä esitetyt henkilökunta- ja liikevaihtoluvut ovat tytäryritysten kokonaislukuja.

Suorien sijoitusten tuotot vuonna 2002 olivat kokonaisuudessaan 4,7 miljardia euroa (5,2 mrd. euroa vuonna 2001). Ulkomaisten tytäryritysten voitot olivat yhteensä 4,0 miljardia euroa ja niiden suomalaisille omistajille maksamat nettomääräiset korot 0,7 miljardia euroa.

Yritysten ulkomainen omistus Suomessa

Vuonna 2002 Suomeen muodostui 66 sellaista ulkomaalaisomisteista yritystä, joissa ulkomaalaisomistus on yli 50 prosenttia. Kuten aikaisempina vuosina, Tanska, Ruotsi ja Yhdysvallat sekä Saksa olivat edelleen aktiivisia yrityskauppojen suhteen myös vuonna 2002. Uusista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä 80 prosentilla omistajamaana oli jokin EU-maa. Vuonna 2002 ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta 25,1 prosenttia kertyi ruotsalaisomisteisista yrityksistä. Henkilöstöä ne työllistivät vastaavasti noin 30 prosenttia.

Vuonna 2002 ulkomaalaisomisteisia yrityksiä oli yhteensä lähes 2 100, ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 48,3 miljardia euroa ja henkilöstömäärä 190 352. Liikevaihdon osuus Suomen koko yrityssektorin liikevaihdosta oli 17,5 prosenttia ja vastaava henkilöstön osuus 14,5 prosenttia. Yhdeksässä vuodessa ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihdon osuus on suunnilleen kaksinkertaistunut.

Vuonna 2002 ulkomaalaisomisteisista yrityksistä noin 40 prosenttia toimi tukku- tai vähittäiskaupassa, 20 prosenttia teollisuudessa ja runsas 20 prosenttia liike-elämän palvelut -toimialalla. Kuitenkin liikevaihdolla mitattuna teollisuus ja kauppa olivat tässä suhteessa lähes yhtä suuria, sillä

kummallakin oli vajaan 40 prosentin osuus ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihdosta. Liike-elämän palveluita edustavien yritysten osuus liikevaihdosta oli vain viisi prosenttia, vaikka niitä lukumääräisesti olikin viidennes ulkomaalaisomisteisista yrityksistä.

Summary

The publication *Internationalisation of enterprises 2002* presents the most recent data particularly on Finnish enterprises' international trade in services and internationalisation of ownership. International comparative data are limited because up-to-date statistics describing internationalisation of enterprises are not available or the data are not comparable.

The publication contains data on the world trade of services and on the importance of international trade in services in Finland's balance of payments. Tourism and transport both make up about one fourth of the international trade in services. The remaining half comprises other services: it covers miscellaneous services offered and used by enterprises, such as postal and telecommunications services, construction services, computer and information services, royalties, merchandising services, operational leasing services and services between subsidiaries and affiliated enterprises. Internationalised ownership of enterprises is described by means of direct foreign investments made by Finnish enterprises and foreign-owned enterprises in Finland.

With the exception of international data, the most recent data relate to the year 2002. The information sources were data and statistics from the Bank of Finland, the National Board of Customs and Statistics Finland.

International trade in services

International trade in services constitutes about one fifth of the total world trade. The European Union accounts for around one fourth of the trade in commercial services in the whole world (excl. intra-EU trade), although only six per cent of the world's population live in the EU area. The EU represents one fifth of trade in goods. The US makes up 21 per cent of the trade in services and 22 per cent of the trade in goods. The third biggest single area is Japan, with the share of eight per cent in trade in services and one percentage point more in trade in goods. These data derive from 2001. The United States is an important trading partner with the EU because its share is one third of the extra-EU trade in services conducted by EU Member States.

International trade in services in Finland's balance of payments

In Finland, international trade in services has showed a deficit for the last ten years. The deficit was at its lowest at the end of the 1990s. At the same time, international trade in services has lost some of its importance in Finland's international trade: since 1992 its share has gone down from 16 per cent to 12 per cent in 2002. This is partly due to the growth of international trade in goods especially towards the beginning of the 21st century. One fourth of the international export revenue of services was made from transport services and one fourth from tourism services. These proportions have not changed substantially during the last ten years. The rest concerns other services, the chief single item being royalties and licences at ten per cent.

Import expenditure of services is for the most part divided similarly as export revenue. The relative proportion of transport services, 30 per cent, is slightly larger than that of tourism services, which was 24 per cent in 2002. Other services accounted for 47 per cent of the import expenditure of services. Royalties and licences are the largest single service item on the import side as well.

Tourism in international trade in services

In 2002, Finland's travel account receipts from the rest of the world amounted to close on EUR 1.7 billion, while travel account expenditure totalled good EUR 2.1 billion. Compared to the previous year, the receipts increased by three per cent and the expenditure by two per cent. The deficit in the

travel account decreased by some two per cent to EUR 455 million. The increase in the receipts came primarily from growth in the number of tourists from the EU countries. The receipts from the other EU countries increased by 7 per cent, the strongest growth having come from Germany, the Netherlands, France and Spain. Receipts from Russia remained at about the same level as in the year before, in EUR 428 million, while those from the United States and Japan declined slightly. However, this deficit was counterbalanced by strong growth in tourism from China. Increase in travel account expenditure was curbed by a fall in outbound tourism. In addition to this, there was a detectable shift in travel destinations from the Mediterranean resorts in the EU to less expensive ones in Turkey and Bulgaria. Tourism to Thailand, which saw a rapid increase in the past few, is slowing down. Likewise, tourism to Estonia seems to have levelled off, which kept the expenditure to Estonia almost unchanged from the year before at EUR 300 million.

Half of the Finnish travel receipts come from the EU countries (EUR 829 million), while the share of the OECD countries is two thirds (EUR 1.1 billion). Respectively, more than half of the Finnish travel expenditure is consumed in the other EU countries (EUR 1.1 billion), and more than two thirds in the OECD countries (EUR 1.5 billion). In the international trade in services travel accounts for 25 per cent of both total exports and imports. Inclusive of passenger transport, the shares of travel in 2002 were 35 per cent of total exports and 30 per cent of total imports.

Transport services

Over the last few years, transport services have accounted for a little over one fourth of both exports and imports in international trade in services in Finland. Transport services include land, sea and air transport services in both passenger and freight transport. In addition to actual transport services, this group also contains auxiliary transport activities. In sea transport these are such as piloting, loading, shipping route and harbour services and in air transport airport services, operating costs (in compensation for air traffic control services), and repair and maintenance.

Compilation of statistics on transport services is made more difficult by the definition of Finnish and foreign enterprise or activity. For example, the definitions 'Finnish' and 'foreign' are not entirely clear and straightforward for shipping companies because of cross-ownership and outflagging of ships. Another problem in measuring international trade in transport is that the nationality of the provider or payer of transportation is not always known.

Trade in transport services has shown a deficit for Finland during the whole monitoring period 1995 to 2002 and the deficit has continued to grow, from about EUR 200 million in the mid-1990s to around EUR 1,000 million in 2002. It is significant in this change that the deficit of the entire service industries is formed almost exclusively of the deficit in freight transport by water. Road, air and passenger transport has demonstrated a surplus over the entire reference period and rail transport has been slightly in deficit but unchanged during the same period. Revenue from water transport services has remained more or less stable, ranging from around EUR 600 to 800 million per year, for which reason the rise in the deficit is not due to lower revenue but only to a substantial increase in expenditure.

Other services

The structure of international trade in other service activities has been very similar in both exports and imports in all the statistical years 2000 to 2002. It is typical of the structure of Finland's service exports that services requiring high technology know-how and engineering skills have the most prominence. Receipts from royalties and licence fees, computer and information services and construction services have been important sources of service export receipts in all the reference years. In 2002, receipts from exports of services totalled EUR 3,355 million, representing an 11 per cent growth on the previous year.

Receipts from royalties and licence fees have been the most important item of Finnish service exports in all years, but their relative proportion of total exports has decreased considerably and at the same time this item has turned slightly into deficit. The main reason for this is the decline in receipts from royalties and licence fees from the U.S.A. On the other hand, the number of Finnish enterprises with receipts from royalties and licence fees from abroad has grown by around 30 per cent in the last three years. These enterprises represent various industries, both manufacturing and services.

The biggest growth item in service exports was computer services, up by around 50 per cent per year, or by over EUR 300 million. Miscellaneous business services constitute around one fourth of service exports, and over one half of these consist of research and development services, architectural, engineering and other technical services, and agricultural, mining and processing services.

In 2002, service imports of Finnish enterprises from abroad amounted to EUR 3,626 million, down by three per cent from the year before. The structure of service imports was more or less unchanged from the previous years. The most significant decrease occurred in services between related enterprises and this is mainly due to the declining trade with the U.S. The main import country of services between related enterprises in 2002 was Sweden, though its proportion in euros did not change much from the previous year. Royalties and licence fees paid abroad have increased and in 2002 they became the most important single item in Finnish service imports. Merchanting services have also increased their share of service imports.

Around one half of Finland's service exports are directed to the EU-15 area. The major export countries in this area are Sweden, Britain and Germany. In 2001 and 2002 the main export area was the "rest of the world", accounting for around one fourth of Finland's total service exports. The "rest of the world" includes Asia (excl. Japan), Latin America, Africa and EU Accession Countries (excl. Estonia). For Finnish service imports the most important trade partner is the United States, whose share, despite having fallen, is still around one fifth of total service imports. Finland's international trade in services has shown a deficit in all the years 2000 to 2002, but the size of the deficit has diminished substantially. The deficit of Finland's trade in services with the EU-15 area and the U.S. is larger than the total deficit of trade in services, which means that the importance of the "rest of the world" is growing in Finland's international trade in services. The deficit with EU-15 countries has also declined considerably.

Direct foreign investments to Finland

In 2002, the capital inflow of direct foreign investments to Finland doubled from the year before and the investment inflow of EUR 8.5 billion was almost equal to the record years of 2000 and 1998. Investments involved some particularly large company reorganisations between Sweden and Finland and thus nearly 75 per cent of the investment inflow came from Sweden. The country distribution of investment inflow varies greatly year by year, because in recent years direct foreign investments have typically comprised individual big company reorganisations. In 2002 these events concerned mainly service industry enterprises and manufacturing was a less important investment object. At the end of 2002, two thirds of the investment stock was in service industries and one third in manufacturing. The book value of the foreign investment stock in Finland was EUR 32 billion. Investments generated to their foreign owners nearly EUR three billion as dividends and other returns.

Direct foreign investments from Finland

In 2002 the capital flow of direct foreign investments from Finland was for the first time of the same size as the year before, that is, good EUR eight billion, but it was for the first time in years

smaller than the net investment inflow to Finland. The majority (over 70 per cent) of the investments went to Sweden and substantial capital flows were also made to Switzerland and Belgium. On the other hand, some of the investments to the Netherlands and the U.S. were dissolved. Examined by industry, one half of the investment flow originated from service enterprises and good one third from manufacturing.

In relation to the investment stock valued at book value, most investments were in Sweden (30%) at the end of 2002, followed by the Netherlands, U.S. and Switzerland. Investments abroad were more evenly divided into different countries than the countries of origin of investments made to Finland. The share of euro area countries as an investment target was clearly less than one half of the investment stock in the whole EU area. Sweden raises the share of EU countries.

Examined by the investment stock at book value, nearly 70 per cent of the investors operated in manufacturing and only good 20 per cent in service industries. The value of the investment stock abroad was nearly EUR 61 billion. Despite the substantial capital flows, the investment stock of service industries was valued so carefully that the value of their investment stock fell. Foreign investments produced over EUR seven billion in dividends, but as the profit shares reinvested in the investment objects reduced in value, the total receipts amounted to good EUR five billion.

According to the data collected in connection with statistics on direct foreign investments, the number of personnel in foreign subsidiaries and branch offices was more than 300,000 and the turnover generated over EUR 128 billion in 2002. Subsidiaries include those where the ownership share of the investor is over one half. The above personnel and turnover figures are the total figures of subsidiaries.

In 2002, the returns from Finnish foreign direct investments totalled EUR 4.7 billion (EUR 5.2 billion in 2001). The profits of foreign subsidiaries amounted to EUR 4.0 billion and the net interests paid by them to Finnish owners were EUR 0.7 billion.

Foreign-owned enterprises in Finland

In 2002, 66 foreign-owned enterprises, in which foreign ownership is thus over 50 per cent, were established in Finland. Denmark, Sweden and the U.S.A. and Germany were still active at corporate acquisitions in 2002. In all, 80 per cent of the new foreign-owned enterprises were owned by an EU country. In 2002, 25.1 per cent of the total turnover of foreign-owned enterprises was generated in Swedish-owned enterprises. Correspondingly, they employed around 30 per cent of the personnel.

In 2002, the number of foreign-owned enterprises was nearly 2,100, and their total turnover amounted to EUR 48.3 billion and number of personnel to 190,352. The turnover accounted for 17.5 per cent of the turnover in the entire enterprise sector in Finland and the personnel for 14.5 per cent. The share of the turnover of foreign-owned enterprises has more or less doubled in nine years.

In 2002, around 40 per cent of the foreign-owned enterprises practised wholesale and retail trade, 20 per cent manufacturing and good 20 per cent business services. However, measured by turnover, manufacturing and trade are in this respect almost equal because both have a nearly 40 per cent share of the turnover of foreign-owned enterprises. Business service enterprises made only five per cent of the turnover, although numerically they represent one fifth of all foreign-owned enterprises.

1. Johdanto

Globalisaation yksi osa-alue on yritystoiminnan kansainvälistyminen. Kansalliset suuret yritykset laajentavat toimintaansa maailman merkittäville markkina-alueille. Yritykset muuttuvat aidosti globaaleiksi toimijoiksi. Toimintatavan muutosta ovat helpottaneet mm. pääoma- ja rahamarkkinoiden vapautuminen ja kansainvälistyminen sekä tietoliikenneyhteyksien kehittyminen. Globalisaatiokehityksen myötä kansallinen talous- ja yhteiskuntapoliittinen liikkumavara on kaventunut. Myös maailman eri markkina-alueiden suhdannevaihtelut heijastuvat laajemmalle alueelle kuin vain paikallisesti toimittaessa.

Globalisaatio asettaa tilastoinnille haasteita, joista keskeisimmät ovat ilmiön riittävän kattava ja oleellisiin piirteisiin keskittyvä kuvaaminen ja mittaaminen sekä kansainvälisesti vertailukelpoisen tiedon tuottaminen. Asian tiimoilta onkin käynnissä hankkeita, kuten palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirja, OECD:n globalisaatiomanuaali ja EU:ssa tilastointia koskevat asetukset.

Yritysten kansainvälistyminen 2002 -julkaisu on kolmas tämäntyyppinen julkaisu. Ensimmäinen julkaisu käsiteli kansainvälistymistä lähinnä palvelujen ulkomaankaupatoiminnan näkökulmasta. Julkaisuun kerättiin tietoa matkustuspalveluiden ja muiden palveluiden myynnistä ulkomaille sekä ostoista ulkomailta. Toiseen julkaisuun lisättiin tietoja myös ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta, suorista sijoituksesta sekä ulkomaankaupasta. Tässä kolmannessa julkaisussa on laajennettu suorien sijoitusten kuvausta sekä lisätty kuljetuspalveluita koskeva osuus.

OECD:n globalisaatiomanuaali

OECD:n globalisaatiomanuaali on mittava ja suhteellisen hitaasti edennyt hanke, joka on nyt kommentointivaiheessa. Manuaalin tavoitetta on ajan myötä täsmennetty siten, että nyt halutaan ensisijaisesti palvella tiedon kerääjiä ja tuottajia mm. määrittelemällä käsitteitä ja ohjeistamalla indikaattorien tuotantoa. Käsikirjaan tulee johdannon lisäksi neljä lukua, jotka käsittelevät ulkomaisia suoria sijoituksia, monikansallisten yritysten taloudellista toimintaa, teknologian kansainvälistymistä ja kaupan globalisoitumista.

Palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirja valmis

Palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin käsikirja¹ valmistui vuoden 2002 lopulla. 190-sivuinen kirja on YK:n, EU:n (Eurostatin), IMF:n, OECD:n ja WTO:n yhteinen voimainponnistus. Tavoitteena on kuvata selkeästi, yksityiskohtaisesti ja kattavasti palvelujen ulkomaankaupan mittaaminen. EU:ssa käsikirjaa on hyödynnetty maksutasetilastointia koskevan asetuksen valmistelussa.

Maksutaseasetus tekeillä

Maksutaseasetus, joka viralliselta nimeltään on Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus maksutasetta, kansainvälistä palvelukauppaa ja suoria ulkomaisia sijoituksia koskevasta yhteisön tilastoista, on valmisteilla parhaillaan. Komission tekemää asetusehdotusta käsiteltiin ensimmäisen kerran neuvoston työryhmässä lokakuussa 2003. EU:n jäsenmaat suhtautuvat hyvin myönteisesti asetusehdotukseen sinänsä. Kuitenkin luokittelut sekä palveluerien että maajaottelun osalta ovat hyvin yksityiskohtaiset, mikä asettaa melkoisia vaatimuksia sekä tiedonantajille että tilastoinnille. Tällä hetkellä näyttää siltä, että asetuksenmukainen tuotanto alkaa vasta vuotta 2006 koskevana, vaikka tilastointia pidetään tärkeänä ja kiireellisenä.

¹ Manual on Statistics of International Trade in Services löytyy internetissä osoitteesta <http://www.oecd.org/dataoecd/32/45/2404428.pdf>

Palvelujen ulkomaankaupan tilastointi tehtiin vuoteen 1998 asti Suomen Pankissa pankkien raportointien yritysten maksuliikennettä kuvaavien maksuaineistojen avulla. Sen jälkeen tilastointi on hoidettu Tilastokeskuksessa sekä matkailun että muiden palveluiden osalta. Muiden palveluiden tiedot kerätään suoraan yrityksiltä. Tiedonkeruu ei täysin täytä tämänhetkisen asetusluonnoksen vaatimuksia, koska tiedonkeruuta tulisi laajentaa kuljetus- ja rahoitustoimialoille sekä julkiselle sektorille. Myös palveluerä- ja maajaottelun tulisi olla nykyistä yksityiskohtaisempi tai tulisi kehittää menetelmä tietojen arvioimiseksi. Kuljetuspalvelujen osalta eri kuljetusmuotojen tulot ja menot määräytyvät viime kädessä kansantalouden tilinpidon kysyntä- ja tarjontataulujen yhteensovittamisessa.

Suoria sijoituksia koskeva tilastointi tehdään Suomen Pankissa. Tietoja kerätään sekä rahalaitoksilta että suoraan yrityksiltä. Suoralla sijoituksella tarkoitetaan taloustoimea, jolla toisessa maassa sijaitseva talousyksikkö hankkii pysyvän määrävallan toisessa maassa toimivasta talousyksiköstä perustamalla yrityksen tai tekemällä yrityskaupan.

FATS-asetus tekeillä

Ulkomaalaisomisteisten yritysten tilastointia koskevan ns. FATS-asetuksen² tarkoituksena on perustaa yhteiset puitteet EU-tasolla tehtävää ulkomaalaisomisteisten yritysten tilastointia varten. Asetuksen käsittely on hieman perässä maksutaseasetuksesta, mutta tilastotuotanto voi alkaa aiemmin kuin maksutaseasetuksen mukainen tilastointi. Eurostat on jo käynnistänyt pilottihankkeita, joiden tarkoituksena on kehittää EU-maihin harmonisoitu tilastointikäytäntö koskien ulkomaisten yritysten toimintaa. Suomi on ollut mukana pilottihankkeissa alusta lähtien. Suomen Pankki vapaaehtoisuuden pohjalta laatinut outward-FATS ja Tilastokeskus inward-FATS -tilastoja. Asetus yhdistää nämä kaksi osiota:

- 1) inward-FATS, joka koskee ulkomaalaisomisteisten yritysten toimintaa Suomessa ja
- 2) outward-FATS, joka koskee suomalaisten yritysten tytäryritysten ja sivuliikkeiden toimintaa ulkomailla.

Suomelle nykyisenmuotoinen asetusehdotus ei aiheuta inward-FATS -tietojen tuottamisen suhteen merkittäviä muutoksia nykytilanteeseen. Tiedot Suomessa toimivista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä pystytään tuottamaan rekisteriaineistoista ja rakennetilastoasetuksen perusteella kerättävistä tiedoista. Outward-FATS on tiedonkeruun osalta vaikeampi kuin inward-FATS, koska tietoja tarvitaan suomalaisyritysten ulkomailla sijaitsevista tytäryrityksistä.

² Draft Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Community Statistics on the Structure and Activity of Foreign Affiliates

2. Palvelujen kansainvälinen kauppa

Maailmankauppa on viime vuosikymmeninä kasvanut kiihtyvällä vauhdilla verrattuna maailman bruttokansantuotteeseen. Vuosina 1985-1996 maailmankauppa suhteessa bruttokansantuotteeseen kasvoi kolme kertaa nopeammin kuin edeltäneellä kymmenvuotiskaudella.

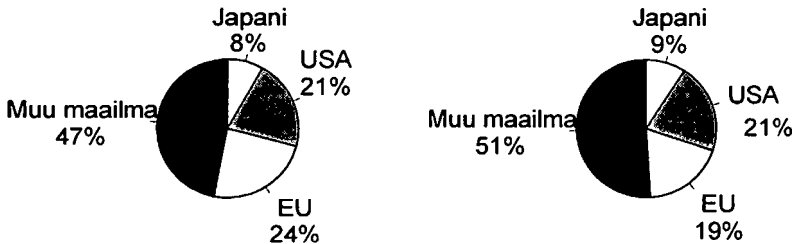
Kaikkiaan palvelujen kansainvälinen kauppa muodostaa noin viidesosan koko maailmankaupasta. Tavaroiden tuonnin ja viennin arvo on neljä kertaa suurempi kuin palvelukaupan arvo, vaikka kansainvälinen palvelukauppa on kasvanut nopeammin kuin kansainvälinen tavarakauppa.

2.1 Euroopan Unioni ja maailmankauppa

EU:n alueella asuu noin kuusi prosenttia maailman väestöstä. Kuitenkin EU:n osuus on noin neljännes koko maailman kaupallisten palvelujen kaupasta. Vuonna 2000 EU:n osuus oli 24 prosenttia maailman palveluiden kaupasta, jossa on kaksi prosenttiyksikköä laskua vuodesta 1996. Yhdysvaltojen osuus oli vastaavasti 21 prosenttia vuonna 2000 ja samoin kaksi prosenttiyksikköä alempi kuin neljä vuotta aiemmin.

Tavarakaupan osalta EU:n osuus on pysynyt samana vuodesta 1996 vuoteen 2000. Yhdysvaltojen osuus on kasvanut kolme prosenttia; osuus oli 18 prosenttia vuonna 1996 ja 21 prosenttia vuonna 2000.

Kuvio 1. Palvelu- ja tavarakaupan jakaantuminen vuonna 2000 (pl. EU:n sisäinen kauppa)

Taulukko 1. Palvelu- ja tavarakaupan jakaantuminen vuosina 1996 ja 2000, % (pl. EU:n sisäinen kauppa)

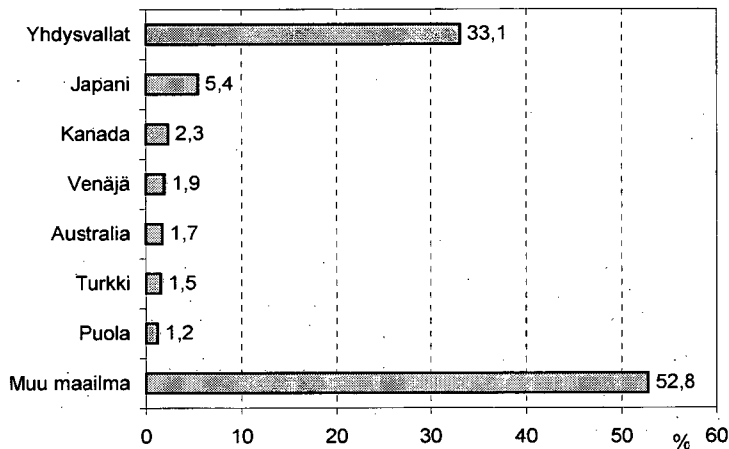
	Palvelukauppa, %		Tavarakauppa, %	
	1996	2000	1996	2000
Euroopan Unioni	26	24	19	19
USA	23	21	18	21
Japani	7	8	10	9
Muu maailma	44	47	53	51
Yhteensä	100	100	100	100

Lähde: Euroopan unioni ja maailmankauppa 1999. Euroopan unioni ja maailmankauppa 2003. Eurostat ja maailman kauppajärjestö.

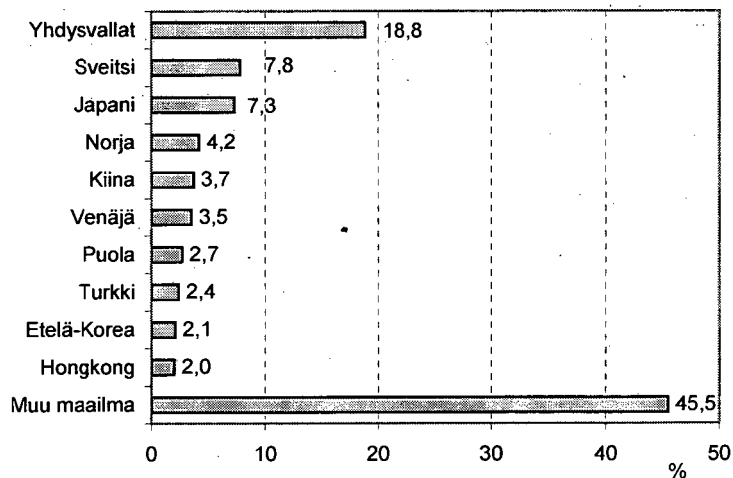
Euroopan Unionin 15 jäsenvaltion välinen kauppa vastasi 18 prosenttia niiden yhteenlasketusta bruttokansantuotteesta vuonna 1997. EU:n ulkopuolisista kauppakumppaneista sekä palvelu- että tavarakaupassa Yhdysvallat oli selvästi merkittävin.

Yhdysvaltojen osuus oli kolmannes EU-maiden käymästä EU:n ulkopuolisesta palvelukaupasta vuonna 1997. Toiseksi suurin yksittäinen kauppakumppani oli Japani, jonka osuus oli viisi prosenttia. Myös tavarakaupassa Yhdysvallat oli suurin, mutta sen osuus 18,8 prosenttia, ei ollut yhtä suuri kuin palvelukaupassa. Sekä Sveitsillä että Japanilla oli noin seitsemän prosentin osuudet.

Kuvio 2. Tärkeimpien kauppakumppaneiden osuudet (tuonti ja vienti) EU:n ulkopuolisesta kaupallisten palveluiden kaupasta EU:n ulkopuolisten maiden kanssa 1997

Kuvio 3. Tärkeimpien kauppakumppaneiden osuudet (tuonti + vienti) EU:n tavarakaupasta EU:n ulkopuolisten maiden kanssa 1997

Lähde: Euroopan unioni ja maailmankauppa 1999. Euroopan komissio.

2.2 Kansainvälisen palvelukaupan rakenne

OECD:n tietojen mukaan vuonna 2001 palvelujen vienti oli noin 21 prosenttia tavaroiden ja palvelujen kokonaisviennistä ja 17 prosenttia vaihtotaseen viennistä koko OECD:ssä. Nämä osuudet ovat viime vuosina pysyneet vakaina. Jäsenmaiden palvelujen kokonaisvienti oli 1 160 miljardia dollaria vuonna 2001 (suunnilleen 78 prosenttia koko maailman palveluviennistä) tavaraviennin ollessa 4 310 miljardia dollaria.

OECD:n palvelujen tuonti arvioitiin noin 20 prosentiksi tavaroiden ja palvelujen kokonaistuonnista ja noin 16 prosentiksi tuonnin vaihtotaseesta. Palvelujen kokonaistuonti oli 1 120 miljardia dollaria (suunnilleen 74 prosenttia koko maailman palvelutuonnista), kun taas tavaroiden tuonti oli 4 350 miljardia dollaria.

Kansainvälisen palvelukaupan rooli on suhteellisen pieni verrattuna palvelujen panokseen jäsenmaiden kotimaisessa taloudessa, missä palvelujen pääomapanoksen osuus koko lisäarvosta on noin 70 prosenttia ja suunta on nouseva.

Palvelujen ulkomaankauppa voi osoittautua hankalaksi palvelun tarjoajan ja asiakkaan tarpeellisen fyysisen läheisyyden vuoksi varsinkin, kun palvelukauppa on vaikeasti erotettavissa tuotannosta. Tämän seurauksena palvelujen tuottajat ovat perustaneet tytäryhtiöitä maihin, joiden kanssa katsovat palvelukaupankäynnin tarpeelliseksi.

OECD:n jäsenmaissa palvelujen vienti on kasvanut vuodesta 1996 lähtien keskimäärin 2,4 prosenttia vuodessa ja palvelujen tuonti vastaavasti 2,7 prosenttia vuosina 1996-2001 (ks. taulukko 2). Nopeimmin kasvaneita vientipalveluja ovat olleet tietotekniikka- ja informaatiopalvelut, henkilökohdattaiset, kulttuuri- ja vapaa-ajanviettopalvelut sekä rahoituspalvelut. Saman ajanjakson aikana palvelujen tuonnissa merkittävimpiä ovat olleet tietotekniikka- ja informaatiopalvelut, rahoituspalvelut ja muut liike-elämän palvelut. Vuosina 1996-2001 OECD-maissa eniten sekä viennin että tuonnin osalta ovat supistuneet rakennuspalvelut.

Vuonna 2001 G7-alueella eniten supistui palvelujen vienti rakennus-, vakuutus-, lento- ja matkailualalla. Palvelujen tuonti väheni eniten lentoliikenteessä, vakuutuspalveluissa ja matkustuspalveluissa. Liike-elämän palvelujen vienti kasvoi vuonna 2001, kun taas palvelujen tuonnissa suurin kasvu oli tietotekniikka- ja informaatiopalvelualoilla sekä hallinnon ja muiden liike-elämän palvelujen aloilla (ks. taulukko 2).

Taulukossa 3 on tietoja palvelujen ulkomaankaupasta ja sen suhteesta bruttokansantuotteeseen (BKT) vuonna 2001. Belgia-Luxemburg ja Irlanti ovat käyneet vilkasta palvelujen ulkomaankauppaa suhteutettuna bruttokansantuotteeseen. Suhteellisesti melkein yhtä paljon palveluilla ovat käyneet kauppaa Itävalta, Kreikka ja Tanska. Suomen palvelukauppa ei yllä samalle tasolle Kreikan ja Portugalin kanssa, vaikka bruttokansantuotteet näissä maissa ovat määrällisesti melko lähellä Suomen bruttokansantuotetta.

Yhdysvalloissa palvelujen ulkomaankaupan viennin arvo oli lähes 300 miljardia dollaria. Tuonnin arvo oli runsas 200 miljardia dollaria, eli USA:n palvelukauppa on selvästi ylijäämäistä. Tarkastelun kohteena olevista maista Saksan, Japanin, Alankomaiden, Kanadan, Irlannin, Ruotsin ja Suomen palvelujen ulkomaankauppa oli alijäämäistä eli palvelujen tuontia oli enemmän kuin vientiä.

Kauttaaltaan osuudet BKT:sta ovat melko samansuuntaisia verrattaessa vuosia 2000 ja 2001 keskenään. Yhden prosentin nousu on ollut Saksan, Itävallan ja Ruotsin kohdalla. Kahden prosentin nousu on ollut Belgia-Luxemburgin sekä Norjan kohdalla ja Tanskan kohdalla nousu on ollut jopa neljä prosenttia. Yhden prosentin lasku on ollut Alankomaiden kohdalla.

Taulukko 2. Palvelujen viennin ja tuonnin muutos 2000-2001 sekä viennin ja tuonnin keskimääräinen muutos 1996-2001 OECD:ssä ja G7:ssä

PALVELUNIMIKKEET	Vienti			Tuonti		
	2000-2001		1996-2001	2000-2001		1996-2001
	Mrd USD	Vuosimuutos %	Keskimääräinen vuosimuutos %	Mrd USD	Vuosimuutos %	Keskimääräinen vuosimuutos %
OECD Palvelut yhteensä	1163,4	-1,5	2,4	1118,5	-0,6	2,7
Kuljetus	265,8	-2,2	1,6	280,4	-3,6	1,9
Matkustaminen	335,3	-3,8	1,1	316,2	-3,9	1,0
Viestintäpalvelut	25,1	0,5	5,8	27,8	-0,4	2,5
Rakentamispalvelut*	23,4	-9,4	-8,4	16,9	0,9	-5,8
Vakuutuspalvelut	20,5	-9,4	-2,5	30,6	-1,0	3,2
Rahoituspalvelut	73,5	-5,6	9,3	35,3	-3,9	6,9
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut**	32,9	4,7	18,1	23,0	9,2	12,4
Rojalit ja lisenssimaksut***	72,8	-1,1	4,3	68,9	-0,1	5,1
Muut liike-elämän palvelut	262,2	4,6	4,0	266,1	6,0	5,6
Henkilökohtaiset kulttuuri- ja virkistyspalvelut	18,1	-9,6	10,3	18,2	-6,4	1
Hallintopalvelut	33,8	-0,2	-3,8	35	8,1	1,6
G7 Palvelut yhteensä	714,6	-3,2	1,6	713,3	-2,2	1,7
Kuljetus	141,4	-6,2	-0,7	179,8	-6,0	0,9
Merikuljetus	45,7	-1,0	-1,2	69,5	-2,7	-0,4
Lentoliikenne	62,2	-11	-0,4	73,1	-9,8	1,7
Muu kuljetus	33,6	-3,7	-0,4	37,2	-3,8	2,1
Matkustaminen	195,6	-7,1	0,4	217,1	-5,8	0,6
Viestintäpalvelut	13,4	-1,0	4,1	16,8	-2,8	-1,4
Rakentamispalvelut**	14,0	-16,9	-8,5	12,2	-0,9	-2,7
Vakuutuspalvelut	11,0	-14,3	-6,0	14,7	-6,9	0,7
Rahoituspalvelut	43,7	-4,4	7,9	17,4	-0,7	0,7
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	17,3	0,0	14,4	14,2	10,6	14,0
Rojalit ja lisenssimaksut	65,0	-0,3	4,3	45,3	-0,9	4,6
Muut liike-elämän palvelut	175,0	5,2	4,5	158,3	4,9	3,9
Henkilökohtaiset kulttuuri- ja virkistyspalvelut	12,1	-1,2	11	10,7	-1,6	3,4
Hallintopalvelut	26,2	-2,3	-4,3	26,3	9,5	2,8

* Meksiko ja Sveitsi puuttuvat

** Meksiko, Sveitsi ja Turkki puuttuvat

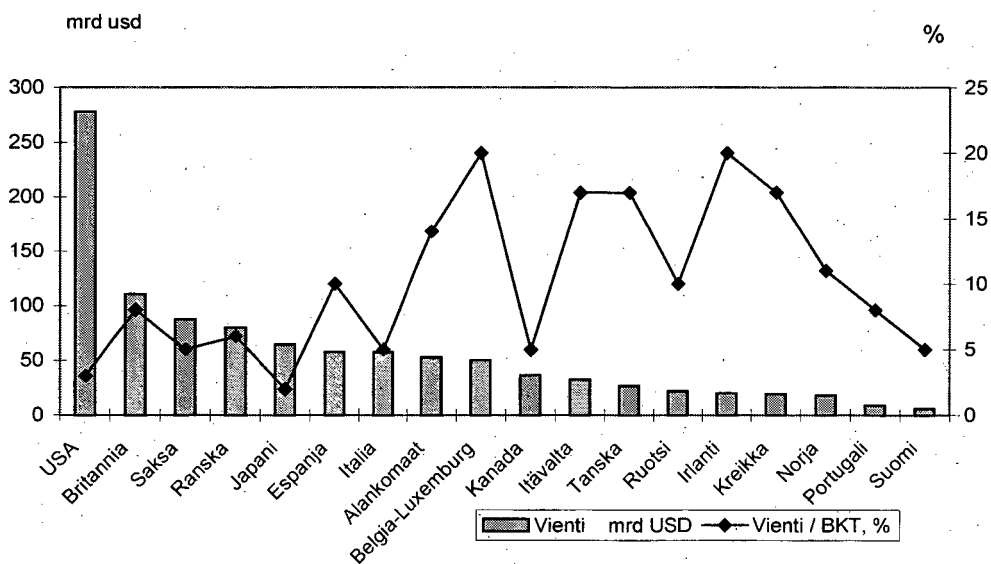
*** Sveitsi puuttuu

Lähde: Statistics on International Trade in Services OECD/Eurostat, 2003.

Taulukko 3. Palvelujen ulkomaankauppa ja bruttokansantuote eräissä OECD-maissa vuonna 2001, mrd. dollaria ja vienti / BKT, %

Alue	Vienti mrd USD	Tuonti mrd USD	Yli-/alijäämä mrd USD	BKT mrd USD	Vienti / BKT, %
USA	277,9	210,5	67,4	10 019,7	3
Kanada	36,6	42,0	-5,4	704,7	5
Japani	64,5	108,2	-43,7	4 175,6	2
EU	633,0	623,0	10,0	7 931,1	8
Britannia	110,6	94,6	16,0	1 429,7	8
Saksa	87,5	138,5	-51,0	1 855,6	5
Ranska	80,2	62,3	17,9	1 320,4	6
Italia	57,5	57,2	0,3	1 091,8	5
Alankomaat	52,9	54,9	-2,0	384,0	14
Espanja	58,0	33,7	24,3	583,1	10
Belgia-Luxemburg	50,3	43,3	7,0	247,3	20
Irlanti	20,2	34,8	-14,6	102,7	20
Itävalta	32,8	31,6	1,2	189,6	17
Ruotsi	22,0	23,0	-1,0	219,4	10
Kreikka	19,5	11,6	7,9	117,2	17
Tanska	26,9	23,5	3,4	159,2	17
Portugali	8,8	6,2	2,6	110,1	8
Suomi	5,8	8,1	-2,3	121,0	5
Norja	18,0	15,4	2,6	169,8	11

Kuvio 4. Palvelujen vienti ja viennin osuus BKT:sta (%) maittain vuonna 2001, mrd dollaria.

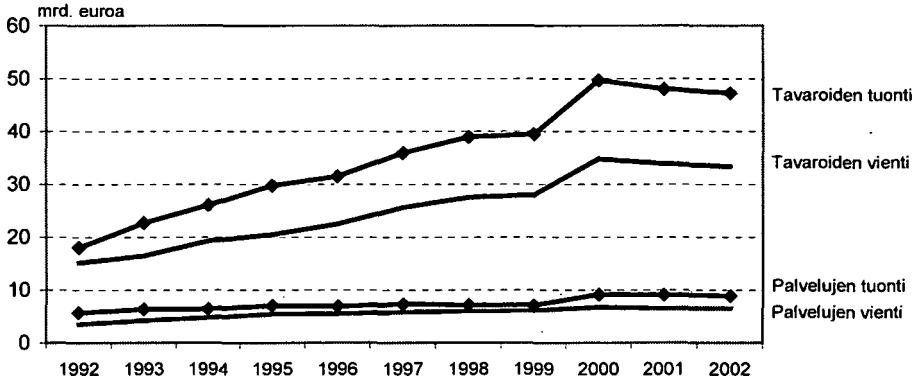

Lähteet: OECD Statistics on International Trade in Services 1992-2001. BKT-tiedot OECD:n internet-sivulta: OECD, National Accounts 2003.

3. Palvelujen ulkomaankauppa Suomen maksutasetilastossa

Suomessa palvelujen ulkomaankauppa¹ on ollut viimeiset kymmenen vuotta alijäämäistä. Palvelujen tuonti on ollut 1,0-2,5 miljardia euroa vuodessa suurempi kuin vienti. Pienimmillään alijäämä oli 90-luvun lopussa.

Kuvio 5. Suomen ulkomaankaupan rakenne 1992-2002

Lähde: Suomen Pankki

Jako tavara- ja palvelukauppaan ei ole aivan yksinkertainen. Tavarakaupan mukana myydään tai ostetaan usein myös palveluja. Esimerkiksi vaihtotaseen laskennassa tietoja korjataan siten, että tavarantuonnin arvosta siirretään määräosuus kuljetusmenoihin. Toisaalta myös esimerkiksi koneinevointeihin sisältyy usein asennus- ja koulutuspalveluja tai tietokoneohjelmistoja.

Taulukko 4. Palvelukaupan tuonnin ja viennin kehitys 1992-2002

	Palvelujen vienti		Palvelujen tuonti	
	mrd. euroa	muutos edell. vuodesta, %	mrd. euroa	muutos edell. vuodesta, %
1992	3,50		5,69	
1993	4,24	21,1	6,38	12,1
1994	4,79	13,0	6,39	0,2
1995	5,44	13,6	7,03	10,0
1996	5,51	1,3	6,91	-1,7
1997	5,80	5,3	7,34	6,2
1998	6,01	3,6	7,13	-2,9
1999	6,13	2,0	7,14	0,1
2000	6,70	9,3	9,14	28,0
2001	6,51	-2,8	9,05	-1,0
2002	6,51	0,0	8,92	-1,4

Palvelujen ulkomaisista vientituloista noin neljännes on kertynyt kuljetuspalveluista ja toinen neljännes matkustuspalveluista. Nämä osuudet eivät ole merkittävästi muuttuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana. Loput puolet ovat muodostuneet muista palveluista, joita ovat mm. rojalit ja lisenssit, tietojenkäsittelypalvelut, rakentaminen ulkomailla, tietoliikenne, välityskauppa ja käyttö-

¹ Tiedot perustuvat Suomen Pankin julkaisuihin Suomen maksutaseesta, joista uusien on julkaistu 28.3.2003. Julkaisu löytyy myös internetistä osoitteesta www.bof.fi/fin/5_tilastot/index.stm

leasing. Rojaltit ja lisenssit ovat olleet muiden palveluiden suurin erä kymmenen prosentin osuudella.

Palvelujen tuontimenot ovat pääpiirteissään jakaantuneet varsin samalla tavalla kuin vientitulotkin. Tosin kuljetuspalvelujen suhteellinen osuus, 30 prosenttia, oli vähän suurempi kuin matkustuspalvelujen osuus, joka oli 24 prosenttia vuonna 2002. Muiden palveluiden osuudeksi jäi 47 prosenttia palveluiden tuontimenoista. Rojaltit ja lisenssit olivat myös tuontipuolella muiden palveluiden suurin yksittäinen erä.

Tavaravienti
+ Tavaratuonti
= KAUPPATASE
+ Palvelujen vienti
- Palvelujen vienti
+ Tulonsiirrot (netto) (esim. kehitysapu)
+ Tuotannontekijäkorvaukset (netto) (lainojen korot)
= VAIHTOTASE
+ Pääomantaseet
= YLEISTASE
+ Valuuttavarannon muutos
= MAKSUTASE

4. Matkailu osana palvelujen ulkomaankauppaa

Suomen matkailutulot lähes 1,7 miljardia euroa

Suomen matkailutulot ulkomailta nousivat lähes 1,7 miljardiin euroon vuonna 2002. Edellisestä vuodesta tulot lisääntyivät kolme prosenttia. Matkailumenot lisääntyivät kaksi prosenttia, mikä nosti niiden määrän runsaaseen 2,1 miljardiin euroon. Matkustustaseen vaje supistui kaksi prosenttia, 454 miljoonaan euroon. Matkailutuloja kasvattivat eniten lisääntynyt matkailu EU-maista. Matkailutulot EU-maista kasvoivat 7 prosenttia; eniten tulot kasvoivat Saksasta, Alankomaista, Ranskasta ja Espanjasta. Tulot Venäjältä jäivät lähes edellisen vuoden tasolle, 428 miljoonaan euroon. Tulot vähenivät jonkin verran Yhdysvalloista ja Japanista, mutta matkailun voimakas kasvu Kiinasta tasapainotti tätä vajetta. Matkailumenojen kasvua hillitsi suomalaisten vähentynyt lomamatkailu ulkomaille. Tämän lisäksi matkakohteissa on ollut havaittavissa siirtymistä EU:n Välimeren alueen matkakohteista hintatasoltaan edullisempiin Turkkiin ja Bulgariaan. Viime vuosina voimakkaasti suosiotaan kasvattanut Thaimaan matkailu on tasaantumassa. Samoin matkailun kasvu Viroon näyttää pysähtyneen ja matkailumenot Viroon pysyivät lähes ennallaan, runsaassa 300 miljoonassa eurossa.

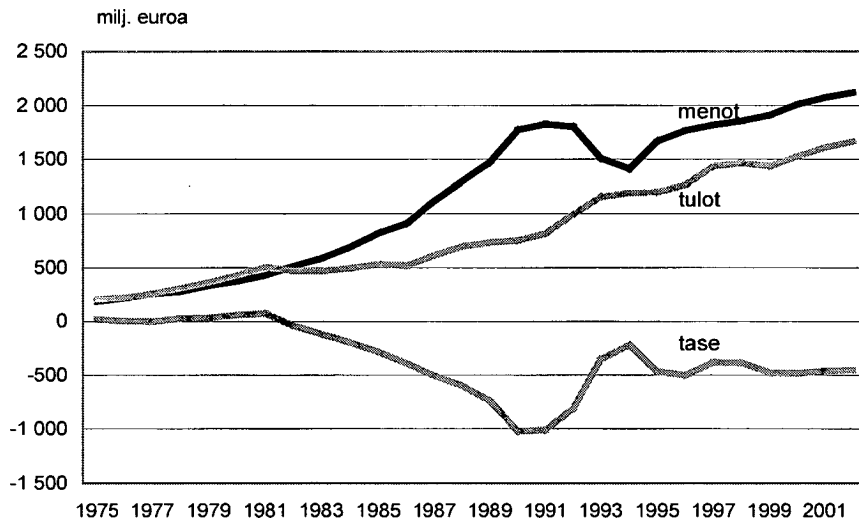
Suomen matkailutuloista puolet (829 milj.) oli peräisin EU-maista ja OECD-maiden osuus oli kaksi kolmasosaa (1,1 mrd.). Vastaavasti matkailumenoista yli puolet (1,1 mrd.) kohdentuivat EU-maihin ja runsaat kaksi kolmasosaa (1,5 mrd.) OECD-maihin. Vuoden 2002 matkustustasetta on korjattu ja tässä esitetyt tiedot poikkeavat Matkailutilasto 2003 -julkaisussa esitetyistä ennakkotiedoista.

Matkailu palvelujen ulkomaankaupan viitekehikossa.

Matkailu poikkeaa luonteeltaan muusta palvelujen ulkomaankaupasta. Kun muissa palveluissa toimijana on palvelujen tarjoaja joko yrityksen tai yksityisen yrittäjän ominaisuudessa, matkailu määritellään palvelujen kysynnän eli matkailijan kulutuksen kautta. Ostaja matkustaa toiseen maahan käyttämään siellä tarjolla olevia palveluja. Vuodelle 1999 tehdyssä matkailun satelliittitilinpidon pilottitutkimuksessa Suomen matkailutulot jakautuivat tuoteryhmittäin seuraavasti: majoituspalvelut 17 prosenttia, ravitsemispalvelut 19 prosenttia, Suomessa käytetyt liikennepalvelut 9 prosenttia sekä kulttuuri, virkistys ja viihdepalvelut 6 prosenttia. Lähes puolet tuloista eli 46 prosenttia tuli vähittäiskaupan ja huoltoasemien palveluista ja loput 3 prosenttia erilaisista muista palveluista. Kun kansainväliset kuljetuspalvelut otetaan mukaan, kuljetuksen osuus nousee 38 prosenttiin matkailun ja kansainvälisten henkilöliikennepalvelujen yhteenlasketuista tuloista.

Vähittäiskaupan korkea osuus matkailutuloista johtuu siitä, että matkustustaseen tuloihin lasketaan mukaan kausi- ja rajatyöntekijöiden kulutus samoin kuin yli vuoden Suomessa opiskelevien henkilöiden kulutus, joka rakenteiltaan poikkeaa tyypillisen matkailijan kulutuksesta. Vähittäiskaupan osuutta kasvattivat erityisesti venäläiset ostosmatkailijat. Myös ruotsalaisten ostoksiin käyttämä kokonaissumma nousi huomattavan suureksi matkojen määrästä johtuen, vaikka yhtä matkaa kohti tehdyt ostokset jäivät jonkin verran keskitason alapuolelle. Lisäksi norjalaiset käyttivät runsaasti vähittäiskaupan palveluja Länsi-Lapissa. Nämä tulokset ovat suuntaa antavia, koska tuoteryhmien suhteelliset osuudet ovat voineet jonkin verran muuttua vuoden 1999 jälkeen.

Kuvio 6. Suomen matkustustase 1975–2002, milj. euroa

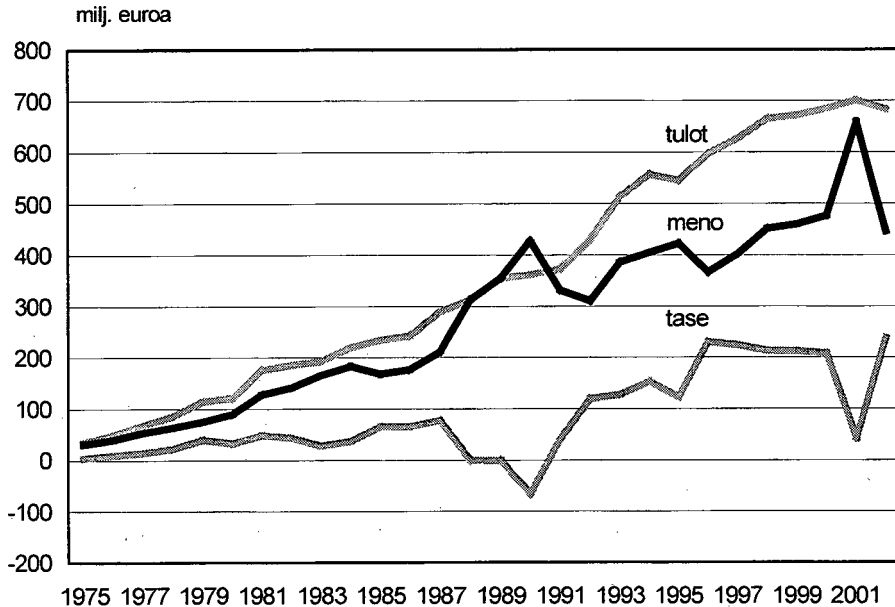

Suomen matkustus- ja henkilöliikennetase 1995–2002

Suomen matkustustase on ollut negatiivinen 1980-luvun puolivälistä lähtien. Suomalaisen lomamatkailu ulkomaille kasvoi voimakkaasti 1980-luvun loppupuolella taloudellisen nousukauden ja vahvan markan suotuisissa olosuhteissa. Vuodesta 1985 vuoteen 1990 matkailumenot yli kaksinkertaistuivat. Vuonna 1990 tilauslennolla tehtyjen valmismatkojen määrä nousi lähes 1,2 miljoonaan. Tätä ennätystä ei ole vielä rikkottu, sillä 1990-luvulla matkailun luonteessa tapahtui muutoksia Suomen syvän talouslaman ja Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena. Lama ja sen mukanaan tuoma suurtyöttömyys leikkasivat rajusti ulkomaan lomamatkailua ja siirsivät sitä halvempiin kohteisiin, kuten läntisen Välimeren alueelta Turkkiin. Matkailun helpottuminen Viroon ja Venäjälle toi myös uuden ulottuvuuden lähialuematkailuun, jota risteilyt Ruotsiin olivat aikaisemmin hallinneet. Matkustustaseen vaje kaventui 1990-luvun alun lamavuosina, mutta alkoi jälleen kasvaa matkailun elpymässä 1990-luvun puolen välin jälkeen. Menot nousivat kahteen miljardiin euroon vuonna 2000, jonka jälkeen menojen kasvu on hidastunut. Vuodesta 1995 lähtien matkustustaseen vaje on ollut 400 - 500 miljoonaa euroa. (Aikasarja matkailutuloista ja -menoista maittain vuosina 1994-2002 on esitetty Tilastokeskuksen Matkailutilasto 2003 -julkaisussa. Siinä esitettyjä vuoden 2002 ennakkotietoja on jällempäin korjattu.)

Henkilöliikennetase on ollut Suomelle positiivinen 1970-luvun loppupuolelta lähtien lukuun ottamatta suomalaisten lomamatkailun huippuvuosia 1990-luvun taitteessa, jolloin menot nousivat 66 miljoonaa euroa tuloja suuremmiksi. Vuonna 1990 suomalaiset matkailijat käyttivät ulkomaisten lentoyhtiöiden palveluihin 237 miljoonaa euroa ja ulkomaisten laivayhtiöiden palveluihin 190 miljoonaa euroa. Vuosina 1996-2000 henkilöliikenteen vuosittaiset nettotulot Suomelle olivat yli 200 miljoonaa euroa. Menojen osalta vuosi 2001 poikkeaa huomattavasti edeltävien vuosien tasosta. Menot nousivat 660 miljoonaan euroon supistaen nettotulot 42 miljoonaan euroon. Vuonna 2002 henkilöliikennepalveluista saadut tulot olivat 684 miljoonaa euroa ja menot 446 miljoonaa euroa. Henkilöliikenteen nettotulot olivat 238 miljoonaa euroa.

Kuvio 7. Suomen henkilöliikennetase 1975–2002, milj. euroa

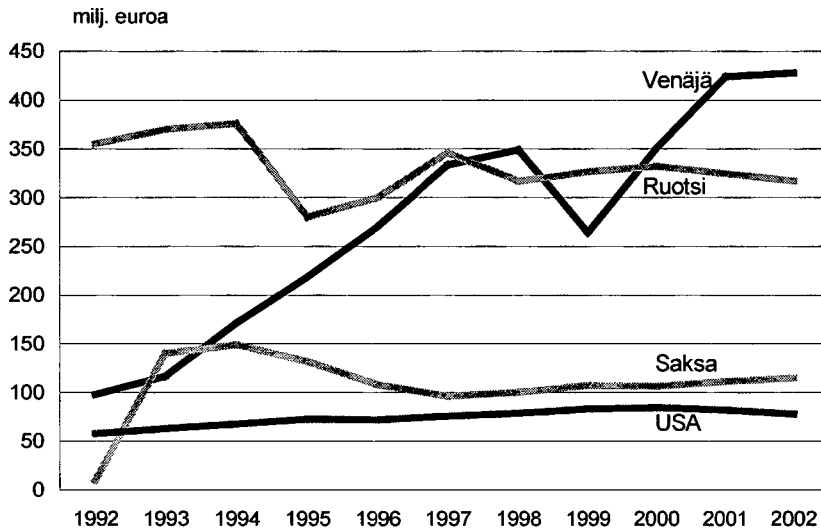
Venäjältä 428 miljoonan euron matkailutulot 2002

Suomeen suuntautuvan matkailun kannalta tärkeimmät 'vientimaat' ovat Venäjä ja Ruotsi, joiden yhteenlaskettu osuus matkailutuloista on ollut noin 45 prosenttia. Tulot Ruotsista ovat pysyneet melko vakaina viimeisen kymmenen vuoden ajan, vuosittain runsaassa 300 miljoonassa eurossa. Suomen ja Ruotsin välinen matkustustase on ollut Suomelle positiivinen. Pari vuotta voimakkaana jatkunut matkailun kasvu Venäjältä on hidastunut ja matkailutulot jäivät vuonna 2002 lähes edellisen vuoden tasolle, 428 miljoonaan euroon. Venäläisten matkailu kääntyi vuoden 2002 viimeisellä neljänneksellä miinukselle, kun se vuotta aiemmin oli ollut vielä melko voimakkaassa kasvussa. Erityisesti venäläisten joulumatkailun väheneminen leikkasi tuloja, sillä venäläisturistit tekevät eniten ostoksia joulun ja tammikuussa. Ennakkolaskelmissa venäläisten turistien tuomat matkailutulot oli arvioitu liian korkeiksi ja niitä on korjattu jälkepäin saatujen tarkempien tietojen perusteella.

Tarkempaa tietoa venäläisten matkailijoiden kulutuksesta saatiin vuoden 2002 rajahaastattelututkimuksesta, kun haastattelut ulotettiin ensimmäistä kertaa Nuijamaan pohjoispuolelle. Niiralan raja-aseman kautta maahan saapuvien venäläisten rahankäyttö on pienempää kuin Vaalimaan ja Nuijamaan kautta saapuvien venäläisturistien. Tämä tieto saattaa aiheuttaa jonkin asteista tarkistusta myös vuosien 1999 – 2001 lukuihin. Venäläisten Suomeen tuomat matkailutulot ovat kasvaneet voimakkaasti vuodesta 1992 lähtien lukuun ottamatta vuoden 1999 notkahdusta, joka seurasi vuoden 1998 elokuussa puhjennutta Venäjän talouskriisiä. Vuodesta 1992 vuoteen 2001 matkailutulot Venäjältä yli nelinker- taistuivat. Suomen Venäjältä saamat nettotulot olivat 282 miljoonaa euroa vuonna 2002.

Venäjän ja Ruotsin lisäksi Suomella on positiivinen matkustustase Norjan, Japanin ja Alankomaiden kanssa. Myös Saksa ja Britannia nousevat tämän hetken tietojen mukaan plussan puolelle vuonna 2002.

Kuvio 8. Suomen matkailutulot Ruotsista, Venäjältä, Saksasta ja USA:sta 1992–2002

Matkailumenojen kasvu Viroon tasaantui 2002

Matkailumenot eivät kasaannu yhtä voimakkaasti kuin tulot. Menojen osalta Viro ja Ruotsi ovat ylivoimaisesti suurimmat matkailupalvelujen 'tuontimaat', niiden osuus kokonaismenoista on yhteensä 28 prosenttia. Ruotsiin kohdentuneet matkailumenot ovat pysyneet samalla vajaan 300 miljoonan euron tasolla vuodesta 1995 lähtien. Vuonna 2002 suomalaisturistit käyttivät Virossa palveluihin ja ostoksiin 311 miljoonaa euroa. Matkustustase Viron kanssa oli 273 miljoonaa euroa Suomelle alijäämäinen, sillä Virosta saadut 38 miljoonan tulot kattoivat vain runsaan kymmenesosan menoista. Vuodesta 1992 jatkuneen voimakkaan kasvun jälkeen suomalaisten matkailu Viroon on tasaantunut, mikä näkyy myös matkailumenojen kasvun hidastumisena. Vuodesta 1995 vuoteen 2001 matkailumenot Viroon lähes kaksinkertaistuivat. Vuonna 2002 matkailun kasvu pysähtyi ja menot jäivät lähes vuoden 2001 tasolle.

Yli 500 miljoonan matkailumenot Etelä-Euroopan maihin

Lähialueiden ulkopuolella suomalaisten suosituin matkakohde on ollut Espanja, jonka suosiota nostaa talvimatkailun ykköskohde Kanarian saaret. Vuonna 2002 suomalaiset tekivät Espanjaan runsaat 300 000 lomamatkaa, joista 210 000 Kanarian saarille. Palveluihin ja ostoksiin suomalaisturistit kuluttivat Espanjassa yhteensä runsaat 200 miljoonaa euroa. Matkailumenot EU-maiden Välimeren alueen ja Kanarian saarten lomakohteisiin olivat 470 miljoonaa euroa (22 % matkailun kokonaismenoista), kun Ranska oli laskettu mukaan. Ranskassa palveluihin ja ostoksiin käytetyistä 77 miljoonan euron menoista huomattava osa menee työ- ja kokousmatkojen osalle.

Turkki, Kypros ja Bulgaria nostivat ryhmän 'Muu Eurooppa' menoja 156 miljoonaan euroon (taulukko 5.). Menot Turkkiin olivat 34, Kyprokselle 22 ja Bulgariaan 15 miljoonaa euroa vuonna 2002. Matkailu Kyprokselle on pysynyt melko vakaana, vuosittain noin 45 000 matkaa. Turkki ja Bulgaria ovat viime vuosina kasvattaneet suosiotaan Kreikan kustannuksella. Vuonna 2002 Suomesta tehtiin Turkkiin noin 63 000 ja Bulgariaan 33 000 lomamatkaa. Matkailumenot Etelä-Euroopan maihin nousivat yhteensä yli 500 miljoonaan euroon vuonna 2002. Talvimatkailun kohteena Kanarian saaret on saanut kilpailijoita muista kaukokohteista, joista Kaakkois-Aasiassa oleva

Thaimaa on kasvattanut suosiotaan viime vuosina. Vuoden 2001 jälkeen kasvu tasaantui ja vuonna 2002 Thaimaassa lomaili edellisen vuoden tapaan vajaat 50 000 suomalaisturistia, jotka kuluttivat siellä noin 48 miljoonaa euroa palveluihin ja ostoksiin.

Taulukko 5. Suomen matkailutulot ja -menot sekä matkustustase maittain 2002, milj. euroa ja %-osuudet

Maa tai alue	Tulot milj. euroa	Menot milj. euroa	Tase milj. euroa	Tulot %-osuus	Menot %-osuus
Intra EU	829	1125	-296	49,8	52,1
Alankomaat	58	25	33	3,5	1,2
Belgia	25	50	-25	1,5	2,4
Espanja	38	203	-165	2,3	9,6
Irlanti	8	11	-3	0,5	0,5
Britannia	102	98	4	6,1	4,6
Italia	42	77	-35	2,5	3,6
Itävalta	17	23	-6	1,0	1,1
Kreikka	8	82	-74	0,5	3,9
Luxemburg	1	2	-1	0,1	0,1
Portugali	5	32	-27	0,3	1,5
Ranska	45	75	-30	2,7	3,5
Ruotsi	320	282	38	19,2	13,3
Saksa	125	115	10	7,5	5,4
Tanska	35	50	-15	2,1	2,4
Extra-EU	835	993	-158	50,2	46,9
Venäjä	428	146	282	25,7	6,9
Viro	38	311	-273	2,3	14,7
Norja	65	54	11	3,9	2,5
Sveitsi	33	35	-2	2,0	1,7
Muu Eurooppa	58	156	-98	3,5	7,4
Yhdysvallat	78	117	-39	4,7	5,5
Kanada	9	13	-4	0,5	0,6
Japani	52	15	37	3,1	0,7
Muu maailma	74	146	-72	4,4	6,9
OECD	1105	1461	-356	66,4	69,0
Yhteensä	1664	2118	-454	100,0	100,0

5. Kuljetuspalvelut Suomen ulkomaankaupassa

Kuljetus on yksi suurimmista palvelujen ulkomaankauppaeristä. Viime vuosikymmenen aikana kuljetuspalvelujen osuus Suomen palveluviennistä on vaihdellut 24 ja 31 prosentin välillä ja kuljetuspalvelujen tuonnin osuus on vaihdellut 22 ja 32 prosentin välillä koko palvelutuonnista. Koska Suomi käy runsaasti tavarakauppaa muiden maiden kanssa, rahtikuljetuksilla on keskeinen merkitys, mutta myös matkustajien kuljetuksesta koituu Suomen kansantaloudelle huomattavia vientituloja ja tuontimenoja.

5.1 Tavarakuljetusten viennin ja tuonnin mittaaminen Suomessa

Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmässä vuodelta 1995¹ määritellään palvelujen ulkomaankauppa siten, että palveluiden vienti koostuu kaikista palveluista, joita kotimaiset talousyksiköt tarjoavat ulkomaisille talousyksiköille ja palvelujen tuonti koostuu vastaavasti kaikista palveluista, joita ulkomaiset talousyksiköt tarjoavat kotimaisille talousyksiköille. Kuljetusyhtiöiden kohdalla, varsinkin laivanvarustamojen osalta, määritteet kotimainen ja ulkomainen eivät kuitenkaan ole täysin selkeitä ja suoraviivaisia. Kotimaisen emoyrityksen ja ulkomaisten tytäryritysten välillä on usein monimutkaisia ristikkäisiä omistus- ja vuokrasuhteita, laivojen kotimaata saatetaan vaihtaa ns. ulosliputuksen kautta kesken vuotta eikä ulkopuolisen ole helppoa tietää, mille yritykselle mikin tulo- tai menoerä on kirjattu kyseisen yrityksen kirjanpidossa.

Toinen ongelma kuljetusten ulkomaankaupan mittaamisessa on se, että aina ei tiedetä kuljetuksen suorittajan tai maksajan kansallisuutta. Kansainvälisen tavarakaupan piirissä on hyvin monenlaisia sopimuskäytäntöjä, joissa usein tavaran hinta ja sen kuljettaminen tietylle paikkakunnalle tietyinä ajankohtana tietyin ehdoin muodostavat ostajalle yhden kokonaisuuden. Tavarantoimittaja tyypillisesti hankkii kuljetuspalvelut tällaisissa sopimuksissa alihankintana yhdeltä tai useammalta kuljetusyritykseltä. Ostajan on tällöin vaikea tietää tavaran hankintaan liittyvän kuljetuspalvelun suuruutta. Aina ei tiedetä edes kuljetuksen maksajan kansallisuutta. Rahdin ja usein siihen yhdistettyjä muita kustannuksia voi maksaa joko tavaran myyjä tai ostaja tai molemmat yhdessä.

Talousyksikön koti- tai ulkomaisuuden sekä palvelun suorittajan tai maksajan kansallisuuden määrittämiseen liittyvät kuljetustulojen ja -menojen mittaamisen ongelmat ovat kansainvälisiä ja koskevat samalla tavoin kaikkia kehittyneitä maita. Näihin ongelmiin on myös kehitetty yhtenäisiä ratkaisuja ja työ on edelleen käynnissä useiden kansainvälisten järjestöjen ja instituutioiden kuten EU:n piirissä. Eräs yleinen menettely ulkomaankauppaan liittyvien tavarakuljetusten tulojen ja menojen mittaamiseksi on olettaa, että tuoja maksaa aina tuontiin liittyvät kuljetuskustannukset. Tämän menetelmän muunnos on käytössä Suomessakin. Tuontiin liittyvien kuljetuskustannusten osuus Suomen tullirajalla arvetun tavaratuonnin arvosta, ns. CIF-arvosta, selvitetään muutaman vuoden välein tehtävillä poikkileikkaustutkimuksilla. Tutkimusvuosien välivuosina kuljetuskustannusten osuus interpoloidaan lineaarisesti. Kyseisen osuuden avulla lasketaan kunkin vuoden tavarantuontiin liittyvät kuljetuskustannukset, jotka jaetaan viime kädessä eri kuljetusmuotojen kesken kansantalouden tarjonta- ja kysyntätaulujen laatimisen yhteydessä.

Muusta kuin ulkomaankauppaan liittyvästä tavaran kuljetuksesta koituvista menoista ulkomaisille kuljetusyhtiöille ei ole Suomen osalta olemassa tietoja. On kuitenkin hyvin todennäköistä, että tällöin maksajana on suomalaisen yrityksen ulkomainen tytäryhtiö, joka kansantalouden tilinpidon määritelmien mukaan onkin ulkomainen talousyksikkö.

Suomalaisten kuljetusyhtiöiden ulkomaisilta talousyksiköiltä saamat kuljetustulot tavaran kuljetuksesta perustuvat suoraan kyseisille yrityksille tehtyihin kyselyihin.

¹ EKT1995-käsikirja, pykälät 3.140 ja 3.141

Suomalaisten varustamojen meriliikenteen rahtitulot ulkomaisilta talousyksiköiltä sekä Suomen ja ulkomaiden välisestä liikenteestä että ulkomaiden välisestä liikenteestä perustuvat Tilastokeskuksessa laadittavaan ”Ulkomaan meriliikenteen tulot ja menot”-tilastoon. Samasta tilastosta saadaan myös tiedot ulkomailta Suomeen aikarاهدattujen alusten alusvuokrista ja Suomesta ulkomaille aikarاهدatuista aluksista saaduista aikarاهدituloista eli alusvuokrista. Alusvuokria ei tilinpidossa lueta kuljetustuloihin, vaan vuokratuloihin, jotka ovat osa omaisuustuloja.

Lento- ja rautatieliikenteen osalta ulkomaisilta talousyksiköiltä saadut rahtitulot perustuvat suoriin yrityskyselyihin ja estimointeihin. Rautatieliikenteen organisoinnista Suomen ja Venäjän välillä johtuu, että varsinaiset kuljetustulot ja -menot jäävät vähäisiksi. Tämä perustuu siihen, että kummankin em. maan rautatieyhtiöt toimivat vain oman valtakuntansa alueella.

Maantiekuljetuksen rahtitulot perustuvat Suomessa mm. Suomen kuorma-autoliiton asiantuntija-arvioon. Muitakin tiedonhankintamenetelmiä on käytössä ja niiden sopivuutta suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin kehitetään jatkuvasti.

5.2. Matkustajakuljetusten viennin ja tuonnin mittaaminen Suomessa

Matkustajakuljetusten vienti muodostuu määritelmän mukaan suomalaisten kuljetusyhtiöiden suorittamasta ulkomaisten henkilöiden ja matkustajien kuljetuksesta saamista korvauksista. Matkustajakuljetusten tuonti käsittää vastaavasti ulkomaisten kuljetusyhtiöiden tulot suomalaisten matkustajien kuljetuksesta. Yleensä yritysten kirjanpidossa ei kuitenkaan eritellä asiakkaita kansallisuuden mukaan. Tästä seuraa, että matkustustulojen ja -menojen laskemisessa kansantalouden ulkomaantilillä joudutaan käyttämään epäsuoria tietolähteitä tai niiden puuttuessa turvautumaan uskottaviin oletuksiin.

Vesiliikenteen matkustajatulot perustuvat myös tavaraliikenteen yhteydessä mainittuun tilastoon ”Ulkomaan meriliikenteen tulot ja menot”. Siinä suomalaiset matkustajaliikennettä harjoittavat yhtiöt raportoivat tulonsa matkustajien ja heidän ajoneuvojensa kuljettamisesta sekä laivoilla sijaitsevien ravintoloiden ja myymälöiden tuotoista. Nämä lasketaan matkustustuloiksi. Suomalaiset matkustaja-alukset toimivat etupäässä Ruotsiin ja Viroon suuntautuvilla reiteillä, joilla huomattava osa matkustajista on kotimaisia. Ulkomaisten matkustajien osuudeksi olemme arvioineet viime vuosina neljäkymmentä prosenttia kaikista suomalaisten alusten saamista matkustustuloista. Myös satunnaiset suomalaisten alusten matkustustulot ulkomaiden välisillä reiteillä luetaan mukaan.

Lentoliikenteen matkustajatulot ulkomaisilta asiakkailta perustuvat yritysten toiminnastaan antamiin tietoihin. Matkustajien kuljetustuloista lasketaan tuloiksi ulkomailta ulkomaille myydyistä matkalipuista ja matkatavaroiden kuljetuksesta saadut tulot sekä ulkomaiden välisestä liikenteestä saadut matkustustulot. Käytäntö perustuu yksinkertaistukseen, jonka mukaan ulkomaille myydyn lipun ostaja on todennäköisemmin ulkomaan kuin Suomen kansalainen.

Vesiliikenteen matkustusmenojen tietopohja on selkeästi vajaampi kuin tulojen osalla. Meriliikenteen matkustusmenojen arvioinnissa tukeudutaan siksi lähinnä tulopuolen tietoihin. Laivamatkustajien kokonaismäärä Suomen ja ulkomaiden välisessä liikenteessä on tiedossa ja lisäksi tiedetään ulkomaisten yhtiöiden kuljettama osuus tästä matkustajamäärästä. Mikäli oletetaan, että ulkomaiset laivayhtiöt perivät keskimäärin samanhintaisia maksuja kuin suomalaiset, ja että suomalaisten matkustajien osuus ulkomaisilla laivoilla on sama kuin suomalaisilla laivoilla, eli noin kuusikymmentä prosenttia matkustajista, on mahdollista laskea meriliikenteen matkustuksen kuljetusmenot ulkomaille.

Lentoliikenteen matkustusmenojen arviointi perustuu samanlaisiin oletuksiin kuin mitä meriliikenteessä tehtiin. Kun tiedetään ulkomaisten yhtiöiden likimääräiset markkinaosuudet Suomen ja ul-

komaiden välisessä reittiliikenteessä ja tilauslentoliikenteessä ja kun oletetaan, että Suomessa myydyt liput ostavat suomalaiset, niin voidaan laskea ulkomaisten lentoyhtiöiden tulot suomalaisilta eli Suomen kuljetusmenot lentomatkustuksen henkilöliikenteestä.

Rautatieliikenteen ja maantieliikenteen osalta ei Suomen ulkomaantilillä ole matkustajien kuljetuksesta aiheutuvia kirjauksia.

5.3 Kuljetusta palvelevan toiminnan vienti ja tuonti

Varsinkin meriliikenteen ja ilmaliikenteen harjoittamiseen kuuluu monenlaisia varsinaista liikennettä avustavia ja tukevia toimintoja. Kansantalouden tilinpidossa tällaiset avustavat ja tukevat toiminnot luokitellaan kutakin liikennemuotoa avustavaksi toiminnaksi. Meriliikenteessä avustavia toimintoja ovat mm. luotsaus-, lastaus-, huolinta-, väylä- ja satamapalvelut. Lentoliikenteessä avustavia toimintoja ovat esimerkiksi erilaiset lentokenttäpalvelut, liikennöimismaksut (korvauksena mm. lennonjohtopalveluista) sekä erilaiset korjaus- ja huoltotyöt.

Taulukossa 6 on liikennettä avustavien toimintojen tulot ja menot yhdistetty siihen liikennemuotoon, jota ne palvelevat. Luvut ovat FOB-FOB-arvoja miljoonina euroina.

5.4. Tietolähteet

Kuljetuspalveluja sekä niitä avustavia toimintoja koskevat tiedot perustuvat Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpito yksikön suorittamaan tiedonkeruuseen ja estimointeihin. Tietolähteinä käytetään sekä toimialajärjestöjä että kuljetusalan yrityksiä. Lopullisesti eri kuljetusmuotojen tulot ja menot määräytyvät kansantalouden tilinpidon kysyntä- ja tarjontataulujen yhteensovittamisessa.

Taulukko 6. Liikenne Suomen ulkomaantilillä (fob - fob)¹⁾, 1995–2002*

Milj. euroa	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Henkilöliikenne (netto)	123	230	225	214	212	208	42	204
Tulot	545	597	627	665	672	685	701	650
Menot	422	367	402	451	460	477	659	446
Tavaraaliikenne ¹⁾ (netto)	- 183	- 439	- 546	- 367	- 587	-1 171	-1 170	-1 204
Tulot	969	870	879	1 181	1 003	1 138	1 045	940
Menot	1 152	1 309	1 426	1 547	1 590	2 310	2 215	2 144
Rautatieliikenne (netto)	- 29	- 22	- 28	- 39	- 40	- 16	- 21	- 18
Tulot	4	4	2	2	2	2	3	2
Menot	34	26	30	41	43	18	24	20
Tieliikenne (netto)	65	65	72	79	79	73	91	83
Tulot	101	101	113	123	124	122	141	133
Menot	36	36	41	44	45	49	50	50
Vesiliikenne (netto)	- 256	- 501	- 473	- 438	- 664	-1 279	-1 263	-1 321
Tulot	703	600	589	875	691	802	721	607
Menot	960	1 102	1 062	1 313	1 354	2 081	1 985	1 928
Lentoliikenne (netto)	39	20	26	33	37	51	23	52
Tulot	160	165	175	181	186	213	180	197
Menot	122	145	149	149	148	162	157	145
Liikenne yhteensä (netto)	- 60	- 209	- 322	- 153	- 375	- 963	-1 128	-1 000
Tulot	1 514	1 466	1 506	1 846	1 675	1 823	1 746	1 590
Menot	1 574	1 675	1 828	1 998	2 050	2 786	2 874	2 590
Koko vaihtotase (netto)	4 051	4 101	6 042	6 674	7 639	9 848	9 603	10 292
Tulot	38 769	40 600	46 838	50 171	52 463	66 036	65 746	65 914
Menot	34 718	36 499	40 796	43 497	44 824	56 188	56 144	55 622
Liikenteen osuus vaihtotaseesta, %								
Tuloista	3,9	3,6	3,2	3,7	3,2	2,8	2,7	2,4
Menoista	4,5	4,6	4,5	4,6	4,6	5,0	5,1	4,7

¹⁾ Sekä vienti että tuonti on kirjattu fob-perusteisina

* Ennakkotieto

Lähde - Source: Tilastokeskus: Kansantalouden tilinpito – Statistics Finland: National Accounts

6. Muut palvelut

Muista palveluista eli yritysten ostamista ja myymistä palveluista lukuunottamatta matkustus- ja kuljetuspalveluita kerätään tietoa Tilastokeskuksen palvelujen ulkomaankaupan (eli PU-) kyselyllä. Kyselyn ulkopuolelle on jätetty muista palveluista vain rahoituspalvelut, koska rahoituspalvelujen tiedonkeruuta varten ollaan vasta tekemässä selkeitä, kansainvälisesti sovellettavia määritelmiä. PU-kyselyssä kerätään myös vakuutuspalveluita sekä kuljetuspalvelujen rahtimaksuja koskevia tietoja, mutta tuloksia ei vielä julkaista, koska näiden palvelujen osalta sekä määritelmien että tiedonkeruumenetelmän kehittäminen ovat edelleen kesken.

Muut palvelut jaetaan PU -tiedustelussa seuraaviin eriin ja alaeriin:

Rahtimaksut kuljetuksista ulkomailla

Posti- ja telekommunikaatiopalvelut

Posti- ja kuriiripalvelut

Telekommunikaatiopalvelut

Rakennuspalvelujen vienti

Bruttotulot ulkomaiselta yritykseltä rakentamisesta ulkomailla

Siitä: 1. materiaalienot (ulkomailla viedyt materiaalit ja ulkomailla ostetut materiaalit)

2. palkkamenot ulkomailla

Rakennuspalvelujen tuonti

Menot ulkomaiselle yritykselle rakentamisesta Suomessa

Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut

Tietotekniikkapalvelut

Informaatiopalvelut

Rojalit ja lisenssimaksut

Välityskauppa ja muut ulkomaankauppaan liittyvät palvelut

Käyttöleasing

Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut

Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut

Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset

Tutkimus- ja kehittämisspalvelut

Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu

Maatalous-, kaivos ja muu jalostuspalvelu

Muut sekalaiset liike-elämän palvelut

Palvelut tytär- ja osakkuusyriytysten ja sivuliikkeiden välillä, muualle kuulumattomat

Audiovisuaaliset, henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut

Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut

Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut

Muut erittelemättömät palvelut

Tiedot kerätään yrityksiltä palvelutyypeittäin ja kohdemaittain (ks. kyselylomake liitteessä 4). Kohdemaita on kyselyssä eritelty 22, ja ne ovat EU-15-maat, USA, Kanada, Japani, Norja, Sveitsi, Venäjä, Viro ja ”Muu maailma”.

6.1 Tiedustelun tuloksia vuosilta 2000-2002 palvelutyypeittäin

Palvelutyypeittäin tuloksia tarkasteltaessa havaitaan, että muiden palvelujen ulkomaankaupan rakenne vuonna 2002 oli hyvin samankaltainen kuin vuosina 2000 ja 2001. Suomen palveluviennin rakenteelle on ollut tyypillistä, että korkea teknologista osaamista ja insinööritaitoa edellyttävät palvelut ovat keskeisessä asemassa. Suomalaisen yritysten saamat rojalit- ja lisenssimaksut ja näiden lisäksi tietotekniikka- ja informaatiopalvelut sekä rakennuspalvelut ovat olleet merkittävimpiä palveluvientitulojen lähteitä kaikkina tarkasteluvuosina. Sekalaiset liike-elämän palvelut yhteenlas-

kettuina muodostavat noin neljänneksen palveluviennistä. Yli puolet tästä erästä koostui tutkimus- ja kehittämisspalveluista, arkkitehti-, insinööri- ja muista teknisistä palveluista sekä maatalous-, kaus- ja muista jalostuspalveluista, jotka kaikki ovat teknisluonteisia palveluja. Vuonna 2002 Suomen yhteenlaskettu palveluvienti oli suuruudeltaan 3 355 miljoonaa euroa ja palvelujen vientitulot kasvoivat 11 prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Kokonaisuutena Suomen palvelujen ulkomaankauppa on silti ollut alijäämäistä kaikkina tilastoituina vuosina, mutta alijäämäisyys on selvästi vähentynyt.

Palveluviennin suurin kasvu on tapahtunut tietotekniikkapalveluissa, joiden merkitys on lisääntynyt jatkuvasti. Toimialan osuus vientituloista on noussut seitsemästä prosentista vuonna 2000 15 prosenttiin vuonna 2002 ja sen vienti on kasvanut noin 50 prosenttia vuosittain. Tietotekniikkapalvelujen viennissä erityisesti Britanniaista, Ruotsista ja Venäjältä saadut vientitulot ovat kasvaneet sekä suhteellisesti että absoluuttisesti. Verrattuna edellisvuoteen tietotekniikkapalveluista saadut vientitulot ovat kasvaneet miltei kaikkien maiden osalta. Poikkeuksia ovat Yhdysvallat sekä ”muu maailma”, jonka merkitys on suhteellisesti vähentynyt, vaikka alueelta saadussa vientitulojen määrässä ei olekaan kovin huomattavaa eroa.

Rojalti- ja lisenssimaksutulot ovat olleet palveluviennin suurin yksittäinen erä kaikkina tarkasteluvuosina, mutta niiden merkitys palvelujen ulkomaankaupassa on ollut vähenevä. Vuonna 2002 niiden suhteellinen osuus oli jo alle 20 prosenttia ja erä oli ensimmäistä kertaa hieman alijäämäinen. Merkittävin syy tähän oli vuonna 2001 alkanut Yhdysvalloista saatavien rojaltili- ja lisenssitulojen huomattava supistuminen; vuoden 2002 rojaltili- ja lisenssimaksutulot Yhdysvalloista olivat noin kahdeksasosa vuoden 2000 vastaavista. Samaan aikaan euro on vahvistunut huomattavasti dollariin nähden. ”Muusta maailmasta” saatavien rojaltili- ja lisenssimaksutulojen määrä oli selvästi kasvussa, ja vuonna 2002 ”muun maailman” osuus ohitti suuruudessaan Yhdysvaltojen osuuden. Suomalaisen rojaltili- ja lisenssimaksutulot saavien yritysten lukumäärässä on kolmen vuoden aikana tapahtunut noin 30 prosentin kasvu. Mukana oli hyvin erilaisia toimialoja, joiden joukossa oli sekä teollisuutta että palveluja. Esimerkkeinä voidaan mainita elektroniikka-, kemian-, elintarvike- sekä metsäteollisuus ja tietojenkäsittelypalvelut. Yhteensä näitä yrityksiä oli vuoden 2002 aineistossa jo miltei 150.

Rakennuspalveluista ulkomailta saatavat vientitulot ovat vähentyneet. Niiden suhteellinen osuus kokonaispalveluviennistä on vähentynyt vuoden 2000 15 prosentista kahdeksaan prosenttiin vuonna 2002. Näiden palvelujen merkitys on ollut tasaisesti laskeva, mutta merkittävää vähenemistä on ollut vasta vuonna 2002. Tämä heijastaa rakennusalan yleistä tilannetta, koska ala on paitsi hyvin herkkä taloudellisille suhdanteille myös reagoi suhdanteisiin vuoden tai parin viipeellä. Erityisesti ovat vähentyneet ”muuhun maailmaan” ja Venäjälle vietyjen rakennuspalvelujen osuudet. Ruotsin prosentuaalinen osuus on kasvanut, mutta rakennuspalvelujen vientitulot Ruotsista ovat pysyneet lähes ennallaan. Merkittävintä on ehkä Viroon vietyjen rakennuspalvelujen osuuden kasvaminen. Niiden määrä on yli nelinkertaistunut aikavälillä 2000-2002 ja muodostaa nykyään noin kymmenesosan rakennuspalvelujen kokonaisviennistä.

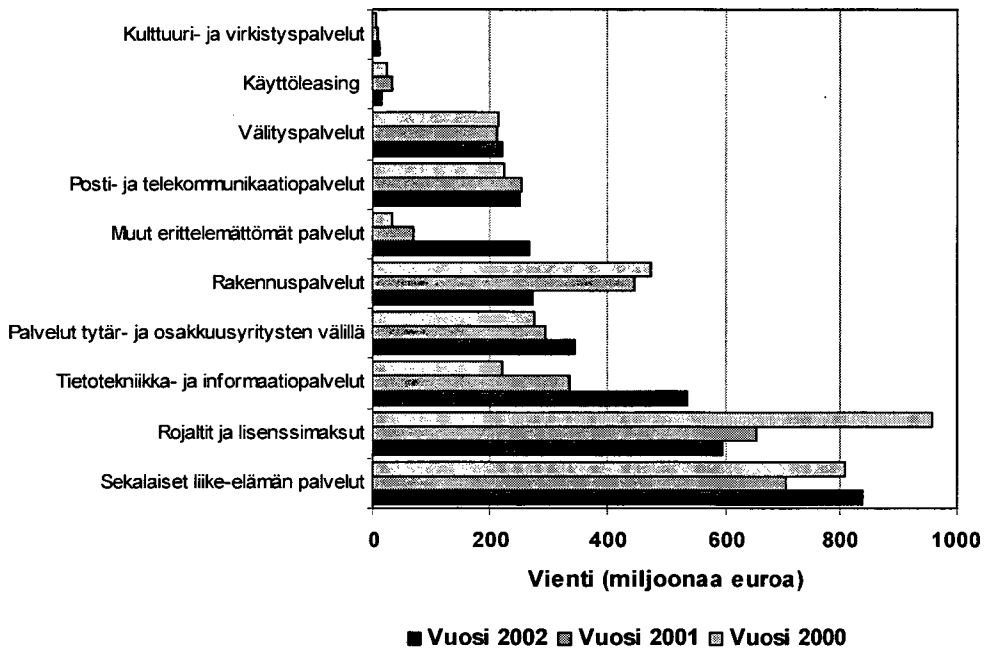
Sekalaisten liike-elämän palvelujen osuus viennistä on pysynyt hyvin stabiilina ja muodostanut noin neljänneksen Suomen yhteenlasketusta palveluviennistä 2000-2002. Myöskään aluerien suhteellisissa osuuksissa ei ole tapahtunut mitään merkittäviä muutoksia. Vuonna 2002 osuuksiaan ovat kasvattaneet lähinnä mainonta, markkinointitutkimukset ja mielipidemittaukset sekä arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut. Myös muiden, kokonaan erittelemättömien palvelujen osuus viennissä on kasvanut ja tämä heijastaa Suomen elinkeinoelämän kansainvälisten toimintojen monipuolistumista. Mukana on entistä enemmän toimialoja ja palveluja.

Palvelut tytäri- ja osakkuusyri-tysten välillä ovat muodostaneet noin kymmenesosan Suomen kokonaispalveluviennistä kaikkina vuosina 2000-2002. Erä on kuitenkin euromääräisesti ollut kasvava

ja vuosien 2001 ja 2002 välillä sen suuruus on kasvanut noin 50 miljoonaa euroa. Kasvua on tapahtunut useimpien maiden kohdalla, joista merkittävimmin ovat kasvaneet ”muun maailman” ja Ranskan osuudet.

Palvelutyypit, joiden suhteen Suomella oli selvästi ylijäämää, olivat vuonna 2002 arkkitehti- ja insinööri- sekä muut tekniset palvelut, tietotekniikkapalvelut ja rakennuspalvelut. Arkkitehti-, insinööri- ja muiden teknisten palvelujen kohdalla yli 50 prosenttia vientituloista tuli EU-15-alueen ulkopuolelta, lähinnä ”muusta maailmasta” ja Venäjältä. Ruotsin ja Saksan merkitys näiden palvelujen viennissä oli yhteenlaskettuna neljänneksen luokkaa.

Kuvio 9. Palvelujen vienti palvelutyypeittäin, milj. euroa

Taulukko 7. Palvelujen vienti tyypeittäin 2000-2002, miljoonaa euroa ja %-osuudet

Palvelutyyppi	Vienti 2000		Vienti 2001		Vienti 2002	
	Milj. euroa	%-osuus	Milj. euroa	%-osuus	Milj. euroa	%-osuus
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	224	7	255	8	252	7
Posti- ja kuriiripalvelut	38		39		40	
Telekommunikaatiopalvelut	186		216		212	
Rakennuspalvelut	472	15	446	15	276	8
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	222	7	336	11	534	15
Tietotekniikkapalvelut	218		326		518	
Informaatiopalvelut	4		10		16	
Rojalit ja lisenssimaksut	958	30	654	22	594	18
Välityspalvelut ja muuhun kauppatoimintaan liittyvät palvelut	216	7	213	7	221	7
Käyttöleasing	25	1	34	1	16	0
Sekalaiset liike-elämän palvelut	809	26	704	24	838	25
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	62		92		96	
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	57		57		77	
Tutkimus- ja kehittämispalvelut	216		247		200	
Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut	292		228		251	
Maatalous-, kaivos- ja muu jalostuspalvelu	1		1		92	
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	181		81		122	
Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat	277	9	295	10	344	10
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	5	0	10	0	12	0
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	2		4		6	
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	3		6		6	
Muut erittelemättömät palvelut	33	1	69	2	267	8
Yhteensä	3 241	100	3 016	100	3 355	100

Lukujen pyöristämisestä johtuen prosentit eivät välttämättä summaudu sataan.

Vuonna 2002 suomalaisten yritysten palvelujen tuonti ulkomailta väheni noin kolme prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Palvelujen tuonnin rakenne palveluerittäin tarkasteltuna on säilynyt varsin samanlaisena kuin edeltäneinä vuosina. Merkittävimmät palvelutuonnin erät ovat kaikkina vuosina olleet rojaliti- ja lisenssimaksut, tytär- ja osakkuusyritysten väliset palvelut, välityskaupan palvelut sekä tietotekniikkapalvelut, joiden yhteenlaskettu osuus kaikesta palvelutuonnista vuonna 2002 oli yli puolet. Yhteenlaskettuina sekalaiset liike-elämän palvelut muodostivat noin 26 prosenttia Suomen palvelujen kokonaistuonnista, kun vastaava osuus vuonna 2000 oli noin 17 prosenttia. Euroissa tämä merkitsi yli 300 miljoonan kasvua aikavälillä 2001-2002. Eniten tässä erässä ovat kasvaneet mainonta- ja markkinointikulut, joiden osuus on yli kaksinkertaistunut ja lisäksi osuuksiaan ovat kasvattaneet T&K-palvelut sekä laki-, tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut.

Ulkomaille maksettujen rojaltili- ja lisenssimaksujen määrä on lisääntynyt ja vuonna 2002 ne ovat ohittaneet tytär- ja osakkuusyritysten väliset palvelut tärkeimpänä tuontieränä. Britannian, Ruotsin, Irlannin ja Alankomaiden osuudet ulkomaille maksetuista rojaltili- ja lisenssimaksuista ovat kasvaneet tasaisesti. Yhdysvaltoihin maksetut rojaltili- ja lisenssimaksut ovat vähentyneet noin 16 prosenttia välillä 2000-2002, mutta samaan aikaan euro vahvistui dollariin nähden. Yhdysvallat on silti edelleen selvästi merkittävin maista, joihin suomalaiset yritykset maksavat rojaltili- ja lisenssimaksuja.

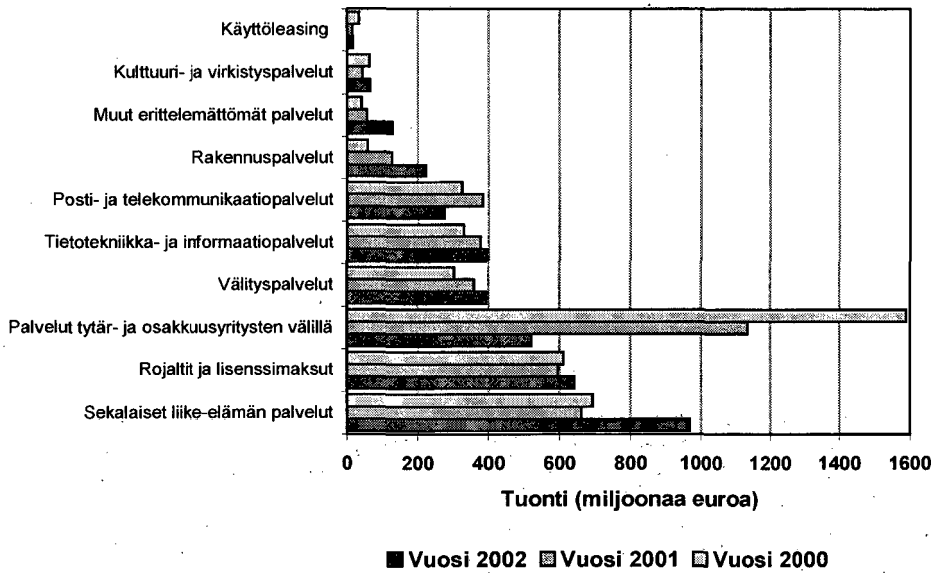
Tuonin merkittävin aleneminen on tapahtunut tytär- ja osakkuusyritysten välisissä palveluissa, joiden rahallinen arvo vuonna 2002 oli suunnilleen kolmannes vuoden 2000 vastaavasta luvusta. Tähän vaikutti ennen kaikkea Yhdysvaltojen kanssa käydyn kaupan väheneminen. Vuonna 2000 noin kolmannes ulkomaille maksetuista tytär- ja osakkuusyritysten välisistä palvelumaksuista meni Yhdysvaltoihin, jonka osuus vuonna 2002 oli noin 12 prosenttia. Yhdysvaltojen lisäksi laskua oli havaittavissa myös Britannian ja Saksan kohdalla. Merkittävimäksi tytär- ja osakkuusyritysten välisten palvelujen tuontimaaksi nousi vuonna 2002 Ruotsi, josta ostettujen tytäryritysten välisten palvelujen rahallinen arvo ei kuitenkaan merkittävästi kasvanut. Tytär- ja osakkuusyritysten välisten palvelujen vähenemiseen vaikuttaa myös liiketaloudessa jonkin aikaa esiintynyt ja edelleen esiintyvä keskittämistrendi, joka johtaa tytäryhtiöiden määrän pienenemiseen. On mahdollista, että ennen itsenäiset yhtiöt muuttuvat kansainvälisten toimijoiden yksiköiksi, mikä vaikuttaa palvelujen laskutukseen.

Välityskauppa ja muut ulkomaankauppaan liittyvät palvelut ovat kasvattaneet osuuttaan palvelutuonnista 8 prosentista vuonna 2000 11 prosenttiin vuonna 2002. Tämä merkitsee 30 prosentin kasvua kolmessa vuodessa ja euroissa muutos oli yli 90 miljoonaa. Kauppakumppanimaiden jakauma on säilynyt hyvin samanlaisena; ”muu maailma”, Britannia ja Saksa ovat olleet välityskaupan palvelujen tärkeimmät tuontimaat, joiden yhteenlaskettu osuus näiden palvelujen tuonnista on pysynyt yli 40 prosentissa.

Palvelujen ulkomaankaupan kyselyyn sisällytettiin vuonna 2001 ulkomaille kuljetuspalveluista maksetut rahtimaksut, joita koskevia tietoja on siis olemassa vasta kahdelta vuodelta. Ulkomaille maksettuja rahtimaksuja tilastoitiin 204 miljoonan euron arvosta vuonna 2001, mikä oli noin viisi prosenttia palvelujen yhteenlasketusta kokonaistuonnista. Vuonna 2002 rahtimaksujen osuus palvelujen kokonaistuonnista oli lähes viisi prosenttia ja 166 miljoonaa euroa. Väheneminen selittyy lähinnä Belgiasta, Alankomaista ja Venäjältä ostettujen rahtien määrän pienenemisellä. Eniten kuljetuspalveluja on ostettu Saksasta ja Britanniasta, joilla on ollut huomattava merkitys Suomen tavaroiden ulkomaankaupassa.

Kun tarkastellaan palvelujen ulkomaankaupan tilastoa erä- ja maakohtaisesti, tulkinnoissa on syytä noudattaa hieman varovaisuutta. Tämä johtuu siitä, että lukujen muutoksiin vuodesta 2000 vuoteen 2002 vaikuttavat monet erilaiset seikat. Erien suuruudessa tapahtuvien muutosten lisäksi vaikutusta on myös tilastoinnin tarkentumisella. Yrity maailmassa tapahtuvat muutokset kuten yritysjärjestelyt ja toimintojen ulkoistaminen, heijastuvat väistämättä myös palvelujen ulkomaankaupan tilastointiin. Tuotekohtaista PU-tilastoa lukiessa on huomioitava myös, että palvelutyypin- ja maakohtaisissa erissä yksi suuri realisoituva kauppa tai kauppasuhteen menetys saattaa aiheuttaa hyvinkin suuren hetkellisen poikkeaman tilastoihin. Nykyisen tyyppistä palvelujen ulkomaankaupan tilastoa on ylläpidetty vain kolmen vuoden ajan, joka on jokseenkin lyhyt ajanjakso muutostrendien seuraamiseksi. Varmojen päätelmien tekemiseksi tarvitaan samalla menetelmällä tuotettu usean vuoden mittainen aikasarja.

Kuvio 10. Palvelujen tuonti palvelutyypeittäin, milj. euroa

Taulukko 8. Palvelujen tuonti tyypeittäin 2000-2002, miljoonaa euroa sekä %-osuudet

Palvelutyyppi	Tuonti 2000		Tuonti 2001		Tuonti 2002	
	Milj. Euroa	%-osuus	Milj. euroa	%-osuus	Milj. euroa	%-osuus
Rahtimaksut			204		166	
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	326	8	386	10	276	8
Posti- ja kuriiripalvelut	25		27		31	
Telekommunikaatiopalvelut	301		359		245	
Rakennuspalvelut	57	1	127	3	223	6
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	331	8	379	10	395	11
Tietotekniikkapalvelut	312		364		363	
Informaatiopalvelut	19		15		32	
Rojalit ja lisenssimaksut	611	15	595	16	641	18
Välityspalvelut ja muuhun kauppatoimintaan liittyvät palvelut	304	8	359	10	395	11
Käyttöleasing	33	1	14	0	16	0
Sekalaiset liike-elämän palvelut	694	17	663	18	968	27
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	174		141		216	
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	190		142		301	
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	123		137		235	
Arkkitehti-, insinööri- ja muut tekniset palvelut	86		90		69	
Maatalous-, kaivos- ja muu jalostuspalvelu	4		3		2	
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	117		150		145	
Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat	1 589	39	1 135	30	520	14
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	62	2	42	1	64	2
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	55		33		58	
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	7		9		6	
Muut erittelemättömät palvelut	40	1	56	1	128	4
Yhteensä (ilman rahtimaksuja)	4 047	100	3 756	100	3 626	100

Lukujen pyöristämisestä johtuen prosentit eivät välttämättä summaudu sataan.

6.2 Tuloksia maittain vuosilta 2000-2002

Sekä 2001 että 2002 Suomen palvelujen viennistä noin puolet suuntautui EU-15-alueelle. EU-15-maiden merkitys palveluviennille on kasvanut merkittävästi vuodesta 2000, jolloin sen osuus oli 40 prosenttia. Merkittävimmät EU-15-alueen vientimaat Suomelle olivat Ruotsi, Britannia ja Saksa, joiden yhteenlaskettu osuus muodosti noin kolmanneksen Suomen koko palveluviennistä vuonna 2002. Ruotsin euromääräinen osuus on supistunut hieman verrattuna edelliseen vuoteen, kun taas Britanniaan ja Saksaan suuntautuva palveluvienti on edelleen kasvanut. Suomen palvelukauppa on edelleen alijäämäistä lähes kaikkien EU-15-maiden kanssa, mutta koska tuonti EU-15-alueelta on pysynyt lähes ennallaan 2000-2002 ja vienti on samaan aikaan kasvanut huomattavasti, alijäämäisyys on vähentynyt yhteensä yli 500 miljoonalla eurolla. ”Muun maailman” merkitys Suomen palvelujen ulkomaankaupassa on kasvava ja tästä viestii se, että alijäämä EU-15-alueen ja Yhdysvaltojen kanssa on koko yhteenlasketun palvelukaupan alijäämää suurempi.

Vuonna 2000 Suomen palvelujen viennistä 24 prosenttia suuntautui Yhdysvaltoihin. Vuonna 2001 Yhdysvaltojen osuus palvelujen viennistä aleni 16 prosenttiin, ja Ruotsista tuli palvelujen viennin merkittävin kohdema 18 prosentin osuudella. Vuonna 2002 Yhdysvaltain osuus on pienentynyt

kuuteen prosenttiin koko palveluviennistä. Ruotsin osuus on 15 prosenttia, josta tärkein yksittäinen tulonlähde oli tutkimus- ja kehittämisspalvelut, joiden osuus muodosti noin viidenneksen kaikista Ruotsiin viedyistä palveluista. Muita tärkeitä palveluventieriä Ruotsiin olivat rakennuspalvelut, tietotekniikkapalvelut sekä tytäryrityspalvelut. Yhdysvaltojen kohdalla merkittävien tuloerä olivat rojaltili- ja lisenssimaksut, joita oli noin 30 prosenttia kaikista Yhdysvalloista saaduista tuloista vuonna 2002.

Tärkein vientialue sekä 2001 että 2002 oli ”muu maailma”, johon kuuluu mm. Aasia (pl. Japani), Afrikka sekä Latinalainen Amerikka ja EU:n tulevat jäsenmaat Viroa lukuunottamatta. ”Muun maailman” osuus oli 20 prosenttia yhteenlasketusta palveluviennistä eli 593 miljoonaa euroa vuonna 2001 ja vuonna 2002 sen merkitys Suomen palveluviennissä oli jo noin neljännes. ”Muun maailman” osuus vuonna 2002 oli noin 834 miljoonaa euroa, ja yli 40 prosenttia tästä summasta koostui suomalaisten yritysten saamista rojaltili- ja lisenssimaksutuloista.

Taulukko 9. Palvelujen vienti maittain 2000-2002, miljoonaa euroa ja %-osuudet

Maa	Vuosi 2000	%-osuus 2000	Vuosi 2001	%-osuus 2001	Vuosi 2002	%-osuus 2002
EU-15-maat						
Alankomaat	73	2	101	3	139	4
Belgia	38	1	47	2	83	2
Britannia	225	7	264	9	343	10
Espanja	21	1	37	1	28	1
Irlanti	12	0	34	1	40	1
Italia	51	2	57	2	66	2
Itävalta	19	1	28	1	31	1
Kreikka	4	0	4	0	6	0
Luxemburg	8	0	4	0	12	0
Portugali	12	0	22	1	11	0
Ranska	82	3	82	3	123	4
Ruotsi	475	15	536	18	519	15
Saksa	147	5	186	6	243	7
Tanska	64	2	68	2	80	2
Muut maat						
Norja	80	2	82	3	80	2
Viro	41	1	46	2	78	2
Venäjä	247	8	223	7	187	6
Sveitsi	47	1	49	2	181	5
Kanada	19	1	19	1	22	1
Yhdysvallat	773	24	477	16	209	6
Japani	23	1	56	2	40	1
Muu maailma	768	24	593	20	834	25
Kaikki yhteensä	3 228	100	3 016	100	3 355	100

Lukujen pyöristämisestä johtuen prosentit eivät välttämättä summaudu sataan.

Suomen palvelujen tuonnin kannalta tärkein kauppakumppanimaa on ollut Yhdysvallat, josta vuonna 2001 ostettiin 929 miljoonan euron arvosta erilaisia palveluita. Yhdysvaltojen merkitys on kuitenkin ollut vähenevä. Vuonna 2002 Yhdysvalloista tuotiin palveluja 695 miljoonalla eurolla, josta noin puolet oli suomalaisten yritysten maksamia rojaltili- ja lisenssimaksuja. Yhdysvalloista

ostetut tytäryrityspalvelut ovat vähentyneet merkittävästi ja niiden osuus oli enää noin kymmenesosa koko palvelutuonnista Yhdysvalloista. Merkityksensä vähentymisestä huolimatta Yhdysvaltojen osuus oli edelleen noin viidennes koko Suomen yhteenlasketusta palvelutuonnista. Yhdysvaltojen jälkeen merkittävimmät tuontimaat olivat Ruotsi ja Britannia, joiden osuudet suomalaisyritysten palvelutuonnista olivat 15 ja 13 prosenttia vuonna 2002. ”Muun maailman” osuus palvelutuonnista oli edelleen alle kymmenesosa, eli huomattavasti pienempi kuin palveluviennissä. Tästä osuudesta noin neljäsosa koostui välityskaupan palveluista. EU-15-alueella oli huomattavasti suurempi merkitys palvelutuonnissa (57 % ja 2 077 miljoonaa euroa) kuin -viennissä (51 % ja 1 723 miljoonaa euroa) ja voidaankin todeta, että palvelujen tuonti keskittyy yhä enemmän lähialueille.

Tuonti Ruotsista koostui lähinnä tytäryrityspalveluista ja tietotekniikkapalveluista, jotka muodostivat yhteensä kolmanneksen koko palvelutuonnista Ruotsista. Tärkeimmät Britanniasta ostetut palvelut olivat tytäryrityspalveluja sekä tietotekniikkapalveluja, joiden lisäksi sieltä ostettiin myös tutkimus- ja kehitys- sekä välityskaupan palveluja.

Palveluittain ja maittain tarkasteltuna rojaltili- ja lisenssimaksuista vähän yli puolet maksettiin Yhdysvaltoihin. Noin neljäsosa tutkimus- ja kehittämisspalvelujen tuontimaksuista maksettiin Britanniassa ja lähes viidennes Yhdysvaltoihin. Arkkitehtipalveluista noin neljäsosa ostettiin Alankomaista ja noin viidennes Ruotsista.

Taulukko 10. Palvelujen tuonti maittain 2000-2002, miljoonaa euroa ja %-osuudet

Maa	Vuosi 2000	%-osuus 2000	Vuosi 2001	%-osuus 2001	Vuosi 2002	%-osuus 2002
EU-15-maat						
Alankomaat	164	4	213	6	220	6
Belgia	63	2	67	2	98	3
Britannia	695	17	528	14	480	13
Espanja	36	1	36	1	35	1
Irlanti	50	1	46	1	58	2
Italia	42	1	61	2	59	2
Itävalta	24	1	31	1	27	1
Kreikka	7	0	6	0	7	0
Luxemburg	4	0	5	0	9	0
Portugali	5	0	69	2	7	0
Ranska	125	3	96	3	130	4
Ruotsi	351	9	404	11	548	15
Saksa	304	7	290	8	260	7
Tanska	267	7	231	6	142	4
Muut maat						
Norja	67	2	86	2	118	3
Viro	35	1	38	1	49	1
Venäjä	71	2	105	3	191	5
Sveitsi	71	2	80	2	99	3
Kanada	32	1	37	1	33	1
Yhdysvallat	1 244	30	917	24	695	19
Japani	99	2	85	2	22	1
Muu maailma	326	8	324	9	340	9
Kaikki yhteensä	4 082	100	3 755	100	3 626	100

Lukujen pyöristämisestä johtuen prosentit eivät välttämättä summaudu sataan.

Tarkasteltaessa palvelujen ulkomaankaupan yli- ja alijäämiä alueittain havaitaan, että vienti EU-15-alueelle on noussut 17 prosenttia vuodesta 2001, kun taas vienti EU:n ulkopuolelle on samana aikana kasvanut noin 6 prosenttia. Tähän vaikuttaa edelleen jatkunut Yhdysvaltoihin suuntautuvan viennin lasku, joka näkyy erityisesti rojalimaksutuloissa. Palvelutuonti EU-15-alueelta on pysynyt entisellään ja tuonti EU:n ulkopuolelta on supistunut seitsemän prosenttia. Verrattuna edellisvuoteen tuonti Yhdysvalloista laski neljänneksellä, mikä vaikutti palvelutuonnin EU:n ulkopuolisia alueita koskeviin lukuihin.

Taulukko 11. Palvelukaupan tase 2000-2002, miljoonaa euroa

Alue	Vuosi 2000	Vuosi 2001	Vuosi 2002	Muutos- % 2000-2001	Muutos- % 2001-2002
Eu-15-maat					
Vienti	1 229	1 470	1 723	19.6	17.2
Tuonti	2 136	2 083	2 077	-2.5	-0.3
Yli-/alijäämä	-907	-613	-354		
Muut maat					
Vienti	1 999	1 546	1 632	-22.7	5.5
Tuonti	1 945	1 672	1 549	-14.1	-7.4
Yli-/alijäämä	54	-125	83		
Yhteensä					
Vienti	3 228	3 016	3 355	-6.6	11.2
Tuonti	4 082	3 755	3 626	-8.0	-3.4
Yli-/alijäämä	-854	-739	-271		

6.3 Toimialoitaisia tuloksia vuodelta 2002

Palvelujen ulkomaankaupan tiedonkeruussa ovat mukana kaikki sellaiset teolliset ja palvelutoimialat, joilla katsotaan todennäköisesti olevan palvelujen ulkomaankauppaa. Taulukossa 12 on tiedot kolmesta tyypillisimmästä palvelusta toimialoitain vuonna 2002. Useimmilla toimialoilla oli rojaltimaksuja tai -tuloja. Toinen usein esiintyvä erä oli tytäryrityspalvelut (=palvelut tytär- ja osakkuusyritysten ja sivuliikkeiden välillä, muualle kuulumattomat). Näiden lisäksi oli tutkimus- ja kehittämisspalveluja muun muassa metsä-, kemian- ja elektroniikkateollisuudessa sekä kaupassa. Telekommunikaatiopalveluja oli merkittävästi vain palvelutoimialalla. Arkkitehti- ja teknisiä palveluja oli eniten energia- ja rakennusteollisuudessa sekä palvelutoiminnassa.

Taulukossa 13 tarkastellaan eri toimialojen vientiä ja tuontia tärkeimpien kauppakumppanimaiden mukaan. On huomioitava, että taulukossa on mukana vain maita, joilla on merkitystä useamman kuin yhden toimialan viennin tai tuonnin kannalta. Prosentit on laskettu toimialojen kokonaisviennistä ja -tuonnista. Taulukosta havaitaan, että EU-15-maista Ruotsilla ja Britannialla on merkittävä osuus lähes kaikkien taulukossa esitettyjen toimialojen palveluviennissä ja -tuonnissa. Myös Saksa on tärkeä, mutta sen suhteelliset osuudet toimialojen kokonaisviennissä ja -tuonnissa ovat vähäisempiä. Venäjällä on merkitystä toimialatasolla tarkasteltuna lähinnä vain rakennuspalvelujen kohdalla. Euroopan ulkopuolisista maista odotetusti tärkein on Yhdysvallat, mutta palveluviennissä ”muun maailman” osuus on useilla toimialoilla huomattava ja palvelutoimialoillakin sen osuus on yli viidenneksen.

Taulukko 12. Tyypillisimmät palvelut toimialoittain vuonna 2002

Palvelutyyppi	Toimiala (tärkeimmät %- osuudet)										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu	15.7	10.6	.	45.5
Audio-visuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	0.5	.	14.3
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	.	9.7	.	16.5	34.5
Maatalous-, kaivos ja muu jalostuspalvelu	16.2
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	15.2	17.0	.	18.2	.	.	9.2
Muut erittelemättömät palvelut	27.2	.	53.6	.	.	13.5	43.4
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	14.2	9.2
Palvelut tytäryhtiöiden väillä, muualle kuulumattomat	3.3	46.5	.	36.3	.	80.6	9.0	.	0.3	61.9	.
Rakentamispalvelut Suomessa	.	.	.	29.8	.	28.1	19.3	.	.	.	17.5
Rakentamispalvelut ulkomailla	13.9
Rojälkit ja lisenssimaksut	47.6	46.9	.	35.3	17.8
Telekommunikaatiopalvelut	32.1	55.0	22.9	.	.	.	31.0	10.4	.	21.6	.
Tietotekniikkapalvelut	41.9	.	13.3	23.7	.	.	.
Tutkimus- ja kehittämissp	18.4	4.4	24.5	18.4	.	5.5	.	29.2	.	.	.
Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut	.	.	33.9	12.7	.	7.4	7.0
	.	.	24.4	.	18.2	35.7	21.0	17.4	.	31.9	.

Toimialat

1 Elektroniikkateollisuus	7 Muu teollisuus
2 Elintarviketeollisuus	8 Palveluelinkeinot
3 Kauppa	9 Rakennusteollisuus
4 Kemian teollisuus	10 Tekstiiliteollisuus
5 Metalliteollisuus	11 Energia ja vesi
6 Metsäteollisuus	

Lihavoitu =vienti
Kursivoitu = tuonti

Taulukko 13. Tärkeimmät kauppakumppanit toimialoittain vuonna 2002

Toimiala (tärkeimmät %- osuudet)	Vienti											
	Alan- maat	Britannia	Ranska	Saksa	Tanska	Ruotsi	Norja	Viro	Venäjä	Sveitsi	Yhdys- vallat	Muu maailma
Elektroniikkateoll.	.	19,9	4,2	51,5
Elintarviketeollisuus	.	.	5,1	.	.	18,4	.	8,7	.	5,6	.	22,7
Kauppa	9,4	11,7	5,1	8,9	.	30,7	.	.	.	7,3	.	.
Kemian teollisuus	12,4	4,4	.	.	.	17,3	22,4
Metalliteollisuus	.	.	.	7,7	.	12,1	.	.	.	16,3	11,1	30,4
Metsäteollisuus	.	12,4	21,9	12,7	.	12,3	9,8	.
Muu teollisuus	.	9,5	.	.	9,5	40,7	10,5	.	5,6	.	.	.
Palveluelinkeinot	.	10,0	.	9,0	.	16,4	21,2
Rakennusteollisuus	16,1	.	.	55,4	.	.	14,9
Tekstiiliteollisuus	.	29,0	.	25,9	.	10,2	.	10,9	5,6	.	.	8,9
Energia ja vesi	31,6	18,6	22,0

Toimiala (tärkeimmät %- osuudet)	Tuonti										
	Alanko- maat	Britannia	Ranska	Saksa	Tanska	Ruotsi	Norja	Viro	Venäjä	Yhdys- vallat	Muu maailma
Elektroniikkateollisuus	6,9	17,8	38,1	11,9
Elintarviketeollisuus	.	5,2	.	.	.	8,4	.	.	.	54,0	.
Kauppa	.	9,9	.	.	7,5	12,1	.	.	.	18,7	.
Kemian teollisuus	.	18,5	.	.	.	15,4	6,8	.	.	20,6	.
Metalliteollisuus	8,7	28,0	.	.	.	10,6	13,0
Metsäteollisuus	.	15,4	8,6	18,1	.	11,5
Muu teollisuus	.	23,1	.	7,2	16,2	18,8
Palveluelinkeinot	.	11,6	.	.	.	18,8	.	.	.	16,1	11,8
Rakennusteollisuus	7,6	.	.	81,1	.	7,5
Tekstiiliteollisuus	.	25,2	.	7,2	.	20,2	.	14,8	.	.	.
Energia ja vesi	.	25,3	.	9,7	10,7	27,1

7. Tavaroiden ulkomaankauppa vuonna 2002

Sekä vienti että tuonti jäivät vuonna 2002 prosentin pienemmäksi kuin vuotta aikaisemmin. Viennin arvo oli runsaat 47,2 miljardia euroa. Sekä koneiden ja laitteiden että paperin vienti supistui, ja myös alustoimitukset jäivät selvästi pienemmiksi kuin vuonna 2001. Sen sijaan kemian vienti kasvoi selvästi ja televienti nousi miltei vuoden 2001 lukemiin.

Kokonaistuonnin arvo oli 35,6 miljardia euroa. Tuontia painoi alaspäin erityisesti sähkötekniisten tuotteiden tuonnin väheneminen, mutta myös esimerkiksi metallien tuonti supistui. Kulkuneuvojen tuonti oli loivassa kasvussa samoin kuin useiden kemian teollisuuden tuotteiden tuonti.

Kauppataaseeseen kertyi ylijäämää runsaat 11,6 miljardia euroa. Vuotta aikaisemmin tase oli lähes 12 miljardia euroa ylijäämäinen. Parin prosentin supistumisesta huolimatta vuoden 2002 ylijäämä oli kaikkien aikojen kolmanneksi suurin ulkomaankaupassamme.

Taulukko 14. Ulkomaankauppa vuonna 2001 ja 2002, milj. euroa

	2001	2002	Muutos %
Tuonti	35 891	35 611	- 1
Vienti	47 800	47 245	- 1
Tase	+ 11 910	+ 11 634	

Vienti

Televiennin arvo kohosi viimeisen vuosineljänneksen voimakkaan kasvun ansiosta lähes samalle tasolle kuin vuonna 2001, mutta atk-laitteiden sekä muiden sähkökoneiden ja -laitteiden viennin supistumisen vuoksi koko sähkötekniikan teollisuuden vienti jäi prosentin pienemmäksi kuin vuotta aikaisemmin. Sähkötekniikka nousi kuitenkin vuoden katkoksen jälkeen takaisin tärkeimmäksi vientitoimialaksi, sillä metalli-, kone- ja kulkuneuvoteollisuuden vienti laski selvästi enemmän.

Kulkuneuvojen vienti jäi 12 prosenttia pienemmäksi kuin vuotta aikaisemmin. Muutos johtui pääasiassa siitä, että vertailuvuonna alustoimitusten arvo kohosi poikkeuksellisen suureksi. Esimerkiksi vuoteen 2000 verrattuna vuoden 2002 alusvientit oli selvästi suurempi. Moottoriajoneuvojen vienti supistui neljä prosenttia vuodesta 2001. Kone- ja laiteviennissä vähennystä oli kolme prosenttia mm. teollisuuden koneiden viennin vähentymisen vuoksi. Voimakone- ja moottorivienti oli puolestaan kasvussa. Metallituotteiden vienti jäi kuusi prosenttia edellisvuotta pienemmäksi, kun sen sijaan perusmetallien viennin arvo kasvoi kaksi prosenttia.

Mekaanisen metsäteollisuuden vienti kääntyi vuonna 2002 kahden prosentin kasvuun. Myös sellun vienti lisääntyi, kun taas paperiteollisuuden tuotteiden vienti jatkoi tasaista laskuaan. Toimialan viennin arvo oli neljä prosenttia pienempi kuin vuotta aiemmin.

Muista viennin päätoimialoista poiketen kemian vienti lisääntyi selvästi. Viennin arvo kohosi seitsemän prosenttia edellisvuotisesta. Kasvu jakaantui jokseenkin tasaisesti kaikille kemian teollisuu-

den tärkeimmille tavararyhmille. Vähäistä kasvua oli myös muutamilla pienemmillä toimialoilla, lähinnä elintarvikkeiden, tekstiilien ja vaatteiden viennissä.

Tuonti

Kymmenen prosentin pudotus investointitavaroiden tuonnissa oli suurin syy vuoden 2002 kokonaistuonnin laskuun. Investointitavaroiden tuonnin väheneminen johtui mm. sähkötekniisten tavaroiden ja kuljetusvälineiden tuonnin supistumisesta.

Raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuonti kohosi miltei edellisen vuoden lukemiin. Energia- tuotteiden tuonnissa oli laskua kaksi prosenttia. Öljyn tuonnin arvo pysyi lähes vuoden 2001 lukemissa, mutta hiilen ja kaasun tuonti väheni.

Kestokulutustavaroiden tuonti kääntyi vuoden takaisen jyrkän supistumisen jälkeen 12 prosentin kasvuun. Suurin syy muutokseen oli neljänneksellä lisääntynyt henkilöautojen tuonti. Muiden kulutustavaroiden tuonti kasvoi seitsemän prosenttia. Elintarviketuonnissa lisäystä oli kuusi prosenttia ja tekstiili- ja vaatetuonnissa kaksi prosenttia.

Kauppataase

Koko EU:n samoin kuin euroalueen osuus sekä viennistämme että tuonnistamme pysytteli vuonna 2002 samalla tasolla kuin vuotta aikaisemmin. EU-maiden osuus Suomen kokonaisviennistä oli 54 prosenttia ja kokonaistuonnista 56 prosenttia. Euroalueen maat kattoivat 33 prosenttia viennistä ja 34 prosenttia tuonnista. Vientimme koko EU:n alueelle supistui prosentin mm. Saksaan suuntautuneen viennin heikon kehityksen vuoksi. Myös vienti Britanniaan ja Ranskaan oli loivassa laskussa, kun taas vienti Ruotsiin ja Alankomaihin kasvoi vuodesta 2001. Tuontimme EU:sta pysyi suunnilleen edellisvuotisissa lukemissa. Tuonti Ruotsista ja Saksasta oli kasvussa, mutta tuonti Britannia-asta jäi selvästi vuoden 2001 arvoa pienemmäksi.

Vienti EU:n ulkopuolelle väheni kaksi prosenttia. Vientiä veti alaspäin laskuun kääntynyt vientimme Yhdysvaltoihin. Myös vienti useimpiin merkittäviin Kaakkois-Aasian maihin jäi selvästi edellisvuotista pienemmäksi. Vienti Venäjälle ja Viroon lisääntyi selvästi. Euroopan ulkopuolella kehittyi suotuisasti vientimme Japaniin, Arabiemiirikuntiin ja Hongkongiin.

Tuonti EU:n ulkopuolelta supistui prosentin vuodesta 2001. Tuonti Virosta supistui viidenneksen ja myös tuonti Yhdysvalloista oli laskusuunnassa. Sen sijaan tuonti Venäjältä ja Kiinasta lisääntyi edellisvuotisesta.

Kauppataase oli vuonna 2002 runsaat 11,6 miljardia euroa ylijäämäinen. EU-kaupasta kertyi ylijäämää vajaat 5,6 miljardia euroa ja ulkokaupasta kuusi miljardia euroa. Suurin maakohtainen ylijäämä, lähes 2,5 miljardia euroa, syntyi perinteiseen tapaan kaupassamme Britannian kanssa. Muita suuria ylijäämämaita olivat Yhdysvallat, vajaat 1,9 miljardia euroa, ja Alankomaat, 798 miljoonaa euroa. Kaupassamme Japanin kanssa syntyi suurin alijäämä, 521 miljoonaa euroa. Seuraavina olivat Venäjä, 438 miljoonaa euroa ja Tanska, 390 miljoonaa euroa.

8. Suorat sijoitukset

Suorien sijoitusten tilastoihin¹ otetaan mukaan sellaiset pääomasijoitukset, jotka kotimaiset yritykset ovat tehneet toisessa maassa oleviin yrityksiin pysyvän määräysvallan saavuttamiseksi. Käytännössä suorana sijoituksena tilastoidaan sellaiset hankkeet, joissa omistusosuus tai äänivalta on vähintään 10 prosenttia. Suorat sijoitukset ovat joko oman pääoman sijoituksia tai muita pääomaliikkeitä, esimerkiksi lainoja kahden keskinäisessä riippuvuussuhteessa olevan yrityksen välillä. Sijoitusten tilastointi maittain tehdään ensimmäisen, välittömän sijoitussuhteen perusteella. Siten esimerkiksi sijoitus Suomesta tilastoidaan sen ulkomaisen yrityksen sijaintimaahan, johon sijoitus Suomesta välittömästi tehdään, vaikka lopullinen kohde olisikin jossain kolmannessa maassa välillisesti omistettu yritys.

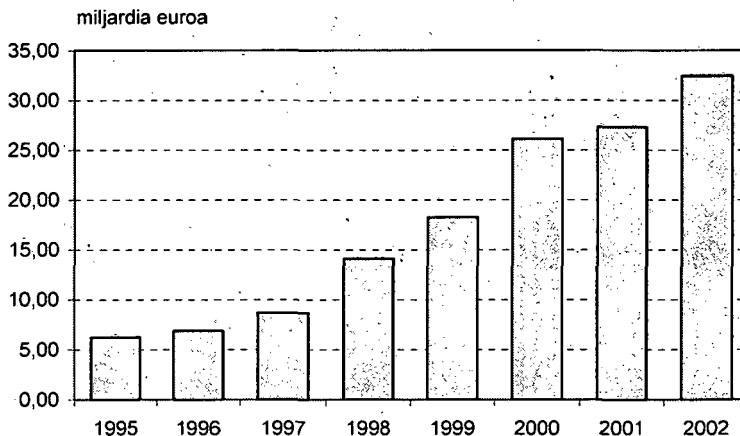
8.1. Suorat sijoitukset Suomeen 2002

Suorien sijoitusten pääomavirta Suomeen kaksinkertaistui vuonna 2002 edellisvuotisesta ja 8,5 miljardin euron sijoitusvirta oli lähes yhtä suuri kuin ennätysvuosina 2000 ja 1998.

Sijoituksissa oli muutamia erityisen suuria yritysjärjestelyjä Ruotsin ja Suomen välillä (mm. Telian ja Soneran fuusio) ja Ruotsista tulikin lähes 75 prosenttia sijoitusvirrasta. Kahden seuraavaksi suurimman sijoittajamaan osuus oli yhteensä noin 15 prosenttia. Vuodesta toiseen sijoitusvirran maa-jakautuma on vaihdellut suuresti, koska viime vuosina suorille sijoituksille on ollut tyypillistä yksittäisten suurien yritysjärjestelyjen hallitseva vaikutus tilastoissa. Vuonna 2002 tapahtumat koskivat suurimmaksi osaksi palvelualojen yrityksiä ja teollisuuden osuus sijoituskohteena jäi vähäisemmäksi.

Kertyneen, kirjanpitoarvoon arvostetun sijoituskannan mukaan suurimmat sijoittajat olivat Ruotsi (55 %), Alankomaat, Britannia ja Tanska. Niiden yhteenlaskettu osuus oli vuoden 2002 lopussa lähes 85 prosenttia sijoituskannasta. Pohjoismaat nostavat EU:n osuuden korkeaksi. Alankomaita lukuun ottamatta muiden euromaiden merkitys sijoittajina ei ollut kovin suuri.

Kuvio 11. Suorat sijoitukset ulkomailta Suomeen, sijoituskanta vuoden 2002 lopussa

Lähde: Suomen Pankki

¹ Tiedot perustuvat Suomen Pankin Suoria sijoituksia koskeviin julkaisuihin, joista uusin, vuotta 2002 koskeva, on julkaistu 3.11.2003. Tiedot löytyvät myös internetistä osoitteesta www.bof.fi/fin/5_tilastot/index.stm

Sijoituskannasta vuoden 2002 lopussa kaksi kolmannesta oli palvelualoilla ja kolmannes teollisuudessa. Ulkomaisen sijoituskannan kirjanpitoarvo Suomessa oli 32 mrd. euroa. Sijoitukset tuottivat ulkomaisille omistajilleen osinkoja ja muita tuottoja lähes 3 mrd. euroa.

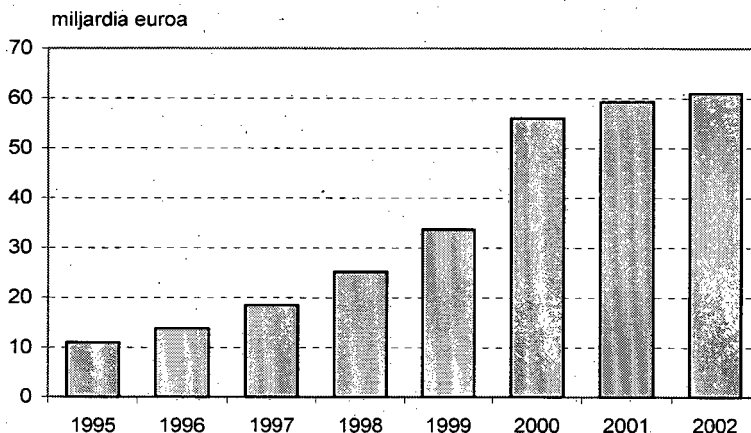
Ulkomaalaisten yritysten toimintaa ja sen laajuutta kuvataan luvussa 9. Yritysten ulkomainen omistus Suomessa. Lähteenä käytetään ulkomaalaisomisteisten yritysten kaupankäyntiä koskevaa tilastoa (Inward Foreign Affiliates Trade Statistics, FATS).

8.2. Suorat sijoitukset ulkomaille

Suorien sijoitusten pääomavirta ulkomaille oli vuonna 2002 saman suuruinen kuin edellisenä vuonna eli runsaat 8 mrd. euroa, mutta ensimmäisen kerran vuosiin pienempi kuin nettosijoitusvirta Suomeen.

Suurin osa (yli 70 prosenttia) sijoituksista tehtiin Ruotsiin ja myös Sveitsiin ja Belgiaan oli huomattavia pääomavirtoja. Myös näissä yksittäisillä yritysjärjestelyillä oli suuri paino ja esimerkiksi Telia-Sonera- järjestelyt näkyivät myös sijoituksissa ulkomaille. Sen sijaan sijoituksia Alankomaihin ja Yhdysvaltoihin purettiin. Toimialan mukaan sijoitusvirrasta puolet oli lähtöisin palvelualojen yrityksistä ja runsas kolmannes teollisuudesta.

Kuvio 12. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille 1995-2002, sijoituskanta vuoden lopussa, mrd euroa

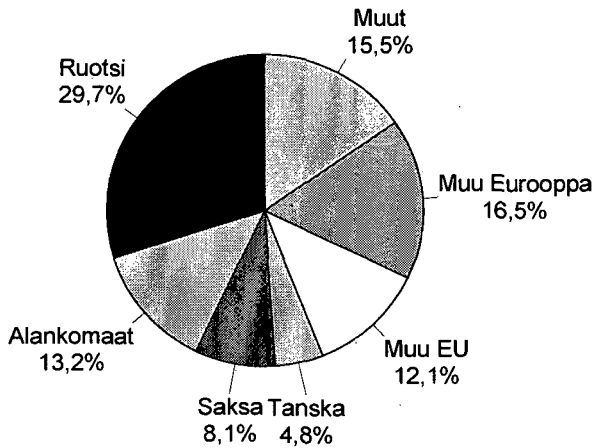

Lähde: Suomen Pankki

Kirjanpitoarvoon arvostetun kannan suhteen eniten sijoituksia oli vuoden 2002 lopussa Ruotsissa (30 %), sen jälkeen Alankomaissa, Yhdysvalloissa ja Sveitsissä. Sijoitukset ulkomaille jakautuivat selvästi tasaisemmin eri maihin kuin mitä jakautuivat Suomeen tehtyjen sijoitusten lähdemaittaiset arvot. Euromaiden osuus sijoituskohteena oli selvästi alle puolet koko EU-alueella olevasta sijoituskannasta. Ruotsi nosti EU-maiden osuutta.

Kirjanpitoarvoisen sijoituskannan mukaan tarkasteltuna sijoittajista lähes 70 prosenttia toimi teollisuudessa ja vain runsaat 20 prosenttia palvelualoilla. Palvelualan yritysten osuus oli 14,6 miljardia euroa, joista 8,1 miljardia oli rahoitus- ja vakuutusaloilla. Ulkomaille olevan sijoituskannan arvo oli yhteensä lähes 61 mrd. euroa. Huomattavista pääomavirroista huolimatta palvelualojen sijoituskantaa arvostettiin niin varovaisesti, että sen arvo laski. Ulkomaiset sijoitukset tuottivat osinkoja yli 7 mrd. euroa, mutta kun sijoituskohteisiin uudelleen sijoitetut voitto-osuudet arvoltaan vähenivät, kokonaistuotot olivat yhteensä runsaat 5 mrd. euroa.

Kuvio 13. Suorat sijoitukset Suomesta ulkomaille, sijoituskanta vuoden 2002 lopussa

Lähde: Suomen Pankki

8.3. Suomalaisyriyten tytäryriyten ja sivuliikkeiden toiminta ulkomailla

Suorien sijoitusten tilastoinnin yhteydessä kerättyjen tietojen mukaan ulkomaisten tytäryriyten ja sivuliikkeiden henkilökunnan määrä oli yli 330 000 ja liikevaihto yli 128 mrd. euroa vuonna 2002. Tytäryriyksiin on luettu mukaan ne kohteet, joissa sijoittajan omistusosuus on yli puolet. Edellä esitetyt henkilökunta- ja liikevaihtoluvut ovat tytäryriyten kokonaislukuja.

Henkilökunnan määrän ja liikevaihdon maajakautumat muistuttivat hyvin paljon sijoituskannan maajakautumaa; kymmenen suurinta maata olivat käytännössä samoja, mutta suuruusjärjestys vaihteli jonkin verran. Reaalimuuttajat, kuten liikevaihto, kuvasivat paremmin toiminnan laajuutta suomalaisten yritysten sijoituskohteissa kuin suorien sijoitusten pääomakanta tai -virta. Lähellä olevat pohjoismaat olivat tärkeimmät, kaukomaat eli ensisijaisesti Amerikan manner ja Kaukoitää olivat seuraavina ja euroalue tuli kolmantena. Liikevaihdolla mitaten Yhdysvaltojen merkitys oli vielä painavampi. Eri alueiden taloudellinen kasvu ja taloudellinen potentiaali olivat tärkeitä sijoituksen kohdealueen valintaan vaikuttavia tekijöitä.

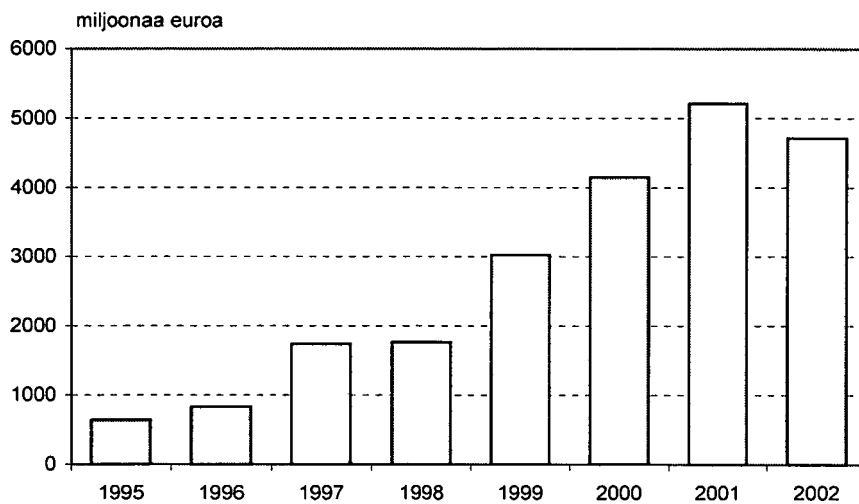
8.4. Suorien sijoitusten tuotot

Suorien sijoitusten tuotot² vuonna 2002 olivat kokonaisuudessaan 4,7 miljardia euroa (5,2 mrd. euroa vuonna 2001).Ulkomaisten tytäryriyten voitot olivat yhteensä 4,0 miljardia euroa ja näiden yritysten suomalaisille omistajille maksamat nettomääräiset korot 0,7 miljardia euroa.

Suorien sijoitusten tuotot jakaantuivat siten, että teollisuuden osuus oli 3,8 miljardia euroa, palvelualojen 0,8 ja muiden toimialojen 0,1 miljardia euroa. Suorien sijoitusten tuotot ovat kasvaneet vuodesta 1994 vuoteen 2001 asti. Vuodesta 2001 vuoteen 2002 tuotot pienenevät 0,5 miljardilla eurolla.

² Suorien sijoitusten tuotot koostuvat tytäryriyksen tuloksesta ja tytäryriykselle myönnettyjen lainojen koroista. Tytäryriykselle suoritettavat korot supistavat emoyhtiön sijoituksen nettomääräistä tuottoa.

Kuvio 14. Suorien sijoitusten tuotot 1995-2002, milj. euroa

Lähde: Suomen Pankki

9. Yritysten ulkomainen omistus Suomessa

9.1. Uusia ulkomaalaisomisteisia yrityksiä 66 vuonna 2002

Vuonna 2002 Suomeen tuli uusia ulkomaalaisomisteisia¹ yrityksiä 66 kappaletta² Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan. Perinteiset omistajamaat olivat aktiivisia yrityskauppojen suhteen Suomessa myös vuonna 2002. Kärkimaat olivat Tanska (21), Ruotsi (15) ja Yhdysvallat sekä Saksa (5). 80 prosentilla uusista ulkomaalaisomisteisista yrityksistä omistajamaana oli jokin EU-maa.

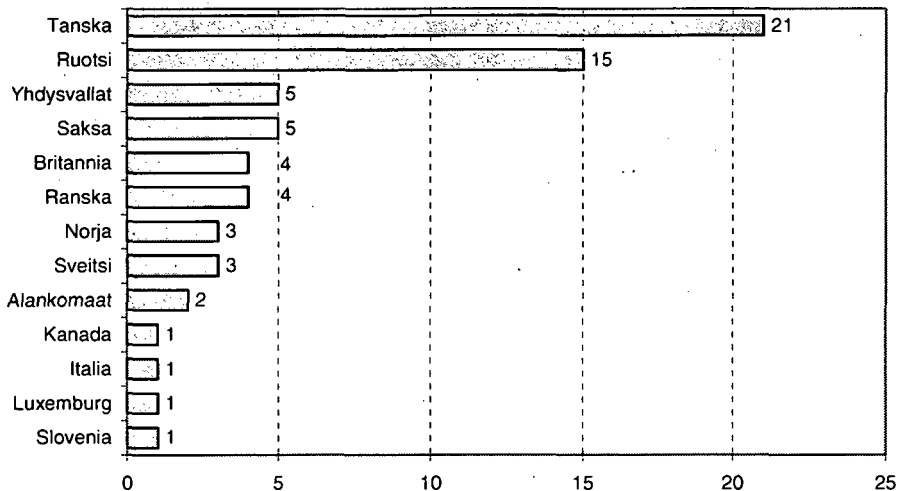
Uusien tanskalaisessa omistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 28 miljoonaa euroa. Henkilöstöä kyseiset yritykset työllistivät 320 ja jalostusarvoa ne tuottivat 10 miljoonaa euroa. Toimialoittain uudet yritykset jakautuivat seuraavasti: rakentaminen (1), tukku- ja vähittäiskauppa (2), majoitus- ja ravitsemistoiminta (12), liikenne (1) ja liike-elämän palvelut (5).

Uudet ruotsalaisessa omistuksessa olevat yritykset tuottivat yhteenlaskettua liikevaihtoa 1 458 miljoonaa euroa vuonna 2002. Henkilöstöä yrityksillä oli 4 087 ja jalostusarvoa oli 696 miljoonaa euroa. Toimialoittain uudet yritykset jakautuivat seuraavasti: teollisuus (2), rakentaminen (2), tukku- ja vähittäiskauppa (4), liikenne (1) ja liike-elämän palvelut (6).

Uusien yhdysvaltalaisessa omistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 56 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä 100 henkeä. Tukku- ja vähittäiskaupassa uusia yrityksiä löytyi kolme ja liike-elämän palveluissa kaksi.

Saksalaisessa omistuksessa olevien uusien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 248 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä 577. Jalostusarvoa uudet saksalaisessa omistuksessa olevat yritykset tuottivat 81 miljoonaa euroa, kun yhdysvaltalaisessa omistuksessa olevilla uusilla yrityksillä yhteenlaskettu jalostusarvo oli vain viisi miljoonaa euroa.

Kuvio 15. Uudet ulkomaalaisomisteiset yritykset vuonna 2002*

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto (* = ennakkotieto)

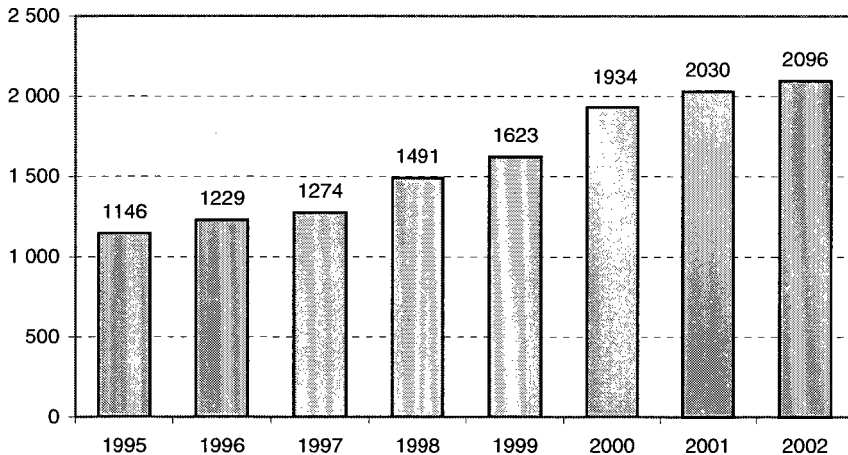
¹ Ulkomaalaisomistus yli 50 prosenttia.

² Kaikissa yrityskaupoissa enemmistöomistus ennen yrityskauppaa kotimaisella taholla. Neljällä yrityksellä vähemmistöomistajana vuonna 2001 ulkomaalainen omistajataho.

9.2. Ulkomaalaisomisteiset yritykset Suomessa vuosina 1995-2002

Ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärän kasvu on jatkunut Suomessa vuosikymmenen alkupuolella, vaikkei kansainvälinen talouskehitys ole ollut niin vahvaa kuin 1990-luvun loppupuolella. Vuonna 2001 ulkomaalaisomisteisten yritysten määrä ylitti kahdentuhannen yrityksen rajan. Suomen talouselämän kansainvälistyminen on ollut nopeaa; vuonna 1995 ulkomaalaisomisteisia yrityksiä oli vain 1 146. Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan vuonna 2002 uusia ulkomaalaisomisteisia yrityksiä Suomeen perustettiin 66 kappaletta ja täten niiden kokonaismäärä oli miltei 2 100.

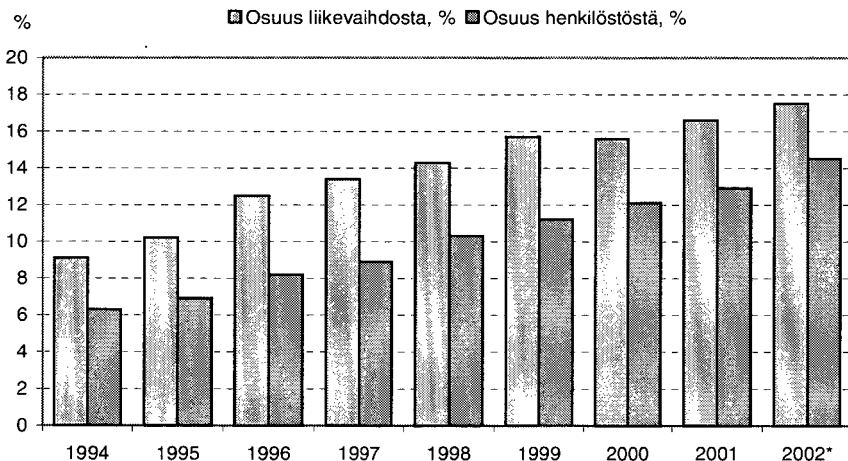
Kuvio 16. Ulkomaalaisomisteisten yritysten määrän kehitys vuosina 1995-2002*

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto (* = ennakkotieto)

Vuonna 2002 ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 48,3 miljardia euroa ja henkilöstömäärä 190 352. Liikevaihdon osuus Suomen koko yrityssektorin liikevaihdosta oli 17,5 prosenttia ja henkilöstön osuus 14,5 prosenttia. Yhdeksässä vuodessa ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihdon osuus on suunnilleen kaksinkertaistunut. Samana ajanjaksona henkilöstömäärä on kasvanut 2,3-kertaiseksi.

Kuvio 17. Ulkomaalaisomisteisten yritysten osuus Suomen yrityksistä 1994-2002*

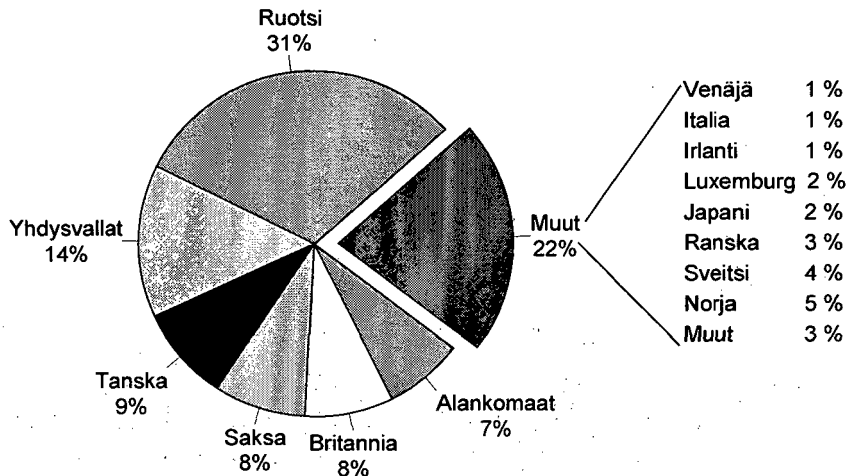
Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto (* = ennakkotieto)

9.3. Maakohtaisia tietoja ulkomaalaisomistuksesta

Vuonna 2002 Suomessa toimineet ulkomaalaisomisteiset yritykset jakautuivat omistajaryhmittäin seuraavasti. 1 520 yrityksellä (72,5%) oli omistajatahona jokin EU-maa, 219 yrityksen omistaja löytyi EU:n ulkopuolisesta Euroopasta (10,4%) ja 357 yrityksen ulkomainen omistus oli Euroopan ulkopuolella (17,0%).

Vuoteen 2001 verrattuna uusia EU-omisteisia yrityksiä oli 53 ja EU:n ulkopuolisesta Euroopasta omistaja löytyi seitsemälle yritykselle. Euroopan ulkopuolisen uuden omistajan sai kuusi yritystä.

Kuvio 18. Ulkomaalaisomisteiset yritykset Suomessa vuonna 2002*

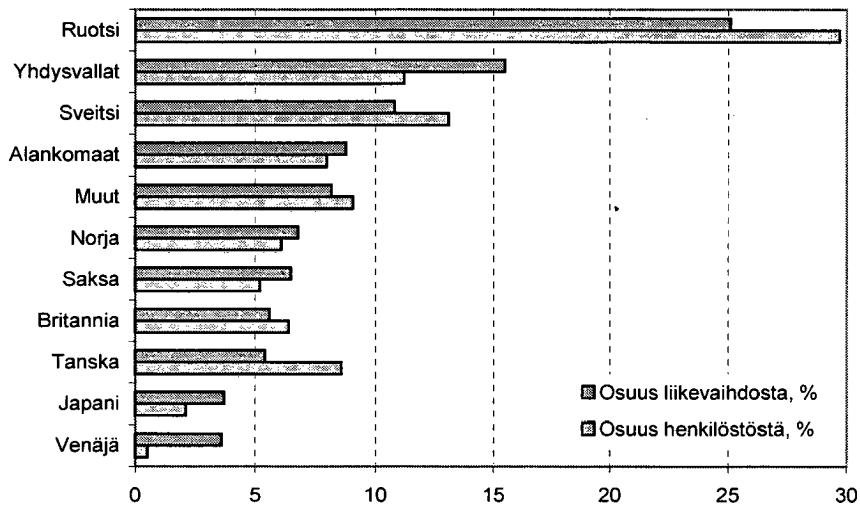
Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto (* = ennakkotieto)

Ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta 25,1 prosenttia kertyi ruotsalaisomistuksessa olevissa yrityksissä. Henkilöstöä ruotsalaisomisteiset yritykset työllistivät vastavasti noin 30 prosenttia. Liikevaihdolla mitattuna toiseksi suurimmaksi sijoittui Yhdysvallat (15,5 %) ja kolmanneksi Sveitsi (10,8 %). Sveitsiläisomisteisia yrityksiä on kuitenkin lukumääräisesti vain neljä prosenttia.

Vuonna 2002 ruotsalaisomistuksessa olevia yrityksiä oli Suomessa selvästi eniten, 654 yritystä. Niiden liikevaihto-osuus kasvoi 0,5 prosenttiyksikköä edellisestä vuodesta. Vuonna 2002 ruotsalaisomistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 12,2 miljardia euroa ja henkilöstöä yritykset työllistivät Suomessa 56 621. Ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteenlasketusta henkilöstöstä ruotsalaisomistuksessa olevien yritysten osuus oli 29,7 prosenttia, missä oli laskua 1,2 prosenttiyksikköä vuodesta 2001. Ruotsalaisomistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu jalostusarvo vuonna 2002 oli 3,2 miljardia euroa, mikä vastasi 26,5 prosenttia ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten jalostusarvosta. Jalostusarvo-osuus kasvoi vuodesta 2001 lähes kolme prosenttiyksikköä.

Yhdysvaltalaisomistuksessa olevia yrityksiä Suomessa oli 297 vuonna 2002. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 7,5 miljardia euroa ja yritykset työllistivät 21 379 henkeä. Ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta 15,5 prosenttia ja yhteenlasketusta henkilöstöstä 11,2 prosenttia oli peräisin yhdysvaltalaisomistuksessa olevista yrityksistä. Liikevaihto-osuus laski prosenttiyksikön ja henkilöstöosuus puolestaan 0,6 prosenttiyksikköä vuodesta 2001. Yhdysvaltalaisomistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu jalostusarvo vuonna 2002 oli 1,7 miljardia euroa, mikä vastasi 14,3 prosenttia ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten jalostusarvosta. Jalostusarvo-osuus laski yli kaksi prosenttiyksikköä vuodesta 2001.

Kuvio 19. Ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihto ja henkilöstö omistajamaittain vuonna 2002*

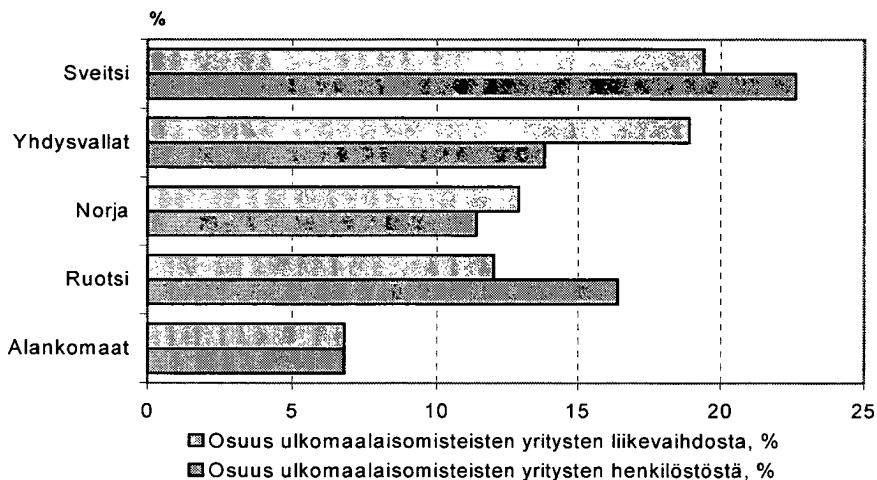

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakenneilasto (* = ennakkotieto)

9.4. Ulkomaalaisomistus eri toimialoilla

Vuonna 2002 teollisuudessa (TOL 15-37) toimi 417 ulkomaalaisomistuksessa olevaa yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 19,0 miljardia euroa ja henkilöstöä ne työllistivät 83 512. Vuonna 2001 toimialalla harjoitti liiketoimintaa 413 ulkomaalaisomistuksessa olevaa yritystä. Yhteenlaskettu liikevaihto oli 17,2 miljardia euroa ja palkattua henkilöstöä oli 73 264.

Kuvio 20. Tärkeimmät omistajamaat teollisuudessa liikevaihdon mukaan vuonna 2002*

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakenneilasto (* = ennakkotieto)

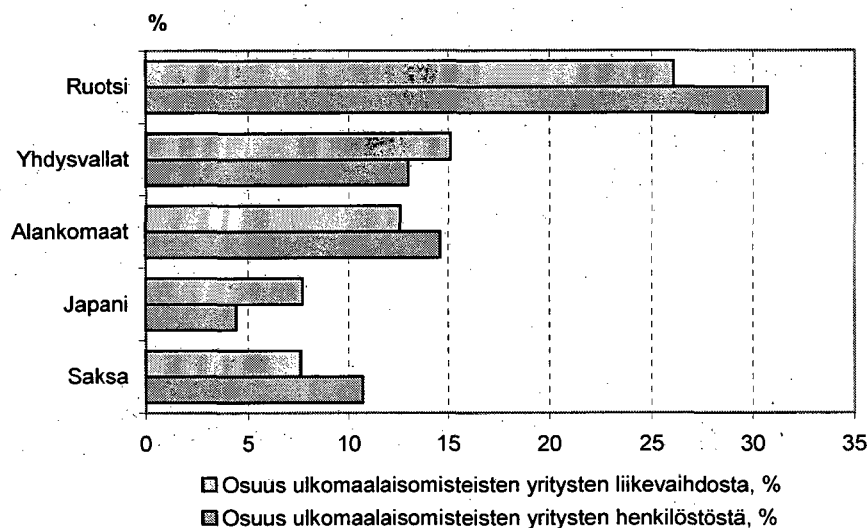
Vuonna 2002 teollisuudessa oli eniten ruotsalaisessa omistuksessa olevia yrityksiä, joita oli 101. Ruotsalaisomistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,3 miljardia euroa ja henkilöstömäärä 13 689. Seuraavaksi suurin omistajataho yritysmäärän mukaan oli Yhdysvallat (70). Yhdysvaltalaisomistuksessa olevien teollisuusyritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 3,6 miljardia euroa ja henkilöstömäärä 11 489. Vuonna 2002 tanskalaisomistuksessa toimi 38 teollisuusyritystä.

Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,2 miljardia euroa ja henkilöstömäärä 4 265. Britannia oli omistajatahona 35:llä yrityksellä. Norjalaisomistuksessa teollisuudessa toimi 29 yritystä. Yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,4 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 9 522. Merkittävin ulkomainen omistajamaa teollisuudessa oli kuitenkin sekä liikevaihdon että henkilöstön määrän mukaan Sveitsi. Sveitsiläisomistuksessa oli 26 teollisuusyritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 3,7 miljardia ja henkilöstömäärä 18 899.

Vuonna 2002 tukku- ja vähittäiskaupassa (TOL 50-52) toimi 854 ulkomaalaisomistuksessa olevaa yritystä. Tukku- ja vähittäiskaupassa toimivien ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 18,3 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 35 031. Vuonna 2001 toimialalla oli 837 ulkomaalaisomistuksessa toimivaa yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 18,8 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 34 997.

Vuonna 2002 tukku- ja vähittäiskaupassa toimi 283 ruotsalaisessa omistuksessa olevaa yritystä, mikä oli neljä yritystä enemmän kuin edellisenä vuonna. Ruotsalaisomisteisten yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 4,8 miljardia euroa ja henkilöstömäärä 10 746. Yhdysvaltaisomistuksessa oli 119 yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto 2,8 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 4 537. Liikevaihdon mitattuna seuraavaksi tärkein omistajamaa oli Alankomaat. Alankomaalaisomistuksessa olevia yrityksiä oli 71. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,3 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 5 118.

Kuvio 21. Tärkeimmät omistajamaat tukku- ja vähittäiskaupassa liikevaihdon mukaan vuonna 2002*

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto (* = ennakkotieto)

Vuonna 2002 kuljetus, varastointi- ja tietoliikenne -toimialalla (TOL 60-64) toimi 130 ulkomaalaisomistuksessa olevaa yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 4,3 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 15 160. Vuonna 2001 toimialalla toimi 124 ulkomaalaisomistuksessa olevaa yritystä. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,8 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 12 648.

Vuonna 2002 kuljetus, varastointi ja tietoliikenne -toimialalla toimi 25 ruotsalaisessa omistuksessa olevaa yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,0 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 6 282. Toiseksi tärkein omistajamaa oli Saksa 24:llä yrityksellä. Saksalaisomistuksessa olevien

yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 757 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä 2 253. Kolmanneksi tärkein omistaja liikevaihdolla mitattuna oli Britannia. Britannian omistuksessa toimi kahdeksan yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 525 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä 1 986.

Vuonna 2002 liike-elämän palvelut toimialalla (TOL 70-74) toimi 447 ulkomaalaisomistuksessa olevaa yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,6 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 36 419. Vuonna 2001 toimialalla toimi 426 ulkomaalaisomistuksessa olevaa yritystä. Ulkomaalaisomistuksessa olevien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,5 miljardia euroa ja henkilöstön määrä 34 926.

Vuonna 2002 liike-elämän palvelut -toimialalla merkittävin omistajamaa yritysmäärän mukaan oli Ruotsi. Ruotsalaisessa omistuksessa toimi 140 yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 625 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä 17 591. Liikevaihdolla mitattuna tärkein omistajamaa oli kuitenkin Yhdysvallat. Yhdysvaltalaisomistuksessa toimi 84 yritystä, mutta niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 728 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä 3 242. Toimialan kolmanneksi suurin yhteenlaskettu liikevaihto oli tanskalaisomisteisilla yrityksillä. Tanskalaisessa omistuksessa yrityksiä oli 33. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 275 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä 8 264.

10. Tuoteselosteet

10.1 Matkustuspalvelujen tuoteseloste

Matkustustaseen keruutapa muuttui 1999

Kansainvälisen matkailun tuloja ja menoja kuvaavan matkustustaseen laatiminen on yleisesti perustunut pankkien ulkomaisten maksujen aineistoon, johon on kuulunut valuutan vaihto ja matkailuun liittyvät transaktiot ulkomaisten kanssa. Suomessa matkustustaseen tilastointimenetelmää muutettiin vuonna 1999, kun pankkien ulkomaisten maksujen aineiston käyttö lopetettiin ja siirryttiin matkailututkimuksista saataviin kulustietoihin. Tässä yhteydessä matkustustaseen laatiminen siirrettiin muiden palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin ohella Suomen Pankista Tilastokeskukseen.

Matkailutulolaskelmien pääasiallisena lähteenä käytetään ulkomaisille matkailijoille tehtävää Rajahaastattelututkimusta. Matkailumenolaskelmissa keskeinen aineisto saadaan maassa asuvalle väestölle tehtävästä Suomalaisten matkailututkimusta. Matkailututkimuksista saatavia tietoja korjataan ja täydennetään muilla matkailijoiden määrää kuvaavilla tilastoilla, koska matkailututkimukset eivät kata kaikkia maksutaseen edellyttämiä matkailijaryhmiä (kausityöntekijät, rajatyöntekijät, ulkomailla opiskelevat ja sairaanhoitoa saavat henkilöt). Lisäksi Suomalaisten matkatutkimuksesta jäävät pois alle 15- ja yli 74-vuotiaiden ulkomaanmatkat ja Rajahaastattelututkimuksesta ulkomalaisten matkailu Ahvenanmaalle. (Matkailututkimusten menetelmäkuvaukset on esitetty julkaisuisa Rajahaastattelututkimus 2001, MEK A:120 2002 ja Suomalaisten matkailu 2001, Tilastokeskus 2002)

Matkailu maksutaseessa

Matkailulle tyypillisiä palveluja ovat majoitus- ja ravitsemispalvelut, kuljetuspalvelut sekä kulttuuri- ja viihdepalvelut. Matkailijat käyttävät myös vähittäiskaupan palveluja tehdessään ostoksia. Maksutaseessa matkailuun liittyvään kulutukseen lasketaan mukaan kaikki matkasta aiheutuneet menot, myös maksut jotka on maksettu ennen matkaa tai sen jälkeen. Poikkeuksena ovat maiden väliset matkat, jotka maksutaseessa luokitellaan 'kuljetuspalveluihin'. Matkailukulutukseen ei lasketa mukaan kiinteän omaisuuden hankintaa eikä kaupalliseen toimintaan (esim. jälleenmyyntiin tai välituotekäyttöön) liittyviä ostoja tai myyntejä.

Kansainvälisen valuuttarahaston suositusten mukaan (IMF, BPM5) matkustustaseessa otetaan mukaan kaikki matkailijaryhmät: vapaa-ajanmatkailijat sekä työ- ja kokousmatkailijat. Samoin tase kattaa sekä yöpyvien matkailijoiden että päiväkävijöiden kulutuksen. Matkan tarkoituksen mukaan kulutus jaetaan seuraavasti:

- 1) Työhön liittyvät matkat (Business travel),
kausi- ja rajatyöntekijöiden kulutus,
muu työmatkakulutus
- 2) henkilökohtaiset matkat (Personal travel),
terveydenhoito,
koulutus,
muu henkilökohtainen matkailu.

Käsitteitä ja määritelmiä

Suomen matkailutilastointi perustuu EU:n lainsäädäntöön ja siinä sovellettavat käsitteet, määritelmät ja luokitukset on johdettu Maailman matkailujärjestön (World Tourism Organization, WTO) kansainvälisesti hyväksytyistä standardeista.

Maailman matkailujärjestön määritelmän mukaan: 'Matkailu (tourism) on toimintaa, jossa ihmiset matkustavat ja oleskelevat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevassa paikassa yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvietto, liikematka tai muussa tarkoituksessa'.

Vastaavasti 'Matkailija' (visitor) on henkilö, joka matkustaa tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan vähemmäksi ajaksi kuin 12 peräkkäiseksi kuukaudeksi ja jonka matkan päätarkoitus on muu kuin sellaisen toiminnan harjoittaminen, josta maksetaan korvausta matkan kohteessa'. Korvauksen saantiin liittyvällä rajauksella halutaan sulkea matkailusta pois tilapäisesti toisessa maassa (tai kotimaassa toisella paikkakunnalla) työskentelevät kausityöntekijät. Siinä ei tarkoiteta matkakustannusten korvaamista tai maksettua päivärahaa tai muuta pientä kertaluonteista korvausta, kuten luento- ym. palkkiot.

Matkailua määriteltäessä 'tavanomaisen elinpiirin' käsitteellä on keskeinen asema, jonka soveltaminen käytännössä on usein vaikeata, joskus jopa mahdotonta. Tavanomaisella elinpiirillä tarkoitetaan sitä asuinpaikan lähiympäristöä, jossa sijaitsevat työ- ja opiskelupaikka ja muut normaalielämän rutiineihin kuuluvat paikat.

Maksutaseessa käytetyt 'matkailu' (travel) ja 'matkailija' (traveller) ovat terminologisista eroista huolimatta yhdenmukaisia edellisten kanssa ja 'tavanomaisen elinpiirin' sijasta käytetään asuinmaahan viittaavaa 'kotipaikkaa' (residence). Maksutaseessa matkailun käsitettä sovelletaan laajemmin kuin matkailutilastoissa ja matkailukulutukseen lasketaan kuuluvaksi myös kausityöntekijöiden ja rajatyöntekijöidenkulutus. Samoin mukaan lasketaan opiskeluun ja sairaanhoitoon liittyvä kulutus matkan kestosta riippumatta.

10.2 Palvelujen ulkomaankaupan tuoteseloste

Tilastotietojen relevanssi

Palvelujen ulkomaankaupan (eli PU-) tilasto kuvaa suomalaisten yritysten kansainvälistä palvelujen myyntiä ja ostoa jaoteltuna sekä palvelutyypin että kohdemaan mukaan. PU-tilasto on osa ulkomaankaupan maksutasetta, koska palvelujen ulkomaankauppapiedot sisältyvät vaihtotaseeseen. PU-tilastoa hyödynnetään myös kansantalouden tilinpidon ulkomaan-sektoria koskevien tietojen tuottamisessa ja lisäksi PU- tietoa lähetetään Eurostatille, EKP:lle, IMF:lle ja OECD:lle Suomen tekemien kansainvälisten sopimusten puitteissa.

Tiedot kerätään kaikilta tiedossa olevilta palvelujen ulkomaankauppaa harjoittavilta yrityksiltä kyselytutkimuksen avulla. Tämän kokonaistutkimuksen lisäksi satunnaisotannan avulla kerätään tietoa myös sellaisista yrityksistä, joiden mahdollisista toiminnoista palvelujen ulkomaankaupassa ei ole olemassa etukäteistietoja. Tilastoinnin luokituksena käytetään EBOPS-luokitusta (ks. liite 2), joka on Palvelujen ulkomaankaupan käsikirjassa (Manual on International Trade in Services) esitetty kansainvälinen luokitus. Tilastointi keskittyy lähinnä tyypillisimpiin yritysten välisiin liike-elämän palveluihin, mutta myös henkilöstön kouluttautumiseen ja virkistykseen hankitut ja tarjotut palvelut huomioidaan tilastossa. Lisäksi mukana on eräitä immateriaalioikeuksia kuten rojaltili- ja lissenssimaksut. Tilaston ulkopuolelle on toistaiseksi jätetty rahoituspalvelut, kuljetuspalvelut ja vakuutuspalvelut, joista kahdesta viimeksi mainitusta kerätään jo tietoja. Näiden palvelujen osalta tiedot julkaistaan sitten, kun määritelmät ja tiedonkeruuprosessi on saatu kehitettyä riittävän hyväksi. PU-tilastossa käytettävä kauppakumppanimaiden jaottelu on tehty Tilastokeskuksessa ja siinä on mukana 21 maata (kaikki EU-15-maat sekä Norja, Sveitsi, USA, Kanada, Japani, Venäjä ja Vi-ro) ja tämän lisäksi kategoria ”Muu maailma”.

Tilastointi perustuu tällä hetkellä Suomen Pankin ja Eurostatin maksutasetietojen tuottamista käsittelevään sopimukseen sekä Suomen valtion ja IMF:n väliseen sopimukseen, joka noudattaa IMF:n maksutasekäsikirjan (Balance of Payments Manual 5th ed. 1993, BPM5) suosituksia. Tilastointia varten on EU:ssa tekeillä asetus, joka antaa sitovat määräykset tilastoinnin sisällöstä ja tilaston aikatauluista.

Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

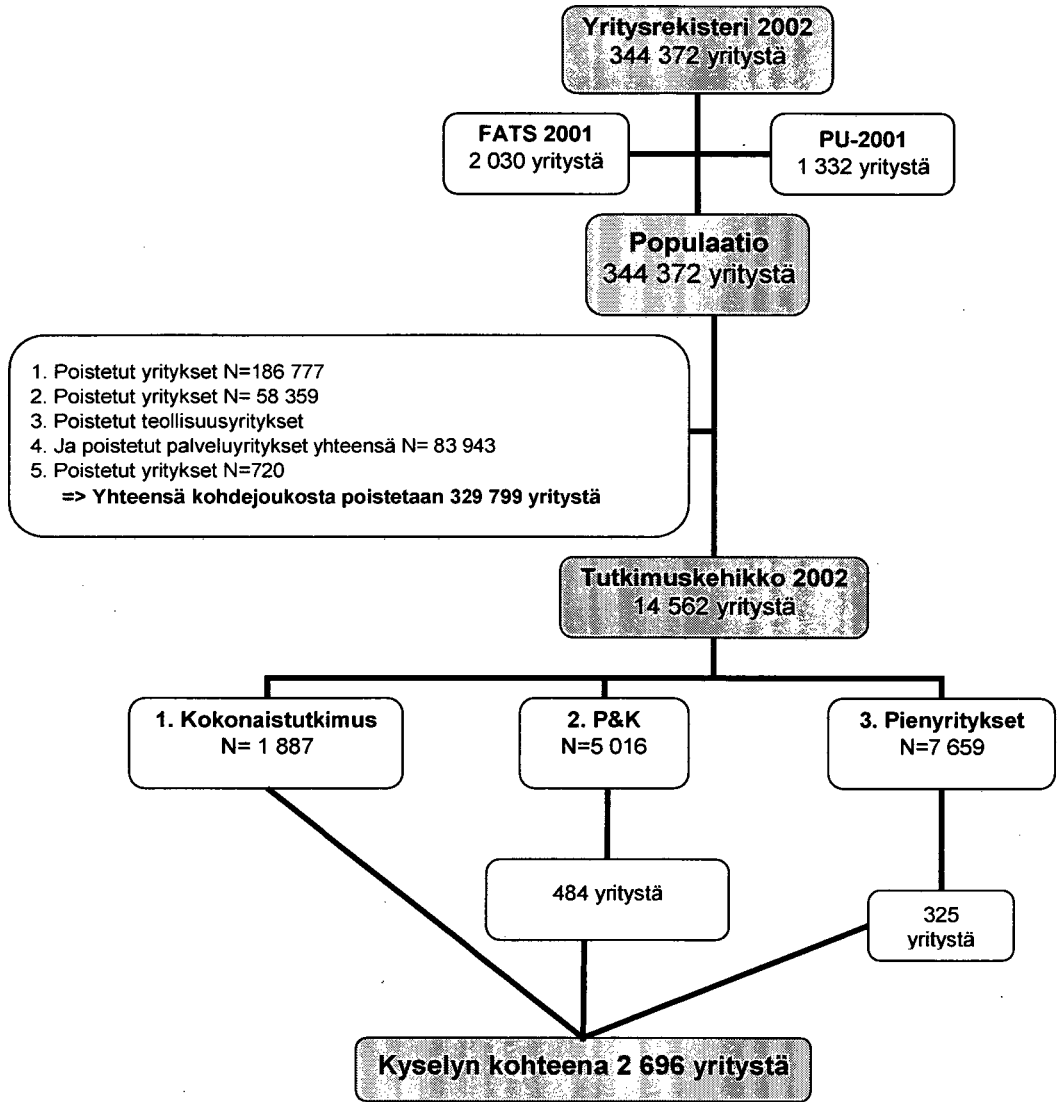
PU-tilaston tilastointiyksikkö on yritys ja tilastoinnin kehikkoperusjoukko muodostuu kaikista Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterissä olevista yrityksistä. Tämän perusjoukon lisäksi on käytetty tietoja niistä yrityksistä, jotka ovat raportoineet harjoittavansa palvelujen ulkomaankauppaa edellisessä vuoden 2001 tiedustelussa tai kuuluvat ulkomaalaisomisteisten yritysten (Foreign Affiliates Trade Statistics) vuoden 2001 tilastoon.

Kyselyn kohdejoukon muodostamista varten yrityspopulaatiosta poistettiin:

1. Lakkautetut tai toimintansa keskeyttäneet yritykset. Samalla poistettiin yrityksen juridisen muodon perusteella myös mm. luonnolliset henkilöt ja kuolinpesät.
2. Yritykset, joiden edustamilla toimialoilla ei todennäköisesti ole palvelujen ulkomaankauppaa (ks. liite 3).
3. Teollisuusyritykset, jotka työllistävät alle 10 henkilöä tai joiden liikevaihto on alle 10 milj. euroa.
4. Palvelutoimialoilta poistettiin yritykset, jotka työllistävät alle 5 henkilöä ja yritykset, joiden liikevaihto on alle 1,5 milj. euroa.
5. Viimeisenä poistettiin yritykset, jotka olivat edellisessä palvelujen ulkomaankaupan tiedustelussa vastanneet, etteivät harjoita palvelujen ulkomaankauppaa.

Tällä tavoin saatiin kyselyn tutkimuskehikoksi 14 562 sellaista yritystä, jotka kokonsa tai toimialansa perusteella todennäköisesti harjoittavat palvelujen ulkomaankauppaa.

Kuvio 22. Otantakehikon ja otoksen määrittäminen vuonna 2002

Tutkimuskehikko jaettiin kolmeen osakehikkoon: 1) kokonaistutkimuksen yritykset, 2) P&K-yritykset ja 3) pienet yritykset (lähinnä alle 20 hengen yritykset). Kokonaistutkimuksen osakehikkoon valittiin yritykset, jotka olivat ilmoittaneet vuonna 2001 käyneensä palvelujen ulkomaankauppaa, olivat ulkomaalaisomisteisia tai omistivat ulkomaisia tytäryrityksiä tai työllistivät vähintään 80 henkeä. Lisäksi kokonaistutkimukseen sisällytettiin kaikki yli 100 henkeä työllistävät yritykset. Kokonaistutkimuksen ryhmään saatiin näitä kriteerejä käyttämällä 1887 yritystä, jotka siis kaikki sisältyivät kyselyyn. Kahdesta jälkimmäisestä osakehikosta otettiin ositetulla satunnaisotannalla lopulliseen otokseen P&K-yritysten kehikosta 9,6 prosenttia ja pienten yritysten kehikosta 4,2 prosenttia yrityksistä.

Otostutkimus (eli osakehikot 2 ja 3) jaettiin ositteisiin yrityksen kaksinumerotason toimialan ja kokoluokan perusteella. Ositteita saatiin 91. Satunnaisotannan toteuttamisessa käytettiin Bankierin allokointia, jonka avulla voidaan huomioida ositteiden sisällä esiintyvä heterogeenisuus. Mikäli jossakin ositteessa esiintyi liikevaihdon tavallista suurempaa hajontaa, siitä otettiin enemmän yrityksiä mukaan lopulliseen otokseen. Teollisuustoimialoilla yrityksiä otettiin mukaan kustakin ositteesta vähintään viisi ja palvelutoimialoilla vähintään kymmenen.

Otokseen sisällytettiin P&K-yritysten kehikosta 484 yritystä ja pienten yritysten kehikosta 325 yritystä. Kyselyn otosjoukon kooksi saatiin 2696 yritystä, joille lähetettiin kyselylomake tammi-kuussa 2002.

Tietojen tarkistusten jälkeen otosaineistoa koskevat tiedot on korotusestimääntöä varten laajennettu kattamaan koko tutkimuskehikko. Niille kyselyyn vastaamattomille yrityksille, jotka olivat edellisenä vuonna antaneet PU-tietoja, imputoitiin uudet arvot laskemalla palvelutyypikohtaiset muutokset erien suuruudessa 2001-2002 ja sitten kertomalla edellisvuoden vastaukset näin saadulla kertoimella. Muille otokseen kuuluneille vastaamatta jättäneille yrityksille imputoitiin vienti- ja tuontitieto käyttämällä korotusmuuttujana henkilöstön lukumäärän ja viennin suhdetta kullakin toimialalla.

Tämän jälkeen laskettiin viennin ja tuonnin kokonaisarvot toimialoittain. Estimointiin käytettiin Horvitz-Thompsonin mallia. Saadut kokonaisarvot jaettiin palvelutyypeittäin ja maittain käyttäen suhdemuuttujana kokonaistutkimuksen yritysten vastauksista saatuja suhdemuuttujia. Itse kokonaistutkimuksen kohdalla käytettiin korotuskerrointa yksi. Tuloksena syntyi palvelujen ulkomaankauppaa koskeva kokonaistilasto palvelutyypeittäin ja köhdeittäin.

Tietojen oikeellisuus

Käytetyllä tilastointimenetelmällä saadaan luotettava kuva suomalaisten yritysten palveluja koskevista ulkomaantoiminnoista. Suurimpaan osakehikkoon eli kokonaistutkimuksen kehikkoon sisältyvät kaikki sellaiset suomalaiset yritykset, joilla on ollut palvelujen ulkomaankauppaa tai joista voidaan muiden indikaattorien avulla osoittaa, että niillä erittäin todennäköisesti on ulkomaantoimintaa jossakin mittakaavassa.

Tiedusteluun vastasi 93 prosenttia yrityksistä. Vastausprosentti on erinomainen ja osittain tämä johtuu kyselyn lakisääteisytydestä. Yrityksistä 34 prosenttia ilmoitti, ettei niillä ole palvelujen ulkomaankauppaa. Edellisenä vuonna tällaisten yritysten osuus oli suurempi ja osittain väheneminen johtui otannassa tehdyistä pienistä muutoksista. Kokonaistutkimuksen kehikossa ei-pu- (=ei palvelujen ulkomaankauppaa) vastauksia oli vain 22 prosenttia vastanneista. Kuten oli odotettavissa, palvelujen ulkomaankauppaa harjoittamattomien yritysten määrät kasvoivat selvästi siirryttäessä kokonaistutkimuksesta otostutkimuksen yrityksiin osakehikoissa 2 ja 3.

Taulukko 15. Vastaustilat ja ei-pu-vastausten lukumäärät ja osuudet osakehikoittain 2000-2002

2000	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-pu	Vastaus.%	Ei-pu/vast %
Kokonaistutkimus	1549	1437	428	93	30
P&K-yritykset	607	503	339	83	67
Pienet yritykset	401	295	237	74	80
Yhteensä	2557	2235	1004	87	45

2001	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-pu	Vastaus %	Ei-pu/vast %
Kokonaistutkimus	1681	1599	436	95	27
P&K-yritykset	625	493	372	79	75
Pienet yritykset	412	324	276	79	85
Yhteensä	2718	2416	1084	89	45

2002	Yrityksiä	Vastanneita	Ei-pu	Vastaus %	Ei-pu/vast %
Kokonaistutkimus	1887	1805	405	96	22
P&K-yritykset	484	415	290	86	70
Pienet yritykset	325	285	209	88	73
Yhteensä	2696	2505	904	93	36

ei-pu =ei palvelujen ulkomaankauppaa

Kokonaistutkimuksen aineisto kattoi viennissä noin 86 prosenttia lopullisista palvelujen kokonaistutkimustiedoista. Imputoitujen tietojen osuus oli yksi prosentti ja korotusten osuus 12 prosenttia ja loppu muodostui otostutkimuksen yritysten vastauksista. Tuonnissa kokonaistutkimus kattoi noin 84 prosenttia palvelujen kokonaistutkimustiedoista. Imputoitujen tietojen osuus tuontitilastossa oli yksi prosentti ja korotettujen tietojen osuus 13 prosenttia palvelujen kokonaistutkimustiedoista. Taulukoissa 16 ja 17 otostutkimusten raportoidut arvot on laskettu mukaan korotusten prosentiosuuksiin.

Taulukko 16. Vientivastausten arvot ja korotetut arvot osakehikoittain 2000-2002, miljoonia euroja

Vienti	2000			2001			2002		
	Vastaukset	Korotetut arvot	Lopullisista arvoista %	Vastaukset	Korotetut arvot	Lopullisista arvoista %	Vastaukset	Korotetut arvot	Lopullisista arvoista %
Kokonaistutkimus	2 474	2 474	76,4	2 380	2 380	78,9	2 876	2 876	85,7
Otostutkimus	78	720	22,2	39	561	18,6	41	453	13,5
Imputoidut		46	1,4		75	2,5		26	0,8
Yhteensä	2 552	3 240	100,0	2 419	3 016	100,0	2 917	3 355	100,0

Taulukko 17. Tuontivastausten arvot ja korotetut arvot osakehikoittain 2000-2002, miljoonaa euroa

Tuonti	2000			2001			2002		
	Vastaukset	Korotetut arvot	Lopullisista arvoista %	Vastaukset	Korotetut arvot	Lopullisista arvoista %	Vastaukset	Korotetut arvot	Lopullisista arvoista %
Kokonaistutkimus	3 664	3 664	90,6	3 391	3 391	90,3	3 043	3 043	83,9
Otostutkimus	46	369	9,1	44	288	7,7	85	558	15,4
Imputoidut		14	0,3		76	2,0		25	0,7
Yhteensä	3 710	4 047	100,0	3 435	3 755	100,0	3 127	3 626	100,0

Kyselytutkimuksiin sisältyy aina mahdollisia virhelähteitä, joista tärkeimmät liittyvät vastauskaton sekä yli- ja alipeittoon. PU-kyselyn kohdalla vastausprosentti on niin hyvä, että vastauskadon vaikutukset jäävät väistämättä pieniksi. Kyselytutkimuksen peitolla tarkoitetaan tutkimuskehikon

oikeellisuutta suhteessa niiden yritysten joukkoon, jotka kyselyn avulla halutaan tavoittaa, eli PU-kyselyn tapauksessa niiden yritysten joukkoa, jotka harjoittavat palvelujen ulkomaankauppaa. Alipeitto on tällöin tutkimuskehikon osoittautuminen liian pieneksi ja ylipeitto vastaavasti sitä, että tutkimuskehikkoon kuuluu yksiköitä, jotka eivät kuulu tutkimuksessa tavoiteltavien piiriin. Näitä ali- ja ylipeittoja voi tapahtua esimerkiksi erilaisten rekistereiden päivityksessä tapahtuvien viipeiden seurauksena, joita voi esiintyä esimerkiksi yritysjärjestelyjen rekisteröimisen yhteydessä. PU-kyselyn kohdalla ali- ja ylipeitto eivät ole aiheuttaneet merkittäviä ongelmia, koska valtaosa kyselyyn vastanneista yrityksistä harjoittaa palvelujen ulkomaankauppaa, mutta mukana on myös huomattava määrä ei-PU-vastauksia.

PU-kyselyssä tärkeä mahdollinen virhelähde on kyselylomake, jonka ongelmat liittyvät siinä käytettyihin määritelmiin, jotka eivät välttämättä ole yhteneviä yritysten yleisesti käyttämän kirjjanpitoavan kanssa. Tämä aiheuttaa vastaajille ylimääräistä työtä ja lisää virheellisesti kirjattujen vastauksien mahdollisuutta.

Kokonaisuutena kyselyn toteuttamiskriteerejä ja vastausten laatua arvioitaessa voidaan todeta, että kyselyn tuloksia voidaan pitää erittäin todenmukaisina. Mahdollisten virhelähteiden vaikutusta arvioidaan kyselyä kehitettäessä, vaikkakaan merkittäviä luotettavuusparannuksia ei ole enää saavutettavissa.

Tietojen julkistaminen ja käyttäjäkunta

Ennakolliset tiedot palvelujen ulkomaankaupasta vuodelta 2002 toimitettiin Suomen Pankin maksetasetilastointiin ja Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpitoon kesäkuussa 2003. Lopulliset tiedot tuotettiin syyskuussa 2003. Revisioiden merkitys on hyvin pieni ja ne johtuvat ennakkotietojen tuottamisen jälkeen saapuneista vastauksista sekä näiden aiheuttamista muutoksista imputoiduissa arvoissa.

PU-tilasto on hyvä apuväline julkisen ja yksityisen sektorin päättäjille, suunnittelijoille, tutkijoille ja tiedotusvälineille, kun halutaan ymmärtää yritystoiminnan globalisoitumista ja seurata sen etenemistä. Eri maiden viranomaiset käyttävät tilastoja multi- ja bilateraalisten kauppaneuvottelujen pohjana ja lisäksi tilastot auttavat kansantalouden kehityksen seurannassa sekä kansallisten ja kansainvälisten järjestöjen toimintapolitiikan valmistelussa ja seurannassa. Tilastot helpottavat talous- ja kauppapoliittista valvontaa ja yksityinen sektori hyödyntää tilastoa markkinatutkimuksien ja strategioiden laadinnassa ja kehittämisessä. Ensisijaisesti tilastot ovat kansantalouden tilinpidon ja taloudellisen tutkimuksen olennainen tietolähde.

10.3 Ulkomaalaisomisteisten yritysten tilaston tuoteseloste

Tilastokeskus on vuodesta 1994 lähtien kartoittanut ulkomaalaisomistusta Suomessa toimivissa yrityksissä. Tehtävä liittyy Euroopan Unionin tilastoviranomaisen Eurostatin käynnistämään pilot-tihankkeeseen, jonka tarkoituksena on luoda EU-maihin harmonisoitu tilastointikäytäntö koskien ulkomaisten yritysten toimintaa (FATS, Foreign Affiliates Trade Statistics).

FATS-tietoja on kerätty Eurostatissa sekä yritysten rakennetilastoasetuksen (SBS, Structural Business Statistics) että maksuasetilastoinnin (BoP, Balance of Payments) pohjalta. EU-tason aggregaattien laskeminen on ollut kuitenkin vaikeaa, koska tietojenkeruussa on ollut eroja jäsenmaiden välillä.

Tiedot ulkomaisesta omistuksesta pohjautuvat Suomen Pankin vuosittain keräämiin tietoihin Suomen yrityksiin tehdyistä suorista sijoituksista. Suoraan ulkomailta omistettujen yritysten mahdolliset tytäryritykset etsitään Tilastokeskuksen konsernirekisteriä ja eräitä muita lähteitä hyväksikäyttäen. Näin myös epäsuorat omistukset saadaan mukaan tilastointiin. Yrityskauppojen seurannalla täydennetään Suomen Pankin tietoja.

Yritysten toimintaa kuvaavat indikaattorit tuotetaan Tilastokeskuksen yritysten rakennetilastotietokannasta, joka toimii myös tilastoinnin kehikkona. Suurille yrityksille tiedot saadaan suoralla kyselyllä, pienille yrityksille verohallinnon elinkeinoverotusaineistosta ja Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteristä. Yritysten rakennetilasto kuvaa Suomessa toimivia itsenäisiä liikeyrityksiä, jotka ovat olleet aktiivisia kyseisen vuoden aikana ja jotka ovat tilinpäätösvelvollisia Suomeen. Rakennetilasto sisältää yritysten tilinpäätöstiedot sekä eräitä taustatietoja, kuten yritysten toimialaluokan. Pääsääntöisesti tilastointiin sisältyy ulkomaisten yritysten Suomessa toimivat sivuliikkeet.

Taulukossa 18 esitetään sekä ulkomaalaisomisteisten yritysten perusjoukon että Tilastokeskuksen yritysrekisterin yritysjoukon jakaantuminen päätoimialatasolla.

Taulukko 18. Ulkomaalaisomisteiset yritykset toimialoittain ja osuus toimialan yrityksistä 2000

Toimiala	Yritysten lukumäärä			Henkilöstö		
	YTR	FATS	%	YTR	FATS	%
Mineraalien kaivu	1 154	9	0,8	3 512	499	14,2
Teollisuus	25 687	386	1,5	423 491	68 048	16,1
Sähkö-, kaasun- ja vesihuolto	8 38	24	2,9	12 871	697	5,4
Rakentaminen	28 758	63	0,2	116 926	10 392	8,9
Tukku- ja vähittäiskauppa	48 114	828	1,7	230 463	32 586	14,1
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	10 054	16	0,2	49 084	4 370	8,9
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	23 297	120	0,5	152 246	9 545	6,3
Rahoitustoiminta	3 053	71	2,3	43 774	11 879	27,1
Liike-elämän palvelut	42 622	383	0,9	174 110	23 495	13,5
Muut	39 240	36	0,1	94 940	1 402	1,5
Yhteensä	222 817	1 936	0,9	1 301 418	162 913	12,5

Lähde: Tilastokeskus, yritysten rakennetilasto sekä yritys- ja toimipaikkarekisteri

Omistajamaata määritettäessä on pyritty selvittämään ns. perimmäinen omistajataho eli yrityksen omistusketjun alkulähde. Jos esimerkiksi Suomessa toimiva yritys on ruotsalaisen yrityksen omistuksessa, mutta tämä puolestaan kuuluu yhdysvaltalaiseen konserniin, niin omistajamaa on silloin Yhdysvallat. Perimmäisen omistajatahon käyttäminen on perusteltua, jotta ulkomainen omistus saadaan kohdennettua oikein. Tilastoinnista rajautuvat pois ne tapaukset, joissa suomalainen taho omistaa toisen suomalaisen yrityksen ulkomaille rekisteröidyn yrityksen kautta.

Ulkomaalaisomisteisiksi tilastoituvat yritykset, joiden äänivallasta yli 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti ulkomaisen tahon hallussa¹. Tämän omistuksen on oltava luonteeltaan suora sijoitus, joka tehdään taloudellisen suhteen luomiseksi ja määräysvallan hankkimiseksi omistusyritykseen. Näiden yritysten päättävältä on täten jonkin tai joidenkin ulkomaisten tahojen hallussa ja nämä tahot myös pyrkivät käyttämään tätä valtaa².

Edellä kuvatun määritelmän mukaan ulkomaalaisomisteisiksi eivät tilastoidu yritykset, joiden osakannasta enemmistö on ulkomaisten tahojen omistuksessa, mutta joissa ulkomainen omistus on hajautunut suurelle ja heterogeeniselle joukolle kansainvälisiä portfoliosijoittajia.

Portfoliosijoittajat eivät kykene eivätkä edes pyri vaikuttamaan itse yrityksen toimintaan, vaan odottavat sijoituksilleen arvonnousua ja osinkoa. Käytännössä ulkomaalaisomisteisella yrityksellä on harvoin enemmän kuin yksi ulkomainen kontrolloiva omistaja.

¹ Määräysvalta voi olla jakautunut myös useammalle osapuolelle, jos nämä toimivat konsortiona tai tiiviissä yhteistyössä.

² Ratkaisevaa on se, että yrityksiä kontrolloidaan ulkomailta käsin.

10.4 Product description of statistics on travel services

Collection of travel account data revised in 1999

The Finnish travel account, describing the expenditure and receipts of international tourism, has customarily been compiled from data supplied by banks on their foreign payments, covering currency exchange and other foreign transactions related to tourism. The method of compiling travel account statistics was revised in Finland in 1999 when the use of data supplied by banks on their foreign transactions was abandoned and compilation of the account was started from data on tourism consumption obtained with travel surveys. In this connection the compilation of travel account statistics was transferred from the Bank of Finland to Statistics Finland along with the production of statistics on international trade in services.

The main source of data for calculating travel account receipts is the Border Interview Survey conducted among foreigners visiting Finland. For calculations of travel account expenditure the primary data source is the Finnish Travel Survey conducted among the resident population. The data obtained with these surveys are corrected and supplemented with other statistics describing the volume of tourism, because the surveys do not capture the consumption of all the tourist groups that should be covered by the travel account, such as seasonal employees, cross-border commuters, persons studying abroad or those receiving health care. In addition, the Finnish Travel Survey does not extend to trips abroad by persons aged under 15 or over 74, and trips to the Autonomous Territory of the Åland Islands by foreign tourists are not covered by the Border Interview Survey. (Methodological descriptions of these travel surveys are presented in the publications *Border Interview Survey 2001*, Finnish Tourism Board, A:120 2002, and *Finnish Travel Survey 2001*, Statistics Finland, 2002)

Tourism in the balance of payments

The services typically associated with tourism are hotel and restaurant activities, transport activities and cultural and entertainment activities. Tourists also make use of retail trade services when making purchases. In the balance of payments all expenses arising from a trip, including payments made before or after it, are included in tourism consumption. An exception to this are trips between countries, which in balance of payments are classified as “transport services”. Acquisitions of real estate and purchases or sales associated with business activity, e.g. resale or intermediate consumption, are not counted as tourism consumption.

According to the recommendations of the International Monetary Fund (IMF, BPM5), travel account statistics extend to all visitor groups, i.e. leisure visitors as well as business and conference visitors. Likewise, the balance sheet covers the consumption of both overnighting and same-day visitors. The consumption is divided by purpose of trip as follows:

- 1) Business travel,
 - consumption of seasonal employees and cross-border commuters,
 - consumption of other business travellers
- 2) Personal travel,
 - health care,
 - education,
 - other personal travel.

Concepts and definitions

Finnish tourism statistics are based on the legislation of the European Union, and the concepts, definitions and classifications applied in them are derived from internationally approved standards of the World Tourism Organization, WTO.

The WTO defines as tourism "...activities of persons travelling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes.."

Correspondingly, a visitor is "...any person travelling to a place other than that of his/her usual environment for less than 12 months and whose main purpose of visit is other than the exercise of an activity remunerated from within the place visited." The purpose of the delimitation set at the receipt of remuneration is to exclude from tourism seasonal employees working temporarily outside their own country or at another locality in their own country. It does not refer to travel cost reimbursements, daily allowance payments or other small, one-off compensations, such as lecturing or similar fees.

The concept of "usual environment" is of central importance in the definition of tourism, and its application in practice is often difficult, sometimes even impossible. Usual environment refers to the immediate living environment which is adjacent to the person's place of residence and where his or her place of work or study, as well as other places connected with his or her routine everyday life are located.

Despite their terminological differences, the terms "travel" and "traveller" used in travel accounting are congruent with the above and the term "place of residence", indicating country of residence, is used in place of "usual environment". The concept of tourism is applied more broadly in travel accounting than in tourism statistics, and travel accounting also extends to the consumption of seasonal employees and cross-border commuters. Similarly, consumption connected with travel relating to studying or health care is included irrespective of the duration of the trip.

10.5 Product description of statistics on international trade in services in 2002

Relevance of statistical data

Statistics on international trade in services describe Finnish enterprises' international sales and purchases of services divided both by service type and target country. Statistics on international trade in services are included in balance of payments in international trade because the data on international trade in services are part of the current account. Statistics on international trade in services are also utilised in the production of data on the sector "rest of the world" in national accounts. These data are additionally transmitted to Eurostat, the European Central Bank (ECB), the International Monetary Fund (IMF) and the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) within the framework of Finland's international agreements.

The data are collected by means of an inquiry from all enterprises known to practise international trade activity in services. In addition to this total survey, random sampling is used to collect data on such enterprises for which there is no advance information available about their possible activities in this field. The classification used in compilation of statistics is the Extended Balance of Payments Services (EBOPS) classification (see Annex 2), which is an international classification presented in the Manual on International Trade in Services. The statistics mainly focus on services of the business-to-between type, but also take into account services obtained or offered for personnel training and recreation purposes. Included are also certain immaterial rights, such as royalties and licence fees. The scope of the statistics does not so far extend to financial services, transport services and insurance services, although data are already collected on the latter two. Data on these services will be published when the definitions and the data collection process are sufficiently advanced. The division of trade partners used in the statistics on international trade in services was produced at Statistics Finland and it consists of 21 countries (all EU-15 countries and Norway, Switzerland, USA, Canada, Japan, Russia and Estonia) and also, the category "Rest of the world".

The present production of statistics is based on an agreement between the Bank of Finland and Eurostat concerning the production of balance of payments data and on the agreement between the Finnish State and the IMF, which follows the recommendations of the IMF's Balance of Payments Manual (5th ed. 1993, BPM5). An EU regulation is currently being prepared to give binding stipulations concerning the contents of these statistics and their scheduling.

Methodological description of the statistical survey

The statistical unit in statistics on international trade in services is an enterprise and the frame population comprises all enterprises in Statistics Finland's Register of Enterprises and Establishments. Apart from data on the population, information is used on enterprises that in the previous inquiry for the year 2001 reported international trade activities in services and/or are included in the Foreign Affiliates Trade Statistics for 2001.

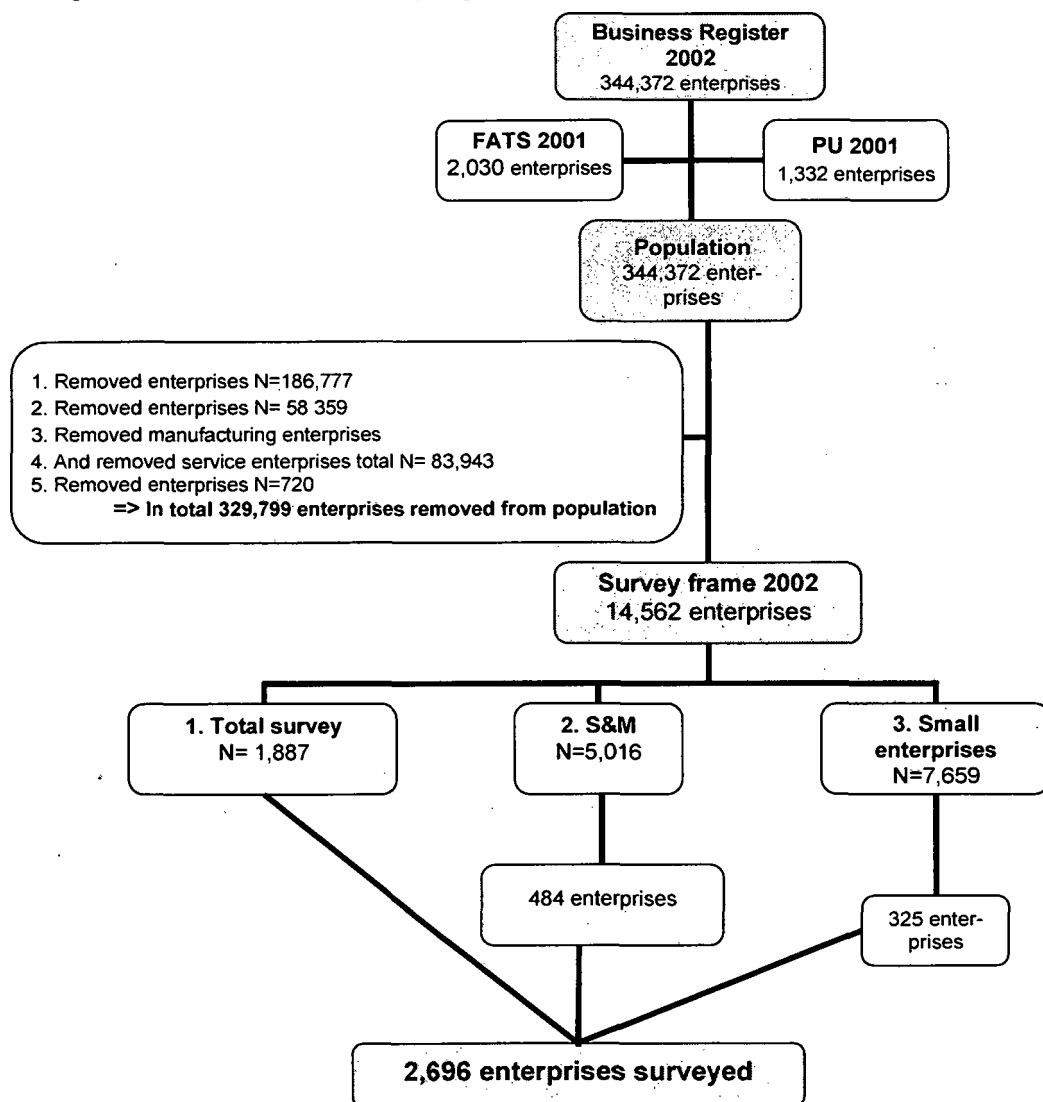
To form the target population of the inquiry, the following were removed from the enterprise population:

1. Closed or inactive enterprises. At the same time, e.g. natural persons and death estates were removed on the basis of the enterprise's legal form.
2. Enterprises operating in industries unlikely to practise international trade in services (see Annex 3, industries classified according to Nace Rev.1 in 3-digit level).
3. Manufacturing enterprises employing fewer than 10 persons or with a turnover of under EUR 10 million.

4. Enterprises employing fewer than five persons and enterprises with a turnover of under EUR 1.5 million were removed from service industries.
5. Enterprises having reported in the previous inquiry on international trade in services that they do not conduct international trade in services.

Thus the obtained size of the survey frame was 14,562 enterprise which, on the basis of their size and/or industry, could be assumed to practise international trade in services.

Figure 23. Definition of the sampling frame and sample in 2002

The survey frame was divided into three sub-frames: 1) total survey enterprises, 2) small and medium-sized (S&M) enterprises, and 3) small enterprises (primarily enterprises employing fewer than 20 persons). The sub-frame of the total survey included enterprises that had reported international trade in services in 2001, were in foreign ownership or owned foreign subsidiaries, or employed at least 80 persons. In addition, the total survey contained all enterprises employing more

than 100 persons. Using these criteria, the group of total survey consisted of 1,887 enterprises, all of which were thus included in the inquiry. From the latter two sub-frames, stratified sampling was used to draw 9.6 per cent of the S&M enterprise frame and 4.2 per cent of the small enterprise frame into the final sample.

The sample survey (i.e. sub-frames 2 and 3) was divided into strata on the basis of 2-digit level industry and size category of the enterprise. The number of strata derived was 91. Random sampling was made by Bankier's allocation, by which heterogeneity inside strata can be taken into account. If some stratum contained larger deviation of turnover than usual, more enterprises were taken from it into the final sample. At least five manufacturing enterprises and ten service enterprises were included from each stratum.

The sample included 484 enterprises from the S&M enterprise frame and 325 enterprises from the small enterprise frame. The size of the inquiry sub-group comprised 2,696 enterprises to which a questionnaire was sent in January 2002.

After checking the data, the data concerning the sample material were inflated by means of the inflation estimator to cover the whole survey frame. For non-respondent enterprises that had provided information on international trade in services in the previous year, new values were imputed by calculating service type-specific changes in the size of items from 2001 to 2002 and then by multiplying the previous year's responses by the rate obtained. For other non-respondent enterprises in the sample export and import data were imputed using the relation of personnel number and exports in each industry as the inflation variable.

After this, the total values of exports and imports were calculated by industry. The Horvitz-Thompson model was used for estimation. The total values derived were divided by service type and country using as the ratio variable the ratios derived from the responses of the total survey enterprises. The inflation ratio used for the actual total survey was one. This resulted in total statistics concerning international trade in services by service type and target country.

Correctness of the data

The used statistical method provides a reliable picture of Finnish enterprises' foreign activities in services. The largest sub-frame, i.e. the total survey frame, includes all Finnish enterprises that have had international trade in services or for which it can be shown by other indicators that they are very likely to have foreign activities of some scale.

In all, 93 per cent of the enterprises responded to the survey. The response rate is excellent, partly due to the statutory nature of the survey. Of the enterprises, 34 per cent reported they did not have international trade in services. In the previous year, the proportion of such enterprises was larger and the decrease is partly due to the small changes made to the sampling. In the total survey frame, only 22 per cent of the respondents reported that they had no international trade in services. As expected, the numbers of enterprises not practising international trade in services grew when moving from the total survey to the sample survey in sub-frames 2 and 3.

Table 19. Response rates and numbers and proportions of 'no' responses by sub-stratum in 2000-2002

2000	Enterprises	Respondents	NO	Response %	No./resp. %
Total survey	1,549	1,437	428	93	30
S&M enterprises	607	503	339	83	67
Small enterprises	401	295	237	74	80
Total	2,557	2,235	1,004	87	45
2001	Enterprises	Respondents	NO	Response %	No./resp. %
Total survey	1,681	1,599	436	95	27
S&M enterprises	625	493	372	79	75
Small enterprises	412	324	276	79	85
Total	2,718	2,416	1,084	89	45
2002	Enterprises	Respondents	NO	Response %	No./resp. %
Total survey	1,887	1,805	405	96	22
S&M enterprises	484	415	290	86	70
Small enterprises	325	285	209	88	73
Total	2,696	2,505	904	93	36

NO =no international trade in services

The data of the total survey cover for exports around 86 per cent of the total export data of services. Imputed data make up one per cent and inflated data 12 per cent and the rest are responses by the sample survey enterprises. For imports the total survey comprises around 84 per cent of the total imports of services. In the import statistics imputed data constitute one per cent and inflated data 13 per cent of the total imports of services, while the remainder represents the values reported by the sample survey enterprises. In Tables 2, and 3 the values reported in the sample surveys are calculated with inflation percentages.

Table 20. Values of export responses and inflated values by sub-frame in 2000-2002, millions of euros

Exports	2000			2001			2002		
	Responses	Inflated values	% of final values	Responses	Inflated values	% of final values	Responses	Inflated values	% of final values
Total survey	2,474	2,474	76.4	2,380	2,380	78.9	2,876	2,876	85.7
Sample survey	78	720	22.2	39	561	18.6	41	453	13.5
Imputed		46	1.4		75	2.5		26	0.8
Total	2,552	3,240	100.0	2,419	3,016	100.0	2,917	3,355	100.0

Table 21. Values of import responses and inflated values by sub-frame in 2000-2002, millions of euros

Imports	2000			2001			2002		
	Responses	+ Inflated values	% of final values	Responses	+ Inflated values	% of final values	Responses	+ Inflated values	% of final values
Total survey	3,664	3,664	90.6	3,391	3,391	90.3	3,043	3,043	83.9
Sample survey	46	369	9.1	44	288	7.7	85	558	15.4
Imputed		14	0.3		76	2.0		25	0.7
Total	3,710	4,047	100.0	3,435	3,755	100.0	3,127	3,626	100.0

Inquiry surveys always involve possible sources of errors, which are mainly related to non-response, and over-coverage and under-coverage. For the inquiry on international trade in services the response rate is so good that the impacts of non-response are inevitably small. The coverage of the inquiry survey refers to the correctness of the survey frame in relation to the groups of enterprises the inquiry intends to cover, in this case the group of enterprises engaged in international trade in services. Under-coverage thus means that the survey frame is considered too small and over-coverage that the survey frame includes units not belonging to those to be covered in the survey. Under-coverage and over-coverage can be caused by delays in updating of various registers, for example in connection with company reorganisations. For the present survey under-coverage and over-coverage have not produced any significant problems because the majority of the respondent enterprises practise international trade in services, although there is also a substantial number of 'no' responses.

In the inquiry on international trade in services a possible major source of errors is the questionnaire where the problems have to do with the definitions used, which are not necessarily analogous with the bookkeeping method generally used by enterprises. This produces additional work for respondents and raises the possibility for erroneously recorded responses.

In general, it can be said when evaluating the implementation criteria of the inquiry and the quality of responses that the results of the survey can be considered very accurate. The effect of possible sources of errors is taken into consideration when developing the inquiry, although it is no longer possible to achieve any significant reliability improvements.

Publication of the data and users

Preliminary data on international trade in services were submitted to the Bank of Finland's balance of payment statistics and to Statistics Finland's national accounts in June 2003. The final data were produced in September 2003. The revisions have very little significance and they were occasioned by the responses received after the production of preliminary data and by the changes they caused in the imputed values.

The statistics on international trade in services are a good tool for public and private sector decision-makers, planners, researchers and the media for understanding the globalisation of entrepreneurial activity and its progress. Authorities from different countries use statistics as a basis for multilateral and bilateral trade negotiations and statistics also help to follow the development of national accounts and to prepare and monitor the operating policies of national and international organisations. The statistics assist in economic and commercial policy supervision and the private sector utilises statistics for preparing and developing market research and strategies. First and foremost, these statistics are an essential data source for national accounts and economic research.

10.6 Product description of statistics on foreign-owned enterprises

Statistics Finland has surveyed foreign ownership in enterprises operating in Finland from 1994 onwards. This task is connected to a pilot project initiated by Eurostat, the Statistical Office of the European Communities, which aims to create harmonised statistical practices on foreign ownership in the EU Member States (FATS, Foreign Affiliates Trade Statistics).

FATS data have been collected in Eurostat on the basis of both the Regulation on Structural Business Statistics (SBS) and statistics on balance of payments (BoP). However, calculation of EU level aggregates has been difficult owing to data collection differences between the Member States.

Information on enterprises directly owned from abroad is based on data collected by the Bank of Finland on foreign direct investments made in Finnish enterprises. Their subsidiaries were searched from Statistics Finland's enterprise group register and by using some other sources. In this way cases of indirect ownership were also entered in the statistics. The Bank of Finland data were supplemented by following corporate acquisitions.

The indicators describing the operation of enterprises were produced from Statistics Finland's Structural Business Statistics database, which is the frame of statistics production. The data on large companies were obtained by direct inquiry and on small enterprises from the Tax Administration's business taxation material and Statistics Finland's Register of Enterprises and Establishments. The Structural Business Statistics include independent business enterprises operating in Finland which were in operation during the year in question and which are liable to submit financial statements in Finland. The Structural Business Statistics contain the financial statement data of enterprises and certain background information, such as the industry category of the enterprises. The statistics mainly cover branch offices of foreign enterprises operating in Finland.

Table 22 represents the classification of the foreign-owned enterprise population and the enterprise population of Statistics Finland's Register of Enterprises and Establishments on the principal industry level.

Table 22. Number of foreign-owned enterprises by industry (FATS) and their proportion of the respective industry (BR) in 2000

	Number of enterprises BR	Number of enterprises FATS	%	Number of personnel BR	Number of personnel FATS	%
Mining and quarrying	1 154	9	0.8	3 512	499	14.2
Manufacturing	25 687	386	1.5	423 491	68 048	16.1
Electricity, gas and water supply	8 38	24	2.9	12 871	697	5.4
Construction	28 758	63	0.2	116 926	10 392	8.9
Wholesale and retail trade	48 114	828	1.7	230 463	32 586	14.1
Hotels and restaurants	10 054	16	0.2	49 084	4 370	8.9
Transport, storage and communication	23 297	120	0.5	152 246	9 545	6.3
Finance	3 053	71	2.3	43 774	11 879	27.1
Real estate, renting and business activities	42 622	383	0.9	174 110	23 495	13.5
Others	39 240	36	0.1	94 940	1 402	1.5
Total	222 817	1 936	0.9	1301 418	162 913	12.5

Sources: Statistics Finland, Structural Business Statistics and Register of Enterprises and Establishments

When the owner country was being determined, every attempt was made to find out the ultimate beneficial owner, the original source for the chain of owners of the enterprise. If an enterprise operating in Finland is owned by a Swedish enterprise but it belongs to a U.S. group, the country of origin is then the United States. The ultimate beneficial owner concept is used so as to allocate foreign ownership correctly. In addition, those cases are excluded from the statistics where a Finnish owner owns a Finnish enterprise through an enterprise registered abroad.

Foreign-owned enterprises in the statistics are those where over 50 per cent of the vote is directly or indirectly in the control of a foreign owner¹. The nature of this ownership must be a direct investment made to create an economic relationship and to acquire control for the owner enterprise. The decision-making power of these enterprises thus lies with one or several foreign parties that also aim to use this power².

According to the definition above, the statistics do not classify as foreign-owned those enterprises in which foreigners own the majority of the capital stock, but in which foreign ownership is dispersed to a large and heterogeneous group of international portfolio investors.

Portfolio investors cannot and do not even plan to influence the operation of the actual enterprise but expect an increase in value and dividends for their investments. In practice, a foreign-owned enterprise seldom has more than one foreign controlling owner.

¹ The control may also be divided between several parties if they operate as a consortium or in close co-operation.

² Here it is decisive that the enterprises are controlled from abroad.

Liite 1: Sanasto

BKT	Bruttokansantuote.
BOP	Balance of Payments. Maksutase.
BPM	Balance of Payments Manual. Maksutasekäsikirja.
CIF	Cost, Insurance and Freight. Kulut, vakuutus ja rahti maksettuina. (Toimituslauseke)
EBOPS	Extended Balance of Payments Services Classification. Laajennettu maksutaseeseen sisältyvien palvelujen luokitus.
FDI	Foreign Direct Investment. Suorat ulkomaiset sijoitukset.
FOB	Free On Board. Vapaasti aluksessa. (Toimituslauseke)
FATS	Foreign Affiliates Trade Statistics. Ulkomaalaisomisteisten yritysten kaupan käyntiä koskeva tilastoaineisto.
inward-FATS	Ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminta Suomessa.
outward-FATS	Suomalaisten yritysten tytäryritysten ja sivuliikkeiden toiminta ulkomailla.
GATS	General Agreement on Trade in Services. Palvelukaupan yleissopimus.
GATT	General Agreement on Trade and Tariffs. Yleinen kauppaja- ja tullisopimus.
IMF	International Monetary Fund. Kansainvälinen valuuttarahasto.
ITS	International Trade in Services. Kansainvälinen palveluilla käytävä kauppa.
PU	Palvelujen ulkomaankauppa. (Tilastokeskuksessa käytössä oleva Lyhenne).
WTO	World Trade Organization. Maailman kauppajärjestö.
WTO	World Tourism Organization. Maailman matkailujärjestö.

Liite 2: EBOPS-luokitus

EBOPS= Extended Balance of Payments Services

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
1	205	1	Kuljetus
2	206	2	Merikuljetus
3	207	3	Matkustajat
4	208	3	Rahti
5	209	3	Muut
6	210	2	Lentokuljetus
7	211	3	Matkustajat
8	212	3	Rahti
9	213	3	Muut
10	214	2	Muu kuljetus
Muu kuljetus jaoteltuna A)			
11	215	3	Matkustajat
12	216	3	Rahti
13	217	3	Muut
Muu kuljetus jaoteltuna B)			
14	218	3	Avaruuskuljetus
15	219	3	Raidekuljetus
16	220	4	Matkustajat
17	221	4	Rahti
18	222	4	Muut palvelut, tukipalvelut
19	223	3	Tiekuljetus
20	224	4	Matkustajat
21	225	4	Rahti
22	226	4	Muut palvelut, tukipalvelut
23	227	3	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
24	228	4	Matkustajat
25	229	4	Rahti
26	230	4	Muut palvelut, tukipalvelut
27	231	3	Putkikuljetus
28	232	3	Muut tuki- ja apukuljetuspalvelut
29	236	1	Matkustus
30	237	2	Liikematkat
31	238	3	Raja- ja kausityöläisten kulutus
32	239	3	Muut
33	240	2	Henkilökohtaiset matkat
34	241	3	Terveysteen liittyvät kulut
35	242	3	Koulutukseen liittyvät kulut
36	243	3	Muut
37	245	1	Posti- ja telekommunikaatiopalvelut
38	246	2	Posti- ja kuriiripalvelut
39	247	2	Telekommunikaatiopalvelut
40	249	1	Rakennuspalvelut
41	250	2	Rakentamispalvelut ulkomailta
42	251	2	Rakentamispalvelut Suomessa
43	253	1	Vakuutuspalvelut
44	254	2	Henkivakuutus- ja eläkerahastointi
45	255	2	Rahtivakuutus
46	256	2	Muut välittömät vakuutukset

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
47	257	2	Jälleenvakuutus
48	258	2	Apupalvelut
49	260	1	Rahoituspalvelut
50	262	1	Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut
51	263	2	Tietotekniikkapalvelut
52	264	2	Informaatiopalvelut
53	889	3	Uutistoimistopalvelut
54	890	3	Keskusyksikköön pääsy ja informaation välityspalvelut
55	266	1	Rojalit ja lisenssimaksut
56	891	2	Franchising ja muut samanlaiset palvelut
57	892	2	Muut rojalit ja lisenssimaksut
58	268	1	Muut liike-elämän palvelut
59	269	2	Välityspalvelut ja muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
60	270	3	Välityspalvelut (merchanting)
61	271	3	Muut kauppatoimintaan liittyvät palvelut
62	272	2	Operatiiviset leasingit
63	273	2	Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut
64	274	3	Lainopilliset ja kirjanpidolliset palvelut, johdon konsultointi- ja pr-palvelut
65	275	4	Lainopilliset palvelut
66	276	4	Laskentatoimen palvelut, kirjanpito-, tilintarkastus- ja veroneuvontapalvelut
67	277	4	Johdon konsultointi ja pr-palvelut
68	278	3	Mainonta-, markkinointitutkimus- ja gallup-kyselypalvelut
69	279	3	Tutkimus- ja kehittämispalvelut
70	280	3	Arkkitehti-, insinööri ja muut tekniset palvelut
71	281	3	Maatalous-, kaivannais- ja prosessointipalvelut (on-site processing services)
72	282	4	Jätteiden käsittely ja haitallisuuden vähentäminen (depollution)
73	283	4	Maatalous-, kaivannais- ja muut prosessointipalvelut
74	284	3	Muut liike-elämän palvelut
75	285	3	Palvelut tytäryhtiöiden välillä, muualle kuulumattomat
76	287	1	Henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
77	288	2	Audio-visuaaliset ja siihen liittyvät palvelut
78	289	2	Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut
79	895	3	Koulutuspalvelut
80	896	3	Terveyspalvelut
81	897	3	Muut
82	291	1	Julkiset palvelut, muualle kuulumattomat
83	292	2	Suurlähetystöt ja konsulaatit
84	293	2	Armeijan yksiköt ja toimistot
85	294	2	Muut
Muistioluokat:			
86	853	1	Tavaroiden rahtikuljetus arvotettuna laskutettuun hintaan
87	856	2	Merikuljetus
88	857	2	Lentokuljetus
89	858	2	Muu kuljetus
90	862	2	Avaruuskuljetus
91	863	2	Raidekuljetus
92	864	2	Tiekuljetus
93	865	2	Sisämaassa tapahtuva vesistökuljetus
94	868	2	Putkistokuljetus

Nro	koodi	taso	Palvelun nimi
95		1	Matkustaminen
96		1	Turistien kulutusmenot
97		1	Hotelli- ja ravintolapalvelut
98		1	Muut matkustus kulut
99	874	1	Bruttovakuutusmaksut
100	875	2	Bruttomaksut – henkivakuutus
101	876	2	Bruttomaksut – rahtivakuutus
102	877	2	Bruttomaksut – muut välittömät vakuutukset
103	879	1	Bruttovakuutuskorvaukset
104	880	2	Bruttokorvaukset – henkivakuutus
105	881	2	Bruttokorvaukset – rahtivakuutus
106	882	2	Bruttokorvaukset – muut välittömät vakuutukset
107	887	1	Välilliset rahoituspalvelut (FISIM)
108	888	1	Rahoituspalvelut mukaan lukien FISIM
109	893	1	Välityspalvelujen bruttovirrat
110	894	1	Transaktiot audiovisuaalisista palveluista

Liite 3: Palvelujen ulkomaankauppa-aineiston ulkopuoliset toimialat

Toimiala	Nimi
01, 02, 05	Maatalous, riistatalous ja metsätalous sekä kalatalous
10	Kivi- ja ruskohiilen kaivu; turpeen nosto
142	Hiekan ja saven otto
145	Muiden tuotteiden kaivu ja louhinta
410	Veden puhdistus ja jakelu
502	Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus
504	Moottoripyörien kauppa, korjaus ja huolto sekä osien ja varusteiden kauppa
505	Polttoaineiden vähittäiskauppa
515	Puolivalmisteiden, jätteiden ja romun tukkukauppa poislukien maatalousraaka-aineet
521	Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
522	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
523	Lääkkeiden, sairaanhoitotarvikkeiden sekä kosmetiikka- ja hygieniatuotteiden vähittäiskauppa
524	Muu uusien tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
525	Käytettyjen tavaroiden vähittäiskauppa myymälöissä
526	Vähittäiskauppa muualla kuin myymälöissä
527	Henkilökohtaisten esineiden ja kotitalousesineiden korjaus
551	Hotellit
552	Leirintäalueet ja muu majoitustoiminta
553	Ravintolat, kahvila-ravintolat ja ruokakioskit
554	Kahvi-, olut- ja drinkkibaarit
555	Henkilöstö- ja laitosruokat, ateriapalvelu
601	Rautatieliikenne
602	Muu maaliikenne
603	Putkijohtokuljetus
611	Meri- ja rannikkoliikenne
612	Sisävesiliikenne
621	Säännöllinen lentoliikenne
622	Tilauslentoliikenne
623	Avaruusliikenne
631	Lastinkäsittely ja varastointi
632	Muu liikennettä palveleva toiminta
633	Matkatoimistot ja muu matkailua palveleva toiminta
634	Muu kuljetusväilytys
714	Henkilökohtaisten esineiden ja kotitalousesineiden vuokraus
746	Etsivä, vartiointi ja turvallisuuspalvelu
747	Siivous
751	Julkishallinto
752	Ulkoasiainhallinto, maanpuolustus ja järjestystoimi
753	Pakollinen sosiaalivakuutustoiminta
801	Peruskoulu
802	Lukio ja ammatillinen koulutus
804	Muu koulutus
851	Terveydenhuoltopalvelut
852	Eläinlääkintäpalvelut
853	Sosiaalipalvelut
911	Työnantaja- ja ammattijärjestöt, elinkeinoelämän järjestöt
912	Ammattiyhdistykset
913	Uskonnolliset ja muut järjestöt
926	Urheilutoiminta
950	Työnantajakotitaloudet

Postiosoite

Lakisääteinen kysely, luottamuksellinen

Tilastolaki 62/94 (§1-28)

 Tiedustelu koskee tilikautta, joka päättyi
1.1.2002 - 31.12.2002 välisenä aikana.

Tilikausi (pv/kk/v..... / 20__ - ____ / 20__

Y- tunnus

Yrityksen toimiala.....

Tiedustelun palautuspäivä

TIEDUSTELUN TARKOITUS

Tällä kyselyllä kerätään tietoja Suomessa sijaitsevien yritysten palvelujen myynnistä ulkomaille ja ostoista ulkomailta. Tietoja käytetään maksutasetilaston ja kansantalouden tilinpidon laatimiseen. Suomi on sitoutunut toimittamaan kyseiset tilastotiedot Kansainväliselle valuuttarahastolle (IMF), Euroopan keskuspankille (EKP) ja Euroopan yhteisöjen tilastoviranomaiselle (Eurostat).

YLEISIÄ TÄYTTÖOHJEITA

Kattavuus Ilmoittakaa kaikki palvelujen myynnit ulkomaille, palvelujen ostot ulkomailta arvonlisäverottomina. Antakaa tiedot euroina.

Määritelmät Palvelujen ulkomaankauppa toteutuu, kun **Suomessa sijaitseva ja ulkomailta sijaitseva taloudellinen toimija (esim. yritys) käyvät kauppaa palveluilla**. Palvelujen viennistä syntyy tuloa. Palvelujen tuonnista syntyy menoa. Palvelun ulkomaankaupan tunnistaa siitä, että Suomessa sijaitseva yritys saa tekemästään palvelusta korvausta ulkomaiselta taloudelliselta toimijalta tai maksaa ulkomaiselle taloudelliselle toimijalle korvausta sen tekemästä palvelusta. Tarkemmat palvelujen määritelmät ja ulkomaankaupassa käytettävä maajaottelu esitetään lomakkeen lopussa.

Arviointi Vastatkaa kaikkiin kysymyksiin. Jos teillä on vaikeuksia saada pyydettyjä tietoja kirjanpidostanne (esimerkiksi maa- tai palvelujaottelu), pyydämme Teitä arvioimaan pyytämämme tiedot.

YHTEYSHENKILÖT

Nimi: Marjatta Tenhunen puh. (09) 1734 2927 Sähköposti: marjatta.tenhunen@tilastokeskus.fi
 Aija Tiainen puh. (09) 1734 3674 Sähköposti: aija.tiainen@tilastokeskus.fi
 Postiosoite: Hyödyketilastot Telefax: 09-1734 2465
 PL 6 D
 00022 TILASTOKESKUS

Tarkempia ohjeita on saatavilla Palvelujen koti- ja ulkomaankaupan www-sivuilta osoitteesta:
http://tilastokeskus.fi/tk/yr/rake_ta91koti.html

A. PALVELUJEN VIENTI ULKOMAILLE (=tulot ulkomailta) v. 2002

Tiedot kysytään euroina (1 €).

Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	koodi	Kaikki maat yhteensä	Alankomaat NL	Belgia BE	Espanja ES	Irlanti IE	Iso-Britannia GB	Italia IT	Itävalta AT	Kreikka GR	Luxemburg LU	Portugali PT
Posti- ja kuriiripalvelut	246X											
Telekommunikaatiopalvelut	247X											
Rakennuspalvelujen vienti												
Bruttotulot ulkomaisella yrityksellä rakentamisesta ulkomailta	250X											
siitä: 1. materiaalienot (ulkomaille viedyt materiaalit ja ulkomailta ostetut	250M											
2. palikatmenot ulkomailta	250M											
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut												
Tietotekniikkapalvelut	263X											
Informaatiopalvelut	264X											
Rojalitit ja lisenssimaksut	266X											
Välityskauppa ja muut ulkomaankauppaan liittyvät palvelut	269X											
Käyttöleasing	272X											
Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut												
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut	274X											
Manonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset	278X											
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut	279X											
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu	280X											
Maatalous-, kaivos ja muu jalostuspalvelu	281X											
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut	284X											
Palvelut työpöytä- ja osakkuusryhtysten ja sivu- liikkeiden välillä, muualla kuulumatottomat	285X											
Audiovisuaaliset, henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut												
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut	288X											
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	289X											
Muut erittelemättömät palvelut	982X											
Palvelujen vienti yhteensä	000X											

B. PALVELUJEN TUONTI ULKOMAILTA (=maksut ulkomaille) v. 2002

Tiedot kysytään euroina (1 €).

Kaikki maat yhteensä	Alankomaat NL	Belgia BE	Espanja ES	Irlanti IE	Iso-Britannia GB	Italia IT	Itävalta AT	Kreikka GR	Luxemburg LU	Portugali PT	koodi	B. PALVELUJEN TUONTI ULKOMAILTA (=maksut ulkomaille) v. 2002										
												223M										
Rantimaksut kuljetuspalveluista											223M											
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut																						
Posti- ja kuriiripalvelut											246M											
Telekommunikaatiopalvelut											247M											
Rakennuspalvelujen tuonti																						
Menot ulkomaiselle yritykselle rakentamisesta Suomessa											251M											
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut																						
Tietotekniikkapalvelut											263M											
Informaatiopalvelut											264M											
Rojatit ja lisenssimaksut											266M											
Välityskauppa ja muut ulkomaankauppaan liittyvät palvelut											269M											
Käyttöleasing											272M											
Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut																						
Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut											274M											
Mainonta, markkinointitutkimus ja mielipidemittaukset											278M											
Tutkimus- ja kehittämisspalvelut											279M											
Arkkitehti-, insinööri- ja muu tekninen palvelu											280M											
Maatalous-, kaivos ja muut jalostuspalvelut											281M											
Muut sekalaiset liike-elämän palvelut											284M											
Palvelut tytä- ja osakkuus-yritysten ja sivuliikkeiden välillä, muualla kuulumatottomat																						
Audiovisuaaliset, henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut																						
Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut											288M											
Muut henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut											289M											
Muut erittelemättömät palvelut											982M											
Palvelujen tuonti yhteensä											000M											
Vakuutuspalvelut ulkomaille(ulkomailta 1)																						
Vakuutusmaksut ulkomaille											253M											
Vakuutuskorvaukset ulkomaille											253X											

1) Nämä kysymykset eivät koske Suomessa toimivia vakuutuslaitoksia. Vakuutuslaitosten ulkomaisia toimintaa kysytään erikseen toisella kyselyllä.

tuonti_02

B. PALVELUJEN TUONTI ULKOMAILTA (=maksut ulkomaille) v. 2002

Tiedot kysytään euroina (1 €).

koodi	Ranska	Ruotsi	Saksa	Tanska	Japani	Kanada	USA	Norja	Sveitsi	Venäjä	Viro	Muu maailma
	FR	SE	DE	DK	JP	CA	US	NO	CH	RU	EE	MUU
223M												
Rahtimaksut kuljetuspalveluista												
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut												
246M												
247M												
Rakennuspalvelujen tuonti												
251M												
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut												
263M												
264M												
266M												
269M												
272M												
Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut												
274M												
278M												
279M												
280M												
281M												
284M												
285M												
288M												
289M												
982M												
000M												
Audiovisuaaliset, henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut												
288M												
289M												
982M												
000M												
Palvelujen tuonti yhteensä												
Vakuutuspalvelut												
ulkomaille/ulkomailta 1)												
koodi	Ranska	Ruotsi	Saksa	Tanska	Japani	Kanada	USA	Norja	Sveitsi	Venäjä	Viro	Muu maailma
253M	FR	SE	DE	DK	JP	CA	US	NO	CH	RU	EE	MUU
253X												

1) Näitä kysymyksiä ei koske Suomessa toimivia vakuutuslaitoksia. Vakuutuslaitosten ulkomaista toimintaa kysytään erikseen toisella kyselyllä.
tuonti 02

C. KOMMENTTEJA

Toivomme, että **erittelette** tässä kohdassa merkittävimmät palvelujen ostot ja myynnit, joita olette sisällyttänyt kohtaan '982 Muut erittelemättömät' palvelut. Mikäli maajaottelun "muu maailma" arvo on suuri, on ko. arvo eriteltävä maittain.

Lisäksi olemme kiitollisia tätä kyselyä koskevista kommentteistanne. Pyrimme saadun palautteen avulla parantamaan lomaketta ja tiedonkeruuta.

D. TIETOJEN ANTAJAN YHTEYSTIEDOT

Paikka		Päiväys	/ / 2003
Allekirjoitus			
Tätä asiaa hoitaa		Puhelin	
Sähköposti :		Telefax	

KIITOKSET VASTAUKSESTANNE

YLEISIÄ TÄYTTÖOHJEITA

Palvelujen ulkomaankauppa toteutuu kun **kotimainen ja ulkomainen yritys käyvät kauppaa palveluilla.**

Palvelujen ulkomaankauppaan **ei lueta** mukaan niitä tapauksia, joissa kotimainen yritys saa korvauksen palvelusta toiselta kotimaiselta yritykseltä. Poikkeuksen perussääntöön muodostavat mm. ne kehitysyhteistyö-hankkeet, joissa rahoittajana toimii Ulkoministeriö. Nämä ja kansainvälisellä (mm. EU) rahoituksella katettavat palveluhankkeet ilmoitetaan lomakkeella edunsaajamaan eli hankkeen kohdemaan mukaan.

Palvelujen ulkomaankaupan tietoihin ei yleensä sisällytetä tavaroiden vientiä tai tuontia, korkoja, voittoja tai tappioita. Poikkeuksena ovat rakennuspalvelut, jotka voivat sisältää kohdemaahan vietyjen asennustarvikkeiden kustannuksia. Rahoituspalvelut eivät kuulu kyselyn piiriin.

A-taulukko vienti ulkomaille

Pyydämme teitä ilmoittamaan, minkä tyyppisiä palveluita myytte ulkomaille ja mihin maihin. **Palvelujen myynnistä ulkomailta saatavaa tuloa pidetään tilastoinnin näkökulmasta palvelujen vientinä, vaikkei itse palvelu siirtyisikään toiseen maahan.** Esimerkiksi rojalteista saatava tulo katsotaan palvelujen vienniksi. Tavaroiden tuontiin sisältyviä komissiota ja välityspalkkioita, joita ulkomaiset yritykset maksavat kotimaiselle yritykselle, pidetään myös palvelujen vientinä.

Yhteensä sarakkeella ilmoitetaan palvelujen ulkomaankaupan tulot palvelutyypeittäin euroina.

Lomakepohja on saatavissa internetistä Excel-muotoisena osoitteesta:

http://tilastokeskus.fi/tk/yr/rake_ta91koti.html .

B-taulukko tuonti ulkomailta

Pyydämme teitä ilmoittamaan, minkä tyyppisiä palveluita ostatte ulkomailta ja mistä maista. **Ulkomaisten palvelujen ostosta syntyyvä menoaerä käsitellään tilastoinnin näkökulmasta palvelujen tuontina, vaikkei itse palvelu siirtyisikään maasta toiseen.** Esimerkiksi franchisingista syntyviä maksuja, joita maksetaan ulkomaiselle yritykselle, käsitellään palvelujen tuontina. Ulkomaille maksetut välityspalkkiot yms. erät ovat myös palvelujen tuontia.

Yhteensä sarakkeella ilmoitetaan palvelujen ulkomaankaupan menot palvelutyypeittäin euroina.

Lomakepohja on saatavissa internetistä Excel-muotoisena osoitteesta:

http://tilastokeskus.fi/tk/yr/rake_ta91koti.html .

Maajaottelu

Maajaottelu pyydetään ilmoittamaan ulkomaankauppaa koskevissa taulukoissa A ja B.

EU- maat:	Maakoodi	Muut maat:	Maakoodi
Alankomaat	NL	Japani	JP
Belgia	BE	Kanada	CA
Espanja	ES	USA	US
Irlanti	IE	Sveitsi	CH
Iso-Britannia	GB	Norja	NO
Italia	IT	Venäjä	RU
Itävalta	AT	Viro	EE
Kreikka	GR	muu maailma	99
Luxemburg	LU		
Portugali	PT		
Saksa	DE		
Ranska	FR		
Ruotsi	SE		
Tanska	DK		

Palvelujen määritelmiä

223 Kuljetuspalvelun rahtimaksut

Kohta käsittää kaikki suomalaisen yrityksen ulkomaalaisille yrityksille kuljetuspalveluista maksamat korvaukset, mikäli kuljetukset ovat tapahtuneet maantiekuljetuksina. Kuljetuspalvelujen käyttäminen voi liittyä sekä vientiin että tuontiin ja lisäksi kabotaasiin ja kauttakulkukauppaan. Rahtivakuutukset ja kuljetuskaluston korjauksista aiheutuvat maksut eivät kuulu tähän kohtaan.

246 Posti- ja kuriiripalvelut

Posti- ja kuriiripalvelut käsittävät kirjeiden, pakettien, lehtien yms. lähetyksen, jakelun ja noutamisen sekä postilokeropalveluita. Postipalveluihin sisältyvät myös postimerkkien myynti ja rahamääräykset.

247 Telekommunikaatiopalvelut

Telekommunikaatiopalvelu käsittää puhelin-, telex-, sähke-, kaapeli-, satelliitti-, sähköposti- ja telekonferenssipalvelut. Siihen sisältyvät myös liike-elämän nettipalvelut, internetin "backbone" -palvelut ja "on-line-access" -palvelut.

Rakennuspalvelut ulkomailla

Sisältää lyhytaikaiset rakennus- ja asennusprojektit.

250 Rakentaminen ulkomailla

Palvelujen ulkomaankaupan näkökulmasta rakentamisella ulkomailla tarkoitetaan kotimaisen talousyksikön (yrityksen) ulkomaiselle talousyksikölle ulkomaan alueella suorittamaa lyhytaikaista (suositus alle 1 vuosi) rakennus- tai asennusprojektia. Tällainen projekti voi sisältää rakentamista, korjausrakentamista, asentamista tai purkamista. Rakentaminen ulkomailla kattaa kaikki palvelut, jotka kuuluvat olennaisesti rakennussopimukseen. Mukaan luetaan rakennuspaikan valmistelutyöt, rakennusten rakentaminen, maa- ja vesirakentaminen, koneiden asentaminen ja kokoaminen, rakennuksen ja ympäristön viimeistelytyöt sekä muut rakennuspalvelut kuten rakennus- ja purkukoneiden vuokrauspalvelut käyttäjineen.

Koneiden vuokraus ilman miehistöä ei kuulu rakennuspalveluihin vaan käyttöleasingiin (käyttövuokraukseen, vrt. nimike 272). Asennuksessa käytettävät asennustarvikkeet sisältyvät rakennuspalveluun.

Rakentamiseen ulkomailla ei lueta kaivoksen, öljy- tai kaasukentän valmistamiseen liittyviä töitä. Ne kuuluvat kaivostoimintaan. Rakentamiseen ulkomailla ei lueta pilaantuneen maa-aineksen puhdistustyötä. Se kuuluu jätteenkäsittelypalveluun.

Talouksyksikön kotimaisuus tai ulkomaaisuus ei määräydy omistuksen perusteella vaan sen perusteella, missä maassa kyseisen talouksyksikön ns. taloudellisen edun keskus sijaitsee, s.o. missä maassa yksikkö pysyvästi toimii. Esimerkiksi ulkomaisen yrityksen Suomessa toimivan tytär- tai sivuliikkeen taloudellisen edun keskus on Suomessa tällainen yritys on maksutaseen mielessä kotimainen talouksyksikkö. Samoin suomalaisen yrityksen pysyvästi ulkomailla toimiva tytär- tai sivuliike on ulkomainen talouksyksikkö.

Rakentamisesta ulkomailla tehdään kaksi kirjausta; tulot ja menot. Tuloiksi kirjataan bruttotulo edellä määritellyn kaltaisista rakennusprojekteista ulkomailla. Menoiksi kirjataan ko. projekteista ulkomailla koituneet kustannukset. Tällaisia kustannuksia ovat:

- 1) Suomesta projekteihin vietyjen rakennusmateriaalien arvo .
- 2) Rakennusmaasta projekteihin hankittujen tavaroiden ja palvelujen arvo.
- 3) Kolmansista maista rakennusmaahan projekteja varten tuotujen tavaroiden ja palvelujen arvo.
- 4) Rakennusmaassa projektin hyväksi tehdystä työstä maksetut palkat ja muut palkansaajakorvaukset.

250 Rakentaminen Suomessa

Palvelujen ulkomaankaupan näkökulmasta rakentamisella Suomessa tarkoitetaan ulkomaisen talouksyksikön (yrityksen) kotimaiselle talouksyksikölle kotimaan alueella suorittamaa lyhytaikaista (suositus alle 1 vuosi) rakennus- tai asennusprojektia. Rakentaminen Suomessa on käsitteellisesti identtinen rakentamisen ulkomailla kanssa.

Rakentamisesta Suomessa tehdään yksi kirjaus eli menokirjaus. Menoiksi kirjataan ulkomaiselle yritykselle maksettu korvaus rakentamisesta Suomessa.

Vakuutuspalvelut

253M Vakuutusmaksut ulkomaille ja 253X vakuutuskorvaukset ulkomailta

Nämä kysymykset eivät koske Suomessa toimivia vakuutuslaitoksia. Vakuutuslaitosten ulkomaista toimintaa kysytään erikseen toisella kyselyllä.

Vakuutusmaksut ulkomaille ja vakuutuskorvaukset ulkomailta kattavat suomalaisten talouksyksiköiden (yritysten) suoraan ulkomailla sijaitsevista vakuutuslaitoksista ottamiin vakuutuksiin liittyvät vakuutusmaksut ulkomaille ja ulkomailla sijaitsevista vakuutuslaitoksista saadut vakuutuskorvaukset. Vakuutuksia ovat rahtivakuutukset (viedyistä/tuoduista tavaroista), muut suorat vakuutukset kuten henkieläke-, tapaturma-, ym. vakuutukset. Vakuutusmaksuihin sisältyvät myös vakuutusten välittäjien komissiot, välityspalkkiot, neuvontapalvelut vahingonkorvauksen arvioimisesta sekä riskien ja vakuutusmaksujen laskemisesta aiheutuvat maksut. Nämä maksut kirjataan kohtaan vakuutusmaksut ulkomaille.

Vakuutuskorvauksiin sisältyvät kotimaisen talouksyksikön (esim. yrityksen) ulkomaiselta talouksyksiköltä (vakuutuslaitoksealta) saamat korvaukset edellä luetelluista vakuutuksista. Korvaukset kirjataan kohtaan vakuutuskorvaukset ulkomailta.

Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut

263 Tietotekniikkapalvelut

Tietotekniikkapalvelut käsittävät tietojärjestelmien kehittämisen, suunnittelun ja johtamisen sekä räätälöidyt ohjelmistot. Niihin sisältyvät sovellusten kehittäminen ja tuottaminen, niiden ylläpitopalvelut ja asennukset, tietokoneiden ja niiden oheislaitteiden ylläpito ja korjauspalvelut sekä sekä hardware-konsultointi. Lisäksi erään kuuluvat tietotekniikkaan liittyvät konsultointi- ja koulutuspalvelut sekä muut tietojenkäsittelypalvelut kuten tallentaminen, taulukointi ja serveritilan myyminen asiakkaan web-sivujen tallentamista varten (web page hosting services).

Ohjelmistoihin ja muihin käyttöoikeuksiin liittyvät lisenssi- ja rojalti-maksut kirjataan kohtaan 266, Rojaltit ja lisenssit. Tietotekniikkapalveluihin eivät kuulu massatuotanto-ohjelmat, sillä nämä tilastoidaan tavaroiksi.

264 Informaatiopalvelut

Informaatiopalvelut sisältävät uutistoimisto- ja tietokantapalvelut. Uutistoimistopalvelut sisältävät mm. uutisten, valokuvien ja artikkelien hankkimisen tiedotusvälineille. Tietokantapalvelut sisältävät mm. tietokantahaut ja tietokonevälitteiset hakupalvelut, tietojen varastoinen ja levittämisen sekä tietokantojen käsitteenmuodostuksen. Maksut tietokantapalveluista, joita ei voida erottaa niihin liittyvistä telekommunikaatiopalveluista, kirjataan tähän ryhmään silloin, kun maksut telekommunikaatiopalveluista ovat pienemmät kuin maksut tietokantapalveluista.

266 Rojalti- ja lisenssimaksut

Rojaltitulot ja rojaltimekot sekä lisenssitulot ja -menot syntyvät:

- 1) aineettoman varan kuten tavaramerkin, copyrightin, patentin, prosessin, tekniikan, mallin, tuotantaoikeuden, franchisingin tai tietokoneohjelmiston käytöstä tai
- 2) tuotetun originaalin tai prototyypin käytöstä, johon on ostettu lisenssisopimus tai tekijänoikeus kuten käsikirjoitus tai filmi.

Yrityksen saama rojaltiltulo ulkomailta kirjataan palvelujen vientiin ja yrityksen maksama rojaltimekot ulkomaille kirjataan tuontiin. Rojalti- ja lisenssimaksuihin ei sisällytetä tavaramerkin, copyrightin tms. ostamisesta syntyviä menoja tai myymisestä syntyviä tuloja.

269 Välityskauppa ja muut ulkomaankauppaan liittyvät palvelut

Välityskauppaa ja muuta ulkomaankauppaan liittyvää palvelujen vientiä harjoittavat yleensä yritykset, jotka tuovat maahan tavaroita tms. ja saavat palkkion ulkomaiselta yritykseltä ko. tavaroiden Suomeen tuomisesta. Saatu välityspalkkio kirjataan lomakkeella kohtaan 269, Vientitulo. Ulkomaankauppaan liittyviä palvelujen tuontia tapahtuu, kun yritys maksaa ulkomaiselle yritykselle korvausta siitä, että ulkomainen yritys markkinoi ja jakelee suomalaisen yrityksen tuotteita ulkomailta.

Muita ulkomaankauppaan liittyviä palveluita ovat dealereiden ja agenttien saamat komissiot ja välityspalkkiot tavara- ja palvelukaupasta. Tähän luokkaan kuuluvat mm. alusten ja lentokoneiden kaupat sekä huutokauppatoiminta. Palvelusta saatava tulo kirjataan vientiin ja palvelusta maksettu korvaus tuontiin tavaravirran suunnasta huolimatta.

Välityspalvelu voi myös käsittää tavarantoiminnan ulkomaiselta yritykseltä ja sen jälleenmyynnin toiselle ulkomaiselle yritykselle. Prosessin aikana tavara ei siirry ulkomaiselta myyjältä kotimaisen yrityksen kotimaahan eikä myöskään kotimaasta ulkomaille.

272 Käyttöleasing eli käyttövuokraus

Erä kattaa mm. laivojen, lentokoneiden, autojen, kuljetuskaluston ja junavaunujen yms. vuokrauksen ilman miehistöä. Vuokraus ulkomaiselle yritykselle/henkilölle kirjataan kohtaan 272X. Erä ei sisällä rahoitusleasingia eikä telekommunikaatiolinjojen, kiinteistöjen tai autojen vuokrausta, jotka ilmoitetaan muissa ryhmissä.

Sekalaiset liike-elämän palvelut, ammatti- ja tekniset palvelut

274 Laki- ja tilinpito-, hallinto- ja PR-palvelut

Sisältää lainopillisen neuvonnan ja edustamisen lakiasioissa, oikeudellisten dokumenttien ja asiakirjojen valmistelun. Erään sisältyvät myös sertifiointin konsultointipalvelut, tilintarkastus- ja kirjanpito-palvelut, veroneuvonnan ja verotuksellisten asiakirjojen valmistelu, tilinpäätöstietojen analysointipalvelut, johdon konsultointi, johtamisen auditointi, imagon kehittäminen ja muu PR-toiminta.

278 Mainonta-, markkinointitutkimus- ja gallup-kyselypalvelut

Erä käsittää mainostoimistojen mainonnan suunnittelun ja toteutuksen, mainosten esittämisen mediavälisessä, eri mainostilan ostamisen ja myymisen, messupalvelut, toimituspalvelut ja telemarkkinoinnin. Ryhmään kuuluvat myös markkinointitutkimukseen ja gallupeihin liittyvät palvelut sekä tuotteiden myynnin edistäminen ulkomailla.

279 Tutkimus- ja kehittämisspalvelut (T & K)

Erä käsittää tutkimus- ja kehittämisspalveluihin liittyvät maksut, jotka liittyvät perustutkimukseen, soveltavaan tutkimukseen tai kokeelliseen uusien tuotteiden ja prosessien kehittämiseen. T&K käsittää myös sosiaali- ja humanistisiin aloihin liittyvän tutkimuksen, mutta ei sisällä markkinointitutkimusta (kuuluu erään 278) eikä teknisiä tutkimuksia (kuuluu erään 280).

280 Arkkitehti-, insinööri ja muut tekniset palvelut

Erä käsittää teknisiin kysymyksiin liittyvät konsultointi- ja suunnittelupalvelut sekä projektien seuranta-palvelut, kaupunkisuunnittelun ja maisemointiin liittyvät arkkitehtipalvelut, kartanvalmistus-, tuotetaus-, sertifiointi- ja tekniset tarkastuspalvelut sekä projektien päättymisen jälkeen tapahtuvat projektien johtamiseen liittyvän palvelujen viennin(myynti)/tuonnin(osto). Lisäksi erään kuuluvat mm. kaupunkien ja muiden kehittämissprojektien arkkitehtoninen suunnittelu ja projektisuunnittelu, 'avaimet käteen' -periaatteella (esim. padot, sillat, lentokentät).

281 Maatalous-, kaivannais- ja jalostuspalvelut

Erä sisältää maatalouskoneiden hankkimisen kuljettajineen sekä sadonkorjuun, tuholaitosten torjunnan, metsästyksen yms. liittyvät palvelut, jotka ostetaan ulkomaiselta yritykseltä tai myydään ulkomaiselle yritykselle. Erään sisältyvät myös öljy- ja kaasukenttiin liittyvät tekniset palvelut, poraus, öljynporaus-tornien rakentaminen, korjaus ja purkaminen sekä mineraalien etsiminen ja tutkiminen sekä kaivosten ylläpito-, poraamis-, tarkastus- ja korjauspalvelut.

Erään kuuluu myös jätteiden käsittely, varastointi, hävittäminen, saastumisen estäminen, puhdistaminen, ympäristökonsultointi ja ympäristöauditointi.

284 Muut sekalaiset liike-elämän palvelut

Erä sisältää henkilöstön rekrytointipalvelut, turvallisuus- ja tutkintapalvelut, käännös- ja tulkkaukspalvelut, valokuvauspalvelut ja rakennusten siivouspalvelut.

285 Palvelut tytär- ja osakkuusyritysten ja sivuliikkeiden välillä, muualle kuulumattomat

Erään sisältyvät ulkomaisen tytäryhtiön ja kotimaisen emoyhtiön tai kotimaisen tytäryhtiön ja ulkomaisen emoyhtiön väliset maksut yleisistä hallinnollisista kustannuksista (management fee). Saadut maksut kirjataan kohtaan 285X ja maksetut maksut kohtaan 285M.

Tämä erä sisältää emoyhtiön siirtämät varat tytäryhtiöille kattamaan juoksevia kuluja kuten vuokria ja toiminnan ylläpitoa, mutta ei investointeja. Erä sisältää myös kaikki sellaiset emoyhtiön ja tytäryhtiön väliset palvelut, joita ei voida jaotella muissa palveluluokissa.

Audiovisuaaliset, henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut

288 Audiovisuaaliset ja siihen liittyvät palvelut

Audiovisuaaliset palvelut, kuten elokuvien tuotantopalvelut filmille tai videolle, radio ja televisio-ohjelmien tuotantopalvelut, musiikin äänityspalvelut, tuottajien, ohjaajien, näyttelijöiden saamat palkkiot tai palkkiot jakeluoikeuksien myymisestä.

Sisältää myös teatteri- ja musiikkipalveluista, urheilu- ja sirkustapahtumista maksetut palkkiot ulkomaisille näyttelijöille, tuottajille jne.

Ryhmään ei sisälly filmien-, televisio- ja radio-ohjelmien, nauhoitetun musiikin, sävellysten ja kirjojen ostaminen/myyminen.

289 Muut henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut

Erä käsittää työntekijän kouluttautumiseen ja kouluttamiseen liittyvät maksut sekä erilaiset kulttuuri- ja virkistyspalvelut (esim. kirjasto-, museo-, arkisto- ja muut kulttuuri- ja urheilupalvelut). Sisältää myös terveyspalvelut, jotka on annettu paikan päällä.

982 Muut erittelemättömät palvelut

Tähän ryhmään kuuluvat kaikki sellaiset palvelut, joita ei voida annetulla palvelutyypityksellä luokitella. Pyydämme teitä erittelemään tässä kohdassa ilmoittamanne palvelut lomakkeen C-taulussa 'Kommentit'.

000 Palvelut yhteensä

Palvelut yhteensä erä on summatieto edellä mainituista palvelutyypeistä. Se sisältää kaikki yrityksenne ulkomailta ostamat, ulkomaille myymät tai kotimaassa myydyt palvelut pl. vakuutuspalvelut.

Yritystoiminnan kansainvälistyminen on yksi tärkeimmistä globalisaation osa-alueista. "Yritysten kansainvälistyminen 2002" on kolmas Tilastokeskuksen tuottama kokoomajulkaisu ulkomaankaupasta ja yritysten ulkomaantoiminnoista. Ensimmäinen julkaisu käsitteli kansainvälistymistä lähinnä palvelujen ulkomaankauppatoiminnan näkökulmasta. Julkaisuun kerättiin tietoa matkustuspalvelujen ja muiden palvelujen myynnistä ulkomaille ja ostoista ulkomailta. Toiseen julkaisuun lisättiin ulkomaalaisomisteisia yrityksiä, suoria sijoituksia sekä tavaroiden ulkomaankauppaa koskevat osiot. Tässä kolmannessa julkaisussa on laajennettu suorien sijoitusten kuvausta sekä lisätty kuljetuspalveluja koskeva osuus. Kaikki julkaisun osiot täydentävät kuvaa suomalaisten yritysten kansainvälisistä toiminnoista ja perustuvat tuoreimpiin käytettävissä oleviin tilastotietoihin.

Tilastokeskus, myyntipalvelu
PL 4C
00022 TILASTOKESKUS
puh. (09) 1734 2011
faksi (09) 1734 2500
myynti@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi

Statistikcentralen, försäljningstjänsten
PB 4C
00022 STATISTIKCENTRALEN
tfn (09) 1734 2011
fax (09) 1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

Statistics Finland, Sales Services
P.O. Box 4C
FIN-00022 STATISTICS FINLAND
Tel. +358-9-1734 2011
Fax +358-9-1734 2500
myynti@stat.fi
www.stat.fi

ISSN 0784-8463
= Yritykset
ISBN 952-467-232-4
ISSN 1459-7713
Tuotenumero 9440
CE

